

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SCHWARZENBERSKÉ LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ V LETECH 1650-1750

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Bc. Petra Kyryanová

Studijní obor: Historie

Ročník: třetí

2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 6. 5. 2020

.....
Petra Kyryanová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, PhDr. Rostislavu Smíškovi, PhD., za cenné rady, užitečné připomínky a poskytované odborné konzultace. Dále poděkování patří rodině za podporu během studia.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá lesním hospodářstvím na schwarzenberských panstvích Třeboň a Hluboká nad Vltavou mezi lety 1650-1750. Autorka se v práci zaměřuje na lesní personál, jeho skladbu a pracovní náplň. Dále zkoumá vnímání lesa, péči o lesní porost, pěstování stromů a jejich následnou těžbu, voroplavbu a krádeže spojené s lesním hospodařením. Stranou pozornosti nezůstává ani schwarzenberská fauna. U té je zkoumána skladba škodné a užitkové zvěře a její chov v oborách a bažantnicích. Autorka se zaměří také na lov a jeho praktické zajištění. Diplomová práce zahrnuje rovněž prodej a dovoz zvěřiny schwarzenberským knížatům.

Anotation

This thesis deals with the forestry on Schwarzenberg's estates Třeboň and Hluboká nad Vltavou in years 1650 to 1750. Author puts stress on forest personnel, its composition and workload. Then the author looks into the perception of the wood, care about the forest, planting trees and its later extraction connected with swimming the wood on rivers. Author also couldn't miss mentioning the stealings of wood. Part of the thesis contains the information about the fauna in Schwarzenberg's forests. In this part the thesis aims on analyzing the composition of harmful animals on one side; on the other the composition of the utilitarian animals that had been taken care of in preserves and pheasabtries. Author also puts stress on hunting and its practical organisation. The thesis also looks into the selling of hunting goods and the import of the animals from abroad to Schwarzenberg's princes.

Obsah

I. Úvod	7
II. Dějiny rodu Schwarzenberků	14
III. Schwarzenberský lesní personál	19
IV. Lesní hospodářství	26
IV.1 Skladba lesa	28
IV.2 Pěstování lesa.....	32
IV.3 Těžba dřeva.....	36
IV.4 Krádež dřeva	45
IV.5 Voroplavba.....	52
V. Zvěř	59
V.1 Škodná zvěř.....	60
V.1.1 Vlci a rysi	61
V.2 Užitková zvěř	65
V.2.1 Černá zvěř	66
V.2.2 Medvědi.....	67
V.3 Obory a bažantnice.....	70
V.3.1 Bažantnice	75
V.4 Lovy a štvánice	80
V.5 Zvěřina – prodej a dovoz do schwarzenberské kuchyně.....	92
VI. Závěr	97
VII. Seznam použitých pramenů a literatury	101
VII.1 Prameny.....	101
VII.1.1 Prameny vydané	101
VII.1.2 Prameny nevydané.....	101
VII.2 Literatura	101
VIII. Obrazové přílohy.....	110

I. Úvod

Lesní hospodaření již od nepaměti tvořilo součást zemědělského hospodářství, které představovalo základní zdroj lidské obživy a finančních příjmů. Z toho důvodu se o něj šlechtici snažili na svých velkostatkách usilovně pečovat.¹ Lesy také využívali k loveckým kratochvílím, jež urozcům sloužily jako zábava ve volném čase. Kromě výše zmíněných užitků les poskytoval nejrůznější suroviny pro řemeslnou výrobu. Zemědělská role lesa hrála nejdůležitější roli, neboť zemědělství představovalo do 19. století hlavní zdroj obživy většiny obyvatel českých zemí.²

Předkládaná diplomová práce se zabývá lesním hospodařením na schwarzenberských panstvích Hluboká nad Vltavou a Třeboň mezi lety 1650-1750. Chronologické vymezení je dané získáním obou výše zmiňovaných panství Janem Adolfem ze Schwarzenberku, ke kterému definitivně došlo v roce 1661.³ Naopak rokem 1750 pomalu končila tradiční vrchnostenská péče o les, protože již od roku 1754 se lesní hospodářství začalo řídit podle lesních řádů vydaných Marií Terezií.⁴ Cílem diplomové práce je nejen zachytit způsob a míru vrchnostenské péče o les, ale také provádění schwarzenberských nařízení v praxi. Dále si klade za cíl zjistit fungování všedních záležitostí, jež se s lesem pojily. Kromě zmiňovaných cílů se autorka bude snažit zachytit vývoj tehdejší krajiny a proměnu přístupu lidí vůči fauně a floře.

Badatelský zájem o dějiny lesního hospodaření a lovectví je v domácí historiografii patrný již od přelomu 19. a 20. století. V té době vzniklo několik pozitivisticky koncipovaných prací českého lesníka Jana Evangelisty Chadta Ševětínského.⁵ Na základě dochovaných pramenů se pokusil synteticky rozebrat veškeré oblasti, které se týkaly lesního hospodaření. Za nedostatek jeho děl lze považovat některé části, jež obsahují pouze citace z pramenů bez jakýchkoliv odkazů na jejich archivní uložení a

---

¹ Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011, s. 39.

² Jiří WOITSCH, *Les živitel – člověk strašpytel. Strach z lesa ve středověku a raném novověku*, *Dějiny a současnost* 28, 2006, č. 11, s. 30.

³ Raimund PALECZEK, *O začátcích "království Schwarzenberg" v jižních Čechách. 350 let od příchodu Schwarzenbergů na Třeboň*, *Archivum Trebonense* 12, 2011, s. 285.

⁴ Josef NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, Praha 1957, s. 195.

⁵ Jan Evangelista CHADT, *Dějiny lesů v Čechách*, Písek 1895; TÝŽ, *Dějiny lesů a lesnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Písek 1913; TÝŽ, *Dějiny lovu a lovectví (myšlivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Louny 1908; TÝŽ, *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Písek 1913; TÝŽ, *Lesníci a lovečtí úředníci a služebníci v různých dobách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Písek 1907.

často pouhé výpisky z literatury. Chadtovy práce však obsahují cenné informace, které dodnes nikdo v české historiografii blíže neprozkoumal. Z toho důvodu se jedná o klíčovou práci k dějinám lesů.⁶

Další důležité pojednání vzniklo v padesátých letech 20. století. O základní přehled dějin českých lesů se zasloužil historik Josef Nožička. Ve své práci se pokusil o syntézu vývoje lesů od pravěku až do první světové války. K tomu využíval rozsáhlé množství archivních pramenů, které zahrnovaly nejen královská a vrchnostenská nařízení, ale také korespondenci mezi hejtmany a šlechtici na příslušných panstvích. Tato práce popisuje raněnovověké lesní hospodaření detailněji než Chadtovo dílo, avšak nevyrovná se mu co do množství zkoumaných témat.⁷ Ve stejné době vznikla také práce Jana Čabarta, jenž se zabýval vývojem české myslivosti. Podobným způsobem jako Josef Nožička pouze deskriptivně vylíčil informace, které získal z dochovaných písemných pramenů, bez kritického zkoumání a následné interpretace. Na druhou stranu se jako jeden z mála pokusil o syntézu dějin myslivosti v českých zemích s širokým časovým záběrem od pravěku až po rok 1948.⁸

V šedesátých a sedmdesátých letech 20. století se pokračovalo ve výzkumu lesního hospodaření. V té době vznikly dvě klíčové práce k voroplavbě, neboť dodnes nebylo toto téma v české historiografii blíže prozkoumáno. Jedná se o práci Vladimíra Scheuflera, jenž sepsal historii voroplavby. Podobně postupoval František Holec, který se však více zaměřil na soudobé obchodování se dřevem.⁹ Výše zmiňovaná díla jsou vzhledem k době vzniku veskrze popisného charakteru. Oba autoři ovšem pracovali s velkým množstvím dochovaných pramenů.

Mezi základní práce pro studium myslivosti jednoznačně patří kniha od Jiřího a Eriky Andreskových. Ve svém díle analyzovali mnoho oblastí, které se pojí s myslivostí. Mezi ně patřil popis péče o zvěř v proměnách času a chronologický přehled loveckých zámečků v českých zemích. Stranou pozornosti neponechali ani lovecké techniky, sokolnictví, čižbu a s tím spojené puškařství. Ačkoli v práci vycházeli

---

⁶ V české historiografii chybí detailnější práce o lesním a loveckém personálu v raném novověku, informace o zástrelných peněžích na jednotlivých panstvích a podobně.

⁷ Josef NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, Praha 1957.

⁸ Jan ČABART, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958.

⁹ Vladimír SCHEUFLER, *Voroplavba na jihočeských tocích v období pozdního feudalismu*, *Český lid* 54, 1967, s. 201-221; František HOLEC, *Obchod s dřívím v Praze ve 14. – 17. století*, *Pražský sborník historický* 6, 1971, s. 5-100.

z písemných a hmotných pramenů, má kniha spíše encyklopedický charakter. To však napomáhá k lepší orientaci a pochopení témat.¹⁰ Erika Andresková pak pokračovala ve výzkumu lesa studií, ve které se věnovala vývoji lesů a lesního hospodářství na území Hluboké nad Vltavou.¹¹

Počátkem 21. století došlo v českém dějepisectví k výraznému posunu koncepčního a metodologického pohledu na les na prahu novověku. O ten se zasloužil historik Jiří Woitsch, který ve svých pracích vyvrátil obecně zažitou teorii o lidském strachu z lesa. Díky zkoumání lesních řemesel v raném novověku prokázal vysoký počet lidí pracujících na zpracování dřeva přímo v lesích. Svým zjištěním tak vytvořil odlišný pohled na vnímání lesa v očích člověka předmoderní doby. Ne náhodou při svých výzkumech využíval inovativní historicko-antropologické přístupy.¹²

Dějiny lovu se zabýval také historik Jindřich Francek. Z hlediska heuristiky ve své práci využil císařská nařízení, instrukce a patenty raného novověku. Věnoval se převážně pytláctví a dalším loveckým příběhům, které se odehrály na panstvích Pernštejnů, Valdštejnů i jiných šlechtických rodů.¹³ Lovy v období baroka se zabýval historik Jiří Hrbek. Jeho předmětem zkoumání se stal rod Valdštejnů, u nichž sledoval lov jako projev valdštejnské reprezentace.¹⁴ Využitím historicko-antropologických přístupů zkoumal šlechtický lov také Václav Bůžek, který se však zaměřil na období renesance.¹⁵

Z moderní české historiografie se Schwarzenberky v období baroka zabýval historik a historik umění Jan Ivanega. Konkrétně se zaměřil na dobu a osobu Adama Františka ze Schwarzenberku, který stál za výstavbou loveckého zámku Ohrady. Kromě

---

¹⁰ Jiří ANDRESKA – Erika ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, Vimperk 1993.

¹¹ E. ANDRESKOVÁ, *Vývoj lesů a lesního hospodářství na Hlubocku*, in: Antonín BENEŠ – Petr ZAVŘEL – Jan MICHÁLEK (edd.), *Archeologické nemovité památky v okrese České Budějovice*, Praha 1999, s. 173-177.

¹² Jiří WOITSCH, *Člověk a les v dějinách. Ambiciózní teorie versus realita*, in: Lucie STORCHOVÁ (ed.), *Conditio humana – konstanta (č)i historická proměnná? koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha 2007, s. 173–186; TÝŽ, *Les živitel, člověk strašpytel*, s. 30–33; TÝŽ, *Lesní řemesla a vývoj technologie chemického zpracování dřeva v raném novověku*, *Dějiny věd a techniky* 44, 2011, s. 165–181; TÝŽ, *Zapomenutá potaš*, Praha 2003.

¹³ Jindřich FRANCEK, *Lovecká vášeň v proměnách staletí*, Praha 2008.

¹⁴ Jiří HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace. Symbolické sítě valdštejnského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015; TÝŽ, *Císařský hon na křivoklátském panství v roce 1721*, *Rakovnický historický sborník* 8, 2011, s. 5-27.

¹⁵ Václav BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= *Monographia historica* 7).

stavebních dějin se historik věnoval využívání zámku a jeho výbavě.¹⁶ S tím úzce souvisejí dvě důležité analytické studie, které se svým tematickým zaměřením nejvíce přibližují předkládané diplomové práci.¹⁷ Jan Ivanega se zabýval lovem ve spojitosti s osobní účastí Adama Františka ze Schwarzenberku na loveckých zábavách a jeho pobytem na jihočeských panstvích. Zároveň nastínil význam lovu v očích výše zmiňovaného knížete, jeho (ne)každodenní život na svých panstvích a zevrubně analyzoval některé lovecké kratochvíle. Detailně přiblížil chov lovecké psí smečky, kterou šlechtic začal shromažďovat na Ohradě po zakoupení zvířat z Anglie.

Kulturně historické zkoumání využila také historička Ludmila Ourodová-Hronková, jež se zabývala obrazy malíře Jana Jiřího Hamiltona. Ten pro knížete Adama Františka ze Schwarzenberku namaloval několik obrazů s loveckou tematikou, kterými vyzdobil lovecká zámek Ohrada. Historička zasadila tvorbu malíře do širších evropských souvislostí a blíže se věnovala okolnostem, jež stály za vznikem jednotlivých obrazů. To pomohlo ukázat vztah knížete k jednotlivým druhům zvěře a ozřejmit, jak vypadal kus vhodný k chovu nebo trofejní zvíře.¹⁸

Mezi novější publikace, tematizující výzkum schwarzenberského lovu, patří kniha z pera Bohuslava Petra, Václava Rameše a Jindřicha Petra.¹⁹ Trojice autorů se zaměřila na schwarzenberské lovecké bratrstvo, které vzniklo v roce 1692 v Hluboké nad Vltavou. Ve svém výkladu se zabývali nástinem historie Schwarzenberků. V knize také otiskli opis a překlad zřizovací listiny mysliveckého bratrstva a soupis jeho členů. Editované prameny však postrádají interpretaci a zařazení do historických či kulturních souvislostí.

Co se týče výzkumu krajiny na schwarzenberských panstvích, existuje hned několik prací. Nejnovější, na níž se podílelo několik autorů především z národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, se pokouší shrnout bádání o krajině

---

¹⁶ Jan IVANEGA, Hluboká. Lovecký zámek Ohrada a schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou, Praha 2014; TÝŽ, Ohrada, Praha 2014.

¹⁷ TÝŽ, Lovecká smečka Adama Františka ze Schwarzenberku, Prameny a studie 48, 2012, s. 131–144; TÝŽ, „...sich auf ein und andern herrschafften mit der Jagdt erlustigen.“ Organizace loveckých zábav barokních Schwarzenbergů v jižních Čechách, Prameny a studie 53, 2014, s. 98–109.

¹⁸ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Johann Georg de Hamilton (1672–1737), České Budějovice 2015; TÁŽ, Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu, in: Martin GAŽI (ed.), Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 229 – 250.

¹⁹ Bohuslav PETR – Václav RAMEŠ – Jindřich PETR, Schwarzenberské lovecké bratrstvo. Myslivecké bratrstvo sv. Eustacha v Hluboké nad Vltavou, Praha 2013.

Hlubocka a Třeboňska od roku 1660 až do 20. století.²⁰ Ačkoli by se podle názvu mohlo zdát, že se kolektivní monografie pokusí nabídnout syntetizující pohled na zmiňované časové období, opak je pravdou. Téměř výhradně se soustředila na témata z 19. století. Dalším problémem je nedostatečná interpretace využitých pramenů. Na druhou stranu obsahuje množství barevných obrázků a dalších ikonografických pramenů pro ilustraci. Mnohem zdařilejší práci k tématu schwarzenberské krajiny představuje edice, kterou připravili Eva Chodějovská, Eva Semotanová a Robert Šimůnek.²¹ Trojice autorů pracovala s písemnými, obrazovými i kartografickými prameny. Na jejich základě popsali vzhled tehdejší krajiny a její vývoj v delším časovém horizontu od středověku až po 20. století.

Fungováním schwarzenberské vrchnostenské správy se zabýval Pavel Matlas, který se zaměřil především na sociální disciplinaci poddaných.²² Přestože se věnoval soudnictví, stranou pozornosti neponechal přehled schwarzenberské vrchnostenské správy na prahu novověku. Její úřednictvo detailněji rozebral Raimund Paleczek, který se však zaměřil spíše na 18. a 19. století.²³ Kromě toho sepsal několik dílčích prací o dějinách Schwarzenberků.²⁴ Historií zmiňovaného rodu se dále zabývali Jiří Zálaha²⁵ a Antonín Markus.²⁶ Kariérám prvních knížat ze Schwarzenberku se naopak věnoval historik Rostislav Smíšek.²⁷

Předkládaná diplomová práce by měla přispět k zaplnění jednoho „bílého místa“ v české historiografii. Z heuristického hlediska bude autorka vycházet ze souboru doposud nevyužitých písemných pramenů uložených ve Státním oblastním archivu

---

²⁰ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ (edd.), *Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňska: proměna krajiny na vybraných schwarzenberských panstvích v letech 1660-1930*, České Budějovice 2017.

²¹ Eva CHODĚJOVSKÁ – Eva SEMOTANOVÁ – Robert ŠIMŮNEK (edd.), *Historické krajiny Čech: Třeboňsko – Broumovsko-Praha*, Praha 2015.

²² Pavel MATLAS, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17. – 18. století*, Praha 2011.

²³ R. PALECZEK, *Mezi tradicemi a modernizací. Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století*, in: M. GAŽI (ed.) *Schwarzenbergové*, s. 37–46.

²⁴ TÝŽ, *O začátcích „království Schwarzenberg“*, s. 283–304; TÝŽ, *350 let Schwarzenbergů v Čechách*, *Obnovená tradice* 31, 2005, s. 23–27.

²⁵ Jiří ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, *Obnovená tradice* 12, 2001, s. 55–57; TÝŽ, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, Hluboká nad Vltavou 1991.

²⁶ Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.

²⁷ Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= *Monographia historica* 11).

v Třeboni, velkostatku Třeboň a Hluboká nad Vltavou. Pro zjištění vrchnostenského pohledu na lesní problematiku budou využity knížecí instrukce, které Schwarzenberkové adresovali lesnímu personálu. Tento typ pramene však skýtá nedostatky, neboť se v něm uvádí pouze ideální postup a péče o lesní hospodářství, jaké vrchnost nařídila. Pro zjištění skutečných metod v lesní praxi je nutná kombinace s dalšími typy pramenů. Na prvním místě jde o korespondenci, účty a různé soupisy nebo popisy panství. V případě korespondence se jedná o dopisy mezi knížaty ze Schwarzenberku a hejtmany jednotlivých panství, dále mezi hejtmany a lesnickým personálem nebo městskými radami. Výjimkou nejsou ani dopisy duchovních či poddaných, kteří spadali pod panství Třeboň nebo Hluboká nad Vltavou. Ke zjištění jakéhokoliv přesnějšího množství dřeva a zvěře budou sloužit soupisy, které obsahují informace o počtu vykáčeného dřeva, zastřelené a prodané zvěře. Díky tomu lze určit, jak velké chovy zvěře se na schwarzenberských panstvích vyskytovaly. Dochované účty autorka využije především pro určení ceny dřeva, prodávané druhy stromů a sociální postavení osob, které dřevo kupovaly.

Naopak popisy panství autorka využije ke zjištění druhové skladby tehdejší flory. Kromě toho pramen skýtá informace o kvalitě stromů, které se v revírech nacházely. Míru zalesnění lze určit pomocí ikonografických pramenů. Mapy, jež vznikly pro schwarzenberská jihočeská panství v 17. a 18. století, jsou však v některých ohledech nepřesné a zidealizované. I přesto skýtají základní přehled o velikosti zalesněné plochy. Přesnější mapy, které obsahovaly rozlišení jehličnatých a listnatých stromů, vznikaly až počátkem 19. století.

Samotná diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol, z nichž poslední dvě jsou stěžejní a nejrozsáhlejší. V první části pojednání se autorka bude zabývat dějinami Schwarzenberků od jejich počátku až do roku 1750. V rámci kapitoly se zaměří také na postupné rozšiřování schwarzenberského majetku v Království českém, neboť právě panství Třeboň a Hluboká nad Vltavou budou hlavním předmětem autorčina zájmu. Druhá kapitola diplomové práce bude pojednávat o lesním personálu, který pracoval ve schwarzenberských lesích. Autorka nastíní jeho fungování a skladbu, která byla v raném novověku hierarchicky uspořádána. Kapitola bude sloužit pro upřesnění jednotlivých profesí a jejich povinností v rámci schwarzenberského lesního hospodaření. Stranou

pozornosti nezůstane ani spolek mysliveckého bratrstva svatého Eustacha, který vytvořili myslivci v Hluboké nad Vltavou za Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku.

Další část předkládané práce se bude věnovat lesu. Autorka se zaměří na pohled raně novověkého člověka na les a na to, jak tehdejší klima ovlivňovalo lesní vývoj. Pozornost bude dále věnovat druhové a prostorové skladbě lesa na schwarzenberských panstvích a snaze vrchnosti o pěstování jednotlivých stromů. Velký důraz bude kladen na těžbu a následný prodej dřeva, ale také na s tím související krádeže, ke kterým na panstvích často docházelo. V neposlední řadě se autorka zaměří na voroplavbu, jež ani po třicetileté válce neustala, ba naopak postupně docházelo k jejímu rozkvětu.

Poslední rozsáhlá kapitola diplomové práce bude pojednávat o škodné a užitkové zvěři, která se na schwarzenberských panstvích nacházela. Autorka se pokusí sledovat postoj vrchnosti vůči jednotlivým druhům. U škodné zvěře nastíní způsob jejího lovu a finanční odměny, jež lesní personál získával za její zastřelení. V případě užitkové zvěře se bude zabývat jejím chovem a prodejem. Další důležité téma bude tvořit pořádání lovů a štvanic, které Schwarzenberkové na svých jihočeských panstvích organizovali. Zkoumat se bude především praktická stránka honů. Stranou pozornosti však nezůstanou ani techniky lovu či jeho proměny z genderového hlediska.

Z metodologického hlediska autorka využije teoretická východiska environmentálních dějin²⁸ a historické antropologie²⁹. Autorka bude zkoumat postoje tehdejšího člověka ke zvěři, které byly ovlivněny jeho způsobem myšlení a hodnotovým žebříčkem na prahu novověku. Díky zkoumané době, která zahrnuje přibližně sto let, lze zachytit měnící se vztah lidí ke zvěři a životnímu prostředí obecně. Změny lze spatřovat především v přístupu k péči o lesní hospodářství.

---

²⁸ Jedná se především o vzájemný vztah přírody a společnosti v dějinách, jeho důsledky pro další vývoj a odraz vývoje v myšlení lidí. Environmentálními dějinami se od devadesátých let 20. století zabývá Leoš JELEČEK; Leoš JELEČEK, (edd.), *Dealing with Diversity: 2nd international conference of the European society for environmental history Prague 2003*, Praha 2003. Mezi další významné práce patří: Johnson Donald HUGHES, *What is environmental history?*, Cambridge 2006; Ondřej HUDEČEK, K několika důvodům nezájmu o environmentální dějiny mezi českými historiky a historičkami, *Dějiny-teorie-kritika* 9, 2012, s. 246-261.

²⁹ Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

II. Dějiny rodu Schwarzenberků

Počátky rodu Schwarzenberků sahají až do 12. století. Prvně doloženého předka představoval Eispert ze Seinsheimu z Dolních Frank, který je zmíněn na listině bamberského biskupa z roku 1155. V té době vlastnil tvrz Seinsheim, jež byla prvním schwarzenberským sídlem. Podle ní rod odvozoval svůj název.³⁰ S českou zemí přišli Schwarzenberkové poprvé do kontaktu díky Erkingerovi ze Seinsheimu (1362-1437), přímému potomku Eispertova synovce Siegfrieda. Účastnil se bojů proti husitům, díky nimž získal od císaře Zikmunda Lucemburského na přechodnou dobu hrady a města Točnick, Žebrák, Žatec, Kadaň a Beroun.³¹ Na počátku 15. století zakoupil hrad a panství Schwarzenberk, podle kterého si změnil přídomek. V roce 1429 byl povýšen do stavu říšských svobodných pánů a panství Schwarzenberk se stalo říšským lénem.³²

Po Erkingerově smrti se rod rozdělil na stefansberskou a hohenlandberskou větev, přičemž členové rodu žijící v českých zemích příslušeli ke stefansberské rodové větvi.³³ Jedním z nejvýznamnějších příslušníků rodu před rokem 1600 se stal Adolf ze Schwarzenberku (1551–1600). V devadesátých letech 16. století vstoupil do služeb Rudolfa II., od roku 1596 velel městské strážci ve Vídni a rok poté se stal členem dvorské válečné rady.³⁴ Schwarzenberský rod však proslavil posléze. Po osvobození pevnosti Ráb v roce 1598 v čele císařských vojsk získal od Rudolfa II. povýšení do hraběcího stavu.³⁵

Z manželství s Markétou Wolfovou z Metternichu se Adolf ze Schwarzenberku dočkal jediného syna Adama (1583-1641).³⁶ Ten započal politickou kariéru v roce 1601 jako komorník pozdějšího císaře Matyáše I.³⁷ Následně zamířil ke dvoru braniborských kurfiřtů, kde od roku 1619 působil jako prezident tajné rady a nejvyšší komorník

---

³⁰ J. ZÁLOHA, O původu Schwarzenberků, s. 56.

³¹ R. PALECZEK, 350 let Schwarzenbergů, s. 23.

³² Zdeněk BEZECNÝ, Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 5), s. 41.

³³ R. PALECZEK, 350 let Schwarzenbergů, s. 23.

³⁴ R. SMÍŠEK, Císařský dvůr, s. 104.

³⁵ TAMTÉŽ.

³⁶ J. ZÁLOHA, Stručné dějiny rodu knížat, s. 2.

³⁷ Nikola MICHŇOVÁ, Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce), s. 18.

braniborského kurfiřta Jiřiho Viléma.³⁸ Roku 1625 byl zvolen mistrem johanitského řádu v Braniborské marce. Jiří Vilém a jeho nástupce Wolfgang Vilém prohlásili roku 1630 braniborské manské léno, jež představoval schwarzenberský Gimborn, za svobodné říšské panství. Tím Adam ze Schwarzenberku připravil pro své potomky cestu k zisku knížecího titulu.³⁹

Adamův druhozený syn Jan Adolf (1615-1683), který se narodil z manželského svazku s Markétou z Pallantu, absolvoval v letech 1631 až 1637 kavalírskou cestu po Francii, Nizozemí a Apeninském poloostrově.⁴⁰ V roce 1640 se stal říšským dvorským radou, což představovalo odrazový můstek k trvalejšímu proniknutí do panovníkova bezprostředního okolí a zisk některého vyššího dvorského úřadu.⁴¹ Po pěti letech vstoupil do služeb arciknížete Leopolda Viléma, u kterého zastával úřad nejvyššího komorníka, nejvyššího štolmistra a posléze nejvyššího hofmistra.⁴² V roce 1650 ho španělský král Filip IV. vyznamenal Řádem zlatého rouna. Tento řád údajně obdržel za zachování věrnosti španělskému králi poté, co Ludvík XIII. vyhlásil v roce 1635 válku Španělsku.⁴³ Význam a postavení Jana Adolfa začalo stoupat, neboť v roce 1670 jej císař Leopold I. jmenoval prezidentem říšské dvorské rady.⁴⁴ Ve stejném roce dosáhl také povýšení do stavu říšských hrabat, přičemž tato hodnost příslušela jen nejstaršímu synovi.⁴⁵ Současně získal právo velkého palatinátu, který mu mimo jiné dovoľoval razit vlastní mince a povyšovat osoby do šlechtického stavu.⁴⁶

---

³⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 105.

³⁹ TAMTÉŽ.

⁴⁰ Stefan SIENELL, *Die Geheime Konferenz unter Kaiser Leopold I. Personelle Strukturen und Methoden zur politischen Entscheidungsfindung am Wiener Hof*, Frankfurt am Main-Berlin-BernBruxelles-New York-Oxford-Wien 2001, s. 85.

⁴¹ Mark HENGERER – Rostislav SMÍŠEK, *Říšská dvorská rada*, in: Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 695.

⁴² R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 106.

⁴³ Jean BERENGER, *Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009, s. 42. Blíže k udělení řádu Janu Adolfovi Kristýna BAUEROVÁ, *Jan Adolf ze Schwarzenberku a řád Zlatého rouna*, České Budějovice 2014 (= bakalářská práce); TATÁŽ, „Ad maiorem gentis gloriam“. Jan Adolf ze Schwarzenberku a Řád zlatého rouna, in: Kateřina KOVÁROVÁ – Zbyněk SVITÁK (eds.), *Historie 2015/2016. Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.-22. dubna 2016*, Brno 2016, s. 43-69.

⁴⁴ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 107.

⁴⁵ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Schwarzenbergové 1615-1789*, České Budějovice 2009, s. 1.

⁴⁶ Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 42.

Kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku představoval zakladatele rodové državy v Čechách. Jeho prvním majetkem se stalo komorní panství Křivoklát se statkem Krušovice, které získal jako zástavu od dvorní komory roku 1658.⁴⁷ O dva roky později převzal třeboňské panství, jež obdržel v roce 1651 od Leopolda Viléma za neuhrazené dluhy. Ze získaného pozemkového majetku zprvu neměl velký užitek, neboť český inkolát získal až v roce 1654.⁴⁸ Na nově nabytá panství v jižních Čechách zavítal 25. listopadu 1661, kdy odkoupil od hraběte Baltazara Marradase panství Hluboká nad Vltavou.⁴⁹ V šedesátých letech 17. století kníže ještě přikoupil panství Mšec a palác na Hradčanech, v sedmdesátých letech statek Radomilice u Protivína, Bzí a Branovice u Třeboně, panství Vlčice v severovýchodních Čechách, Žimutice a Nižburk u Křivoklátu.⁵⁰ Tím položil pevný základ k mocenskému postavení rodu Schwarzenberků v českých zemích i ve střední Evropě.⁵¹

Z manželství Jana Adolfa ze Schwarzenberku s Marií Justinou ze Starhemberku se narodilo celkem sedm dětí. Rodiče však přežil pouze syn Ferdinand a dcera Marie Arnoštka, která se roku 1666 provdala za knížete Jana Kristiána z Eggenberku, vévodu krumlovského.⁵² Po vymření eggenberského rodu v roce 1717 přešly jejich statky do rukou Schwarzenberků.⁵³ Ferdinand ze Schwarzenberku (1652–1703) se narodil v Bruselu, kde jeho otec zrovna působil ve službách španělského místodržícího arciknížete Leopolda Viléma. O pár let později byl Ferdinand poslán do Vídně.⁵⁴ Ve druhé polovině šedesátých let 17. věku podnikl kavalírskou cestu po jihozápadní Evropě.⁵⁵

Díky politickému vlivu svého otce měl velké vyhlídky na úspěšnou kariéru. V roce 1675 se stal členem zemské vlády v Dolních Rakousích, roku 1677 říšským

---

⁴⁷ R. PALECZEK, 350 let Schwarzenbergů, s. 25.

⁴⁸ TAMTÉŽ.

⁴⁹ R. PALECZEK, O začátcích "království Schwarzenberg", s. 285.

⁵⁰ A. MARKUS, Rod knížat ze Schwarzenberku, s. 14.

⁵¹ TAMTÉŽ.

⁵² J. ZÁLOHA, Stručné dějiny, s. 3.

⁵³ TAMTÉŽ.

⁵⁴ Adam WOLF, Fürst Ferdinand von Schwarzenberg 1652-1703, in: TÝŽ (ed.), *Geschichtliche binder aus Oesterreich II. Aus dem Zeitalter des Absolutismus und der Aufklärung (1648-1792)*, Wien 1880, s. 161.

⁵⁵ Rostislav SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697. Eine vollständige kritische Edition*, České Budějovice 2015 (= *Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.-XVIII. Illustrantia B/5*), s. 32.

dvorním radou.⁵⁶ Následující rok získal úřad nejvyššího štolmistra ovdovělé císařovny Marie Eleonory Gonzagové, ve kterém působil až do roku 1683.⁵⁷ Vrcholu ve své kariéře dosáhl roku 1692, kdy byl jmenován nejvyšším hofmistrem císařovny Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské. Tento úřad zastával až do své smrti v roce 1703.⁵⁸ Ferdinand ze Schwarzenberku se také proslavil v letech 1679-1680 během velké morové nákazy ve Vídni. Jako jeden z členů komise, která měla epidemii potlačit, se staral o dodržování hygienických nařízení. Za své zásluhy si vysloužil titul „Pestkönig“.⁵⁹

Kníže Ferdinand ze Schwarzenberku zakoupil nejen v Čechách mnoho panství a statků. V roce 1684 získal Jinonice s Butovicemi, Smíchovem a Mnichův palác v Praze.⁶⁰ Mezi další například patřilo panství Postoloprty, statky Čejkovice, Křenovice, Kestřany, Skočice, Drahonice a Přečín.⁶¹ Ke značnému rozšíření rodového majetku také došlo prostřednictvím sňatku knížete s Marií Annou ze Sulzu, nejstarší dcerou landkraběte Jana Ludvíka. Díky dědictví tak schwarzenberský rod získal hrabství Sulz a landkrabství Kleggau.⁶²

Kníže se také významně vepsal do dějin rodu klauzulí ve své závěti, která určovala, že v případě dosažení dospělosti dvou mužských potomků v jedné generaci se rodina rozdělí na dvě větve. Tak se mělo předejít případnému vymření rodu. Taková situace nastala v roce 1802, kdy si schwarzenberské statky v Čechách rozdělili bratři Josef (1769–1833) a Karel (1771-1820).⁶³ Ferdinand ze Schwarzenberku zemřel v roce 1703. Pochován byl ve Schwarzenberské hrobce ve Vídni.⁶⁴

Po Ferdinandově smrti se dědicem stal jediný mužský potomek Adam František (1680-1732). Po završení studií v Praze zamířil na vysoké školy do Francie a Itálie. Během své kavalírské cesty navštívil také Anglii a Spojené nizozemské provincie.⁶⁵ Již od roku 1694 zastával úřad komorníka římského krále Josefa I. a o šest let později

---

⁵⁶ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 108.

⁵⁷ TÝŽ, *Das Tagebuch*, s. 93.

⁵⁸ TÝŽ, *Císařský dvůr*, s. 108.

⁵⁹ TAMTÉŽ.

⁶⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 18.

⁶¹ TAMTÉŽ.

⁶² A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 31.

⁶³ TAMTÉŽ.

⁶⁴ A. WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg*, s. 193.

⁶⁵ J. IVANEGA, *Ohrada*, s. 20.

následovalo jmenování říšským dvorním radou.⁶⁶ V roce 1712 získal od Karla VI. Řád zlatého rouna. Roku 1714 se stal dvorním radou a od roku 1722 zastával úřad nejvyššího štolmistra císaře.⁶⁷ Kníže Adam František tak zodpovídal za výstavbu nových dvorních stájí, které v letech 1722–1725 vybudovali naproti Hofburgu u vídeňských hradeb otec a syn Fischerové z Erlachu.⁶⁸

Také Adam František ze Schwarzenberku významně rozšířil rodový majetek. V roce 1711 zakoupil panství Protivín, čímž vznikl souvislý územní celek, jenž tvořil Protivín, Třeboň a Hluboká nad Vltavou.⁶⁹ V roce 1719 obdržel dědictvím rozsáhlé panství knížat z Eggenberku, ke kterému patřily zejména Český Krumlov a budoucí sídlo sekundogenitury Orlík.⁷⁰ Knížeti se v roce 1723 podařilo získat titul vévody krumlovského jakožto držitelé největšího pozemkového majetku v Čechách. Tato událost jej symbolicky vyzdvihla nad ostatní knížecí rody usedlé v českých zemích.⁷¹

Jediný syn Ferdinanda ze Schwarzenberku předčasně zemřel během tragické události, kdy jej na lovu u Brandýsa nad Labem v roce 1732 postřelil císař Karel VI.⁷² Habsburský panovník proto o pár dní později vyznamenal jeho desetiletého syna Josefa Adama Řádem zlatého rouna.⁷³ Právě za Josefa Adama rod dosáhl vrcholu moci a slávy. V roce 1754 ho císař František Štěpán Lotrinský jmenoval svým nejvyšším štolmistrem.⁷⁴ Jako první příslušník rodu získal nejvyšší dvorský úřad, neboť v roce 1776 se stal nejvyšším hofmistrem. V tomto úřadu setrval až do své smrti v roce 1782.⁷⁵

---

⁶⁶ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 108.

⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 109.

⁶⁸ J. IVANEGA, *Ohrada*, s. 21.

⁶⁹ TÝŽ, *Hluboká*, s. 16.

⁷⁰ Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 42.

⁷¹ J. IVANEGA, *Hluboká*, s. 17.

⁷² Jiří ZÁLOHA, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, *Dějiny a současnost* 18, 1996, č. 3, s. 18-20.

⁷³ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 23-24.

⁷⁴ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 110.

⁷⁵ TAMTÉŽ.

III. Schwarzenberský lesní personál

Na šlechtických sídlech obklopovalo urozence různé množství osob, pro které se užívalo označení šlechtický dvůr. Ten představoval početnou a různým způsobem vnitřně členěnou a ohraničenou, nikoli však uzavřenou skupinu osob, která pobývala v blízkosti velmože.⁷⁶ Dvůr vznikl jako sociální instituce, neboť k němu patřili vždy určití lidé.⁷⁷ Ti dostávali za své služby odměnu ve formě peněz a deputátu.⁷⁸ Šlechtici prostřednictvím dvorů usilovali o vytvoření jediného ústředního centra správy dominií, které by se stalo střediskem politického, hospodářského, náboženského a kulturního života nadregionálního významu.⁷⁹

Česká historická věda prozatím rozdělila osoby u šlechtického dvora v 17. a první polovině 18. století do tří skupin.⁸⁰ Do první patřili ti, kteří pobývali v blízkosti velmože.⁸¹ Jejich úkolem bylo pečovat o šlechticovu domácnost a zajistit jeho každodenní potřeby.⁸² Tato z hlediska reprezentace nejvýznamnější skupina se vnitřně dále dělila na čtyři úseky, které tvořila kuchyně, komora, stáj a kancelář.⁸³ Druhý okruh personálu se vázal s konkrétní rezidencí šlechtice.⁸⁴ Zmiňovaná kategorie se starala o hospodářský chod sídel, panství nebo dominia a jeho byrokratizovanou správu.⁸⁵ Do třetí skupiny se řadil virtuální dvůr, který tvořili služebníci, již se nezdržovali trvale v okolí šlechtice. Najímali se na předem domluvený úkol a po jeho splnění dvůr opustili. Takto pracovali především umělci a agenti.⁸⁶

---

⁷⁶ Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha-Litomyšl 2002, s. 195.

⁷⁷ TAMTÉŽ.

⁷⁸ Petr MAŤA, Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004, s. 238.

⁷⁹ Václav BŮŽEK, Společnost aristokratických dvorů v českých zemích (1550–1740), Jihočeský sborník historický 64, 1995, s. 196.

⁸⁰ Jiří KUBEŠ, Die Dienerschaft der Aristokraten in den böhmischen Ländern in den Jahren 1550–1750, in: Anna Fundárková – István Fazekas (edd.), Die weltliche und kirchliche Elite aus dem Königreich Böhmen und Königreich Ungarn am Wiener Kaiserhof im 16. – 17. Jahrhundert, Wien 2013, s. 287.

⁸¹ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, Věk urozených, s. 195.

⁸² Rostislav SMÍŠEK, Hrabě Jan Adam Questenberk a proměny jeho dvora v první polovině 18. století, in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL (edd.), Studentská vědecká konference HISTORIE 2000, České Budějovice 2001, s. 126.

⁸³ P. MAŤA, Svět české aristokracie, s. 241.

⁸⁴ J. KUBEŠ, Die Dienerschaft der Aristokraten, s. 289.

⁸⁵ R. SMÍŠEK, Hrabě Jan Adam Questenberk, s. 126.

⁸⁶ J. KUBEŠ, Die Dienerschaft der Aristokraten, s. 289.

Lesnický personál se řadil do výše uvedené druhé skupiny personálu šlechtického dvora. Patřil mezi úřednictvo, které se staralo o chod velkostatku. Ačkoli ten představoval pro urozeného jedince hlavní zdroj příjmů, osobně mu nezabíral mnoho času a zájmu. Dosazení úředníci jej pravidelně informovali o hospodářských a finančních poměrech.⁸⁷ Kvůli výnosu, který plynul z velkostatku, představovala vrchnostenská kancelář jednu z nejrychleji se byrokratizujících institucí.⁸⁸ Dvorská kancelář měla nejvyšší exekutivní pravomoc nad pozemkovým vlastnictvím schwarzenberského rodu. V jejím čele stál kancelářský správce, který se v roce 1706 přejmenoval na kancelářského ředitele; od roku 1721 se mu říkalo dvorní rada. Jeho úkolem byl dohled nad politickými, hospodářskými a právními záležitostmi všech schwarzenberských panství.⁸⁹

Nižší stupeň administrativní hierarchie představovali vrchní hejtmani.⁹⁰ Schwarzenberkové měli dva vrchní hejtmany, jednoho pro Třeboň a druhého v Českém Krumlově.⁹¹ Jejich pracovní náplň spočívala v kontrole podřízených úřadů, kterou vykonávali pomocí osobních vizitací, zda nedocházelo k odlišnému hospodaření, než které bylo nařízeno vrchnostenskými instrukcemi. Dále kontrolovali účetní výkazy, zprostředkovávali písemnou komunikaci mezi panskými hejtmany a dvorskou kanceláří a rozhodovali o úředních postupech v případě mimořádných událostí.⁹² Schwarzenberkové kromě vrchních hejtmanů jmenovali ještě zvláštní vizitační komisaře, jež označovali jako inspektory. Ti však nepůsobili ve službě Schwarzenberků za stálý roční plat, ale jednalo se o vysoké úředníky cizích vrchností, kteří pracovali pro rod za paušální nepřilíš vysokou finanční náhradu.⁹³

Teprve lokální vrchnostenské kanceláře, jež představovaly nejnižší stupeň patrimoniální správy, umožňovaly interakci zástupců vrchnosti s poddanými. Jejich zásluhou se vrchnostenská nařízení uváděla do praktického života a záleželo na schopnostech úředníků vyjednávat obsah s poddanými, kontrolovat a případně

---

⁸⁷ Aleš VALENTA, *Lesk a bída*, s. 38.

⁸⁸ Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 227.

⁸⁹ Pavel MATLAS, *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků (Schwarzenberská vrchnostenská správa na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století)*, *Sborník archivních prací* 61, 2011, s. 437.

⁹⁰ TÝŽ, *Shovívavá vrchnost*, s. 108–109.

⁹¹ R. PALECZEK, *Mezi tradicemi a modernizací*, s. 39.

⁹² P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 109.

⁹³ TAMTÉŽ, s. 109–110.

postihovat jejich nedodržování a upevňovat tím vědomí o platnosti instrukcí.⁹⁴ Splnit tyto nesnadné úkoly se snažili hejtmané panství. Jejich úloha však byla mnohem širší, neboť se starali o veškeré hospodářské záležitosti. V případě lesnictví měli povinnost každého čtvrt roku provést vizitaci lesa. Během kontroly sledovali, zda množství pokáceného a prodaného dřeva koresponduje s daty, která byla zapsaná v registrech. Jestliže byly veškeré údaje správné, stvrdili registra svým podpisem. V případě, že během vizitací postřehli nesrovnalosti, oznámili je okamžitě vrchnosti.⁹⁵

Kromě kontrol zajišťoval hejtman panství praktické záležitosti v lesním hospodářství. Jeho úkol spočíval v zajištění dostatečné zásoby krmení pro zvěř na zimní období. To obstarával na základě seznamu množství obilí a sena, který mu poskytl lesmistr.⁹⁶ Dále měl v kompetenci finanční záležitosti, neboť hejtman spolu se správcem důchodní pokladny ručil majiteli panství za přísun peněz do jeho soukromé pokladny.⁹⁷ Hejtman proto musel schvalovat vyplácení zástřelných peněz, které se vydávaly jako odměna za zastřelenou škodnou zvěř.⁹⁸

Hejtmanovými rozkazy a instrukcemi se měl řídit lesmistr, jenž pečoval o lesní faunu a flóru. Jeho pracovní náplň spočívala v kontrole lesů, obor a všech pozemků, které spadaly pod schwarzenberská panství. Během nich sledoval, kde zvěř nejčastěji v zimě i v létě pobývala. Díky těmto informacím měl přehled o počtu zvěře a místech, jež s oblibou vyhledávala. Jedině tímto způsobem mohlo dojít k řádnému rozdělení krmení během zimního období. O to musel žádat hejtmana panství. Zároveň mu sdělil, na jaké místo a jaké množství obilí se mělo vydat na výkrm zvěře. Podobně postupoval také s žaludy, bukvicemi a senem. U sena musel mít přehled, kolik se jej mělo nashromáždit, aby dostatečná zásoba vydržela po celé zimní období. Získané krmení následně rozdělil do lesa podle potřeby na předem určená místa.⁹⁹

K lesmistrovým úkolům však náleželo také vedení administrativy. Mezi jeho povinnosti patřilo pravidelné podávání zpráv vrchnosti o tom, kde se zvěř nejčastěji vyskytovala. Dále ji musel vyrozumět v případě nalezení zastřelených kusů, které v lese

---

⁹⁴ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 109-110.

⁹⁵ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁹⁶ TAMTÉŽ.

⁹⁷ A. VALENTA, *Lesk a bída*, s. 39.

⁹⁸ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁹⁹ TAMTÉŽ.

během kontroly našel. Kromě zvěře musel zapisovat informace o stromovém porostu. Vedl registra, do kterých zaznamenával množství prodaného dřeva, druh, daný revír a den prodeje.¹⁰⁰ Mezi další administrativní záležitosti patřil lesmistrův inventář, do kterého zapisoval všechny věci, které patřily k lovectví a které uschoval.¹⁰¹ Mezi ně se řadily ručnice, jež s sebou lesmistr nosil z důvodu hubení škodné zvěře, sítě pro odchyt ptactva či lovecká trubka, kterou využíval pro dorozumívání se na dálku a svolávání s ostatním lesním personálem.¹⁰²

K lesnímu personálu dále příslušel lovmistr, jenž se stejně jako lesmistr řídil nařízeními vrchního hejtmana a hejtmana příslušného panství. Jeho hlavní pracovní náplň spočívala v kontrole podřízených osob.¹⁰³ Zjišťoval, zda jemu podřízení myslivci, polesný a lesmistři dodržovali vrchnostenské instrukce a kontrolovali pravidelně les, aby nedocházelo ke škodám na zvěři. Také sám lovmistr musel co nejčastěji, jak jen to bylo možné, obcházet všechny revíry. Během toho měl sledovat případné stopy vlků, které hubil společně s ostatním lesním personálem.¹⁰⁴

Další osobou, jež patřila mezi personál starající se o les, byl myslivec. Do jeho kompetencí spadala nejen ochrana, chov a lov zvěře, ale také celková péče o les.¹⁰⁵ Kontroloval však také rybníky a potoky, zda nedošlo k odcizení raků a ryb, případně sem docházel stílet škodné ptactvo.¹⁰⁶ Od ostatního lesního personálu se odlišoval tím, že nedostával pravidelný plat, ale získával finance na základě vlastního odstřelu zvěře.¹⁰⁷ Na schwarzenberských panstvích pracovalo mnoho myslivců, kteří se od roku 1692 začali kvůli rozvíjení vlastních dovedností a z finančních důvodů sdružovat. Tehdy vznikl v Hluboké nad Vltavou cechovní spolek, jenž posléze kromě myslivců sdružoval také lesníky.¹⁰⁸

Kníže Ferdinand ze Schwarzenberku myslivcům schválil opatření zeleného praporu, který chtěli užívat během církevních slavností. Dále potvrdil stanovy bratrstva

---

¹⁰⁰ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹⁰¹ TAMTÉŽ.

¹⁰² J. ANDRESKA- E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 96.

¹⁰³ J. E. CHADT, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 35.

¹⁰⁴ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹⁰⁵ Ctirad RAKUŠAN, Myslivecký slovník naučný, Praha 1992, s. 119.

¹⁰⁶ J. E. CHADT, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 35-36.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 43.

¹⁰⁸ Ctirad RAKUŠAN, Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jiné, Obnovená tradice 14, 2003, s. 2.

a poskytl mu jednorázovou peněžitou půjčku ve výši 50 zlatých na pořízení zmiňovaného praporu.¹⁰⁹ Tento knížetem povolený spolek získal označení Myslivecké bratrstvo svatého Eustacha.¹¹⁰ V první řadě plnil funkci myslivecké bratrské pokladny, neboť se z ní platily pohřební náklady členů bratrstva a poskytovaly se finanční příspěvky pozůstalým. Dále sloužil jako zájmová organizace, ve které se členové zdokonalovali v mysliveckých dovednostech, z nichž nejdůležitější byla střelba.¹¹¹ Bratrstvo mělo také humanitní a religiózní funkci, protože jeho činnost spočívala také v účasti při církevních slavnostech a finanční podpoře chudých učňů-budoucích myslivců.¹¹² Myslivcům se později podařilo rozšířit působnost bratrstva na panství Třeboň a Drahonice. Myslivecké bratrstvo zaniklo až v roce 1942.¹¹³

Mezi nižší lesní personál se řadil hajný, který pečoval o potoky a některé části lesa, kde měl především zabránit krádežím dřeva.¹¹⁴ Pokud zloděje přistihl při činu, mohl jej odvést přímo na zámek. V případě, že o krádeži vrchnost neinformoval, byl sám potrestán.¹¹⁵ V kontrole lesa mu pomáhal také polesný, který nejméně jednou týdně měl obchůzkou zjistit, zda se v panských lesích nekradlo.¹¹⁶ Kromě lesa kontroloval meze, kde docházelo k přehazování hraničních kamenů za vidinou rozšíření stávajícího pozemku.¹¹⁷ Polesný představoval výkonného zástupce třeboňského lesmistra v Hluboké nad Vltavou, jelikož mezi lety 1663 a 1721 býval lesmistr panství Třeboň zároveň lesmistrem v Hluboké nad Vltavou. Z toho důvodu vedl polesný hlubocký lesní úřad a dohlížel na lesní hospodaření.¹¹⁸

Kromě výše uvedených profesí pracovaly v lesním odvětví ještě úžeji specializované osoby. Mezi ně patřil oborník, bažantník a sokolník. Jak lze odvodit ze samotných názvů, oborník hlídal a pečoval o zvěř v oboře, bažantník se živil hlídáním bažantů, sokolník měl na starost dravé ptactvo.¹¹⁹ Nadto lesnímu personálu pomáhali mládenci. Jejich úloha spočívala především v kontrole lesa, neboť byla velmi časově

---

¹⁰⁹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 430.

¹¹⁰ B. PETR – V. RAMEŠ – J. PETR, Schwarzenberské lovecké bratrstvo, s. 11.

¹¹¹ TAMTÉŽ.

¹¹² J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 430.

¹¹³ C. RAKUŠAN, Myslivecký slovník, s. 119.

¹¹⁴ J. E. CHADT, Dějiny lesů v Čechách, s. 124.

¹¹⁵ TÝŽ, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 45.

¹¹⁶ TÝŽ, Dějiny lesů a lesnictví, s. 721.

¹¹⁷ TÝŽ, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 47.

¹¹⁸ Raimund PALECZEK, Kdo řídil Schwarzenberská panství? Vedoucí schwarzenberští úředníci Hluboká nad Vltavou, Obnovená tradice 22, 2011, s. 60.

¹¹⁹ J. E. CHADT, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 48.

náročná. Napomáhali také s některými praktickými záležitostmi, například s krmením zvěře nebo lovem některých druhů škodné zvěře.¹²⁰

V rámci velkostatku probíhalo množství různých platebních transakcí. Parciální příjmy a výdaje se sbíhaly v důchodní pokladně, která představovala jakýsi centrální účet panství. Její správce, jemuž se říkalo důchodní písař, pokladník nebo rentmistr, patřil k významným vrchnostenským úředníkům a ručil společně s hejtmanem za patričný přísun peněz do soukromé pokladny šlechtice. Z hrubého příjmu velkostatku se nakupovaly různé suroviny, prováděly se nutné opravy a stavby hospodářských zařízení a hradily se mzdy úředníků a čeledi.¹²¹

Také lesní personál dostával za odvedenou práci finanční odměnu a deputát. Mezi deputáty patřilo pivo a různé druhy obilí, především ječmen a pšenice. Dále od vrchnosti obdržel sůl, seno, slámu, sádlo, dřevo a ryby v podobě kaprů a štik.¹²² Výše platu závisela na vykonávané funkci. Například hlubocký lesmistr Daniel Vavřinec Kriegelstein získal v roce 1733 celkem 200 zlatých.¹²³ Oborníci dostávali kolem 20-30 zlatých, neboť se od sebe odlišovali platem. Oborník staré obory v Hluboké nad Vltavou pobíral 30 zlatých ročně, kdežto litoradlický, křenovický a lipnický oborník získával o celých 10 zlatých méně.¹²⁴ Finanční ohodnocení tak patrně záviselo na velikosti a důležitosti dané obory.

Rozdíl v hierarchii lesního personálu nebyl znatelný pouze na platovém ohodnocení, ale také na deputátu. Zatímco hlubocký lesmistr Daniel Vavřinec Kriegelstein dostal v roce 1733 12 sudů piva, hlubocký oborník zámeckého revíru Václav Jaborník o 9 let později pouze jeden sud.¹²⁵ Plat se postupem doby navyšoval. Již v roce 1740 třeboňský lesmistr Norbert Kfellner, původem ze Saska, pobíral 225

---

¹²⁰ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹²¹ A. VALENTA, Lesk a bída, s. 39.

¹²² Tabulka platů a deputátů oborníků na panství Hluboká nad Vltavou, pravděpodobně třicátá léta 18. století. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IF 7I 2.

¹²³ Soupis ročního platu sepsaný 7. října 1733 ve Vídni Josefem Adamem ze Schwarzenberku. TAMTÉŽ.

¹²⁴ Tabulka platů a deputátů oborníků na panství Hluboká nad Vltavou, pravděpodobně třicátá léta 18. století. TAMTÉŽ.

¹²⁵ Soupis platu a deputátu oborníka zámeckého revíru Václava Jaborníka za rok 1742. Sepsáno 3. ledna 1743 ve Vídni Josefem Adamem ze Schwarzenberku. TAMTÉŽ.

zlatých, což bylo o 25 zlatých více než v roce 1733.¹²⁶ Jako deputát získal stejné množství sudů piva, ovšem obdržel o přibližně 30 strychů obilí více.¹²⁷

---

¹²⁶ Jako srovnání může sloužit práce Jakuba Nobichta, který uvedl, že brtnický lesmistr v roce 1780 pobíral 120 zlatých a 10 sudů piva ročně. Blíže o tom Jakub NOBICHT, *Lov a myslivost na panstvích Brtnice a Slavkov ve druhé polovině 18. století*, Pardubice 2009 (diplomová práce), s. 106.

¹²⁷ Soupis platu třeboňského lesmistra Norberta Kfellnera z 30. ledna 1740, sepsáno ve Vídni Josefem Adamem ze Schwarzenberku. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IF 71 2.

IV. Lesní hospodářství

Až do poloviny 18. století spočívala veškerá péče o les nikoli na správě jednotlivých zemí habsburské monarchie, ale na vlastnících jednotlivých pozemků. Během dlouhotrvající třicetileté války došlo k zastavení těžby dřeva, což částečně umožnilo zotavení některých vykácených lesů. Následně se kvalitnější dříví vybíralo na opravy poškozených budov a k opětovné výstavbě spálených domů a hospodářství.¹²⁸ Již v této době se vykonaly významné přípravné práce v podobě hospodářské úpravy lesů, které umožnily pozdější konjunkturu a rozvoj lesního hospodářství.¹²⁹ V polovině 18. století se však projevila hluboká dřevní krize. Hledaly se různé způsoby, jak tuto důležitou komoditu nahradit či ji nějakým jiným způsobem ušetřit. Řešením se stalo zavedení řádného lesního hospodářství, které nebylo populární z důvodu omezování soukromých práv šlechty, vysokých nákladů na zalesňování a zvýšené hospodářské kázně. Zmiňovaný lesní řád vydala Marie Terezie v roce 1754 pod názvem Tereziánský lesní řád. Očekávaný výsledek přinesl až s velkým časovým odstupem, neboť s těžbou dřeva se nepočítalo dříve než za 50-100 let. Zákon tak sice pomalu, ale přesto trvale přispěl ke zlepšení stavu tehdejších lesů.¹³⁰

Vnímání lesního prostředí je dodnes dynamické a vzniká na základě lidského porozumění krajině. Ta je na prvním místě kulturním jevem, nikoli přírodním.¹³¹ Nejen v lese se prolíná minulost, přítomnost i budoucnost, které působí na člověka a reflektují jeho paměť. Okolní svět vždy přepisovalo mnoho časových vrstev, jež měly za následek vytvoření dané krajiny.¹³² Les a jeho duchovní rozměr však nemusel být spojován pouze s pozitivními hodnotami. Lidé díky vnímání nadpřirozena připisovali lesům také méně pozitivní role.¹³³ Již od středověku pracovalo v lesním hospodářství množství osob, které měly za úkol zajistit jeho pravidelný chod. Díky těmto zjištěním se podařilo vyvrátit tezi o tom, že les vzbuzoval v lidech výhradně strach. Naopak postupem doby

---

¹²⁸ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje, s. 109.

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 125.

¹³⁰ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 175.

¹³¹ Simon SCHAMA, Krajina a paměť, Praha 2007, s. 65.

¹³² Kristýna ŠEBIANOVÁ, O lesní spiritualitě, Acta Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni 8, 2016, č. 22, s. 63.

¹³³ TAMTÉŽ, s. 65.

se ho neobávali ani urozeníci, ani poddaní jednotlivých panství. Fenomén strachu z lesa se tak stal jen obehnaným klišé, které postrádalo jakékoli pramenné doklady.¹³⁴

Les a s ním související lesní hospodářství patřilo k nezanedbatelným položkám šlechtických výdajů i příjmů. Finanční výnos z lesů však představoval ve srovnání s pivovarnictvím pouze zlomek všech příjmů, které vrchnosti plynuly.¹³⁵ Z toho důvodu až do 18. století lesnímu hospodářství přikládala velmi malý význam.¹³⁶ Lesy však považovala za nedílnou součást zemědělsky využitelné půdy.¹³⁷ Dále les člověku poskytoval stavební materiál a dřevo k otopu. Mezi neméně významné patřila pastva dobytka od jara do podzimu, při větším dostatku žaludů a bukvic se do lesů na podzim vyháněli vepři.¹³⁸ K dalším užitkům z lesa patřila těžba palivového dřeva, získávání pryskyřice, tříslové kůry, ořezávání mladých listnatých větví k zimnímu krmení dobytka a sběr lesních plodin.¹³⁹

Schwarzenberkové věnovali lesnímu hospodářství nemalou pozornost. Již po zisku panství Třeboň a Hluboká nad Vltavou vydal Jan Adolf ze Schwarzenberku v roce 1663 zevrubnou instrukci, která položila základ péče o les na daném území.¹⁴⁰ Z tohoto postupu lze usuzovat, že si Schwarzenberkové velmi dobře uvědomovali budoucnost, která v lesním hospodářství spočívala. Z okamžitého zásahu do fungování lesa totiž nemohli těžit oni sami, ale až s časovým odstupem jejich potomci.

---

¹³⁴ J. WOITSCH, *Les živitel*, s. 30.

¹³⁵ Alois MÍKA, *Feudální velkostatek v Jižních Čechách (XIV. – XVII. stol.)*, Sborník historický 1, 1953, s. 142.

¹³⁶ Václav ČERNÝ, *Hospodářské instrukce: přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV. - XIX. století*, Praha 1930, s. 262.

¹³⁷ J. WOITSCH, *Člověk a les v dějinách*, s. 180.

¹³⁸ E. ANDRESKOVÁ, *Vývoj lesů*, s. 174.

¹³⁹ TAMTÉŽ.

¹⁴⁰ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

IV.1 Skladba lesa

Stromy představují základní skladební prvek lesa. Ve středoevropských podmínkách se vyskytují rozličné směry přirozeného vývoje rostlin. Jejich výsledkem je téměř vždy les, pokud se ovšem nejedná o skály, bažiny či rašeliniště. Zarůstání lesem lze proto považovat za stálý vývoj rostlinstva.¹⁴¹ Vzhledem k nízkému zalidnění se kromě lesů a zemědělsky obdělávané půdy často vyskytovaly pusté pastviny. Ty byly zhusta močálovité a porostlé třtinou, travami a křovinami, mezi nimiž se rozprostíraly větší či menší háje.¹⁴² Mezi rychle se šířící dřeviny patřila bříza, jež obsazovala jako první bezlesé půdy. Za ní následoval dub, jehož žaludy roznášelo ptactvo a ukryvalo je v zemi. Pomaleji se šířily jedle a buky, které potřebovaly v mládí stín a nesnesly mikroklima stepi.¹⁴³

Skladbu lesa přímo ovlivňuje klima a počasí. Středověká a novověká společnost trpěla následky nepříznivých klimatických podmínek. Mezi ně patřilo sucho, velké srážky, chlad či naopak vedra. Od 14. do 19. století trvala malá doba ledová, kterou se označuje nejchladnější období od dob starověkého Říma.¹⁴⁴ Uvedená změna klimatu nebyla v době novověku jediná. Souběžně s ní probíhalo tak zvané Maunderovo minimum, jež mělo vliv na podnebí na Zemi. To se stávalo výrazně chladnější.¹⁴⁵ Od poslední třetiny 16. věku se začaly zhoršovat klimatické podmínky, kdy následkem chladnějšího počasí mizela v českých zemích některá odvětví hospodářství, jako například vinice, které se po polovině 17. století vyskytovaly pouze v úrodnějších oblastech.¹⁴⁶

Na přelomu let 1683 a 1684 panoval velký mráz, další pak v polovině devadesátých let 17. století. Dle odhadů byly zimní teploty ve střední Evropě v průměru o 1,4-2 °C nižší než teploty dnešní.¹⁴⁷ Po roce 1709 vládlo mírné klima, které přineslo lidem naději na lepší život. Extrémní zima nastala znovu v letech 1739 a 1740 a

---

¹⁴¹ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 173.

¹⁴² Jan ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 15.

¹⁴³ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 173.

¹⁴⁴ Brian FAGAN, Malá doba ledová. Jak klima formovalo dějiny v letech 1300-1850, Praha 2007, s. 77.

¹⁴⁵ Maunderovo minimum představuje období v letech 1645-1715, kdy se sluneční aktivita projevovала chybějícími slunečními skvrnami. Podle Briana Fagana existují důkazy o spojení mezi dlouhými obdobími nízké sluneční aktivity a maximy malé doby ledové. Blíže o tom B. Fagan, Malá doba ledová, s. 161-163.

¹⁴⁶ Wolfgang BEHRINGER, Kulturní dějiny klimatu, Praha 2010, s. 319.

¹⁴⁷ Josef PETRÁŇ a kol., Dějiny hmotné kultury II/1, Praha 1997, s. 70.

vyvolala velkou výživovou krizi.¹⁴⁸ Do lesního hospodářství se tyto velké výkyvy klimatu promítly velkým nedostatkem palivového dřeva, které v době velkých mrazů z důvodu větší spotřeby rychle ubývalo. Stromy se také mohly lámat pod tíhou sněhu a ledu.¹⁴⁹ Drsnější klima patrně výrazně neovlivnilo pěstování plodin ve střední Evropě, avšak nepříznivá léta ovlivnila ceny obilí.¹⁵⁰

Z meteorologických extrémů páchaly škody také povodně. Ve zkoumaném období proběhla velká povodeň v letních měsících roku 1675. Velká voda z vydatných srážek způsobila velké škody především na polích a loukách.¹⁵¹ Lesní hospodářství ovlivňovala spíše ve formě škod na stavbách a vyplavením lesních sazenic. České země sužovaly také meteorologické jevy, které páchaly velké škody v lokálním měřítku. Jednalo se především o krupobití, vichřice a bouřky. Silný vítr v podobě vichřice si v lesním hospodářství vyžádal mnoho vyvrácených stromů. V případě, že se jednalo o rozsáhlou plochu polomů, byla škoda v hospodaření značná. Velké obavy představovaly rovněž blesky, které dokázaly zapálit jak stromy, tak také objekty, jež náležely k lesu.¹⁵²

Panství Hluboká nad Vltavou se druhovou skladbou lesního porostu neodlišovalo od dnes známých zalesněných ploch. Lesy patřily mezi převážně smíšené. V hojné míře zde byly zastoupené duby. To zapříčinila vrchnostenská nařízení o jejich vysazování z důvodu zajištění dostatečné potravy pro černou zvěř.¹⁵³ S opatřením žaludů souviselo sázení buků pro jejich bukvice, kterých rovněž mělo být nemalé množství. Buky však ani zdaleka nepřesáhly počet dubů v tehdejší krajině. Mezi listnatými stromy měly rovněž zastoupení břízy a lípy, místy se zde vyskytoval také habr.¹⁵⁴ Ve schwarzenberských lesích se také nalézaly ovocné stromy, které poskytovaly potravu některým druhům zvěře; z toho důvodu se nesměly kácet.¹⁵⁵

---

¹⁴⁸ W. BEHRINGER, *Kulturní dějiny klimatu*, s. 217.

¹⁴⁹ E. ANDRESKOVÁ, *Vývoj lesů*, s. 173.

¹⁵⁰ Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS, *Velké dějiny země koruny české VIII: 1618-1683*, Praha 2008, s. 228.

¹⁵¹ Rudolf BRÁZDIL, *Historické a současné povodně v České republice*, Brno 2005, s. 214.

¹⁵² Rudolf BRÁZDIL – Oldřich KOTYZA, *Meteorologické záznamy děkana Bartoloměje Michala Zelenky z Čech z let 1680 – 1682, 1691 – 1694 a 1698 – 1704*, *Meteorologické zprávy* 54, 2001, č. 5, s. 151.

¹⁵³ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹⁵⁴ Popis panství Hluboká nad Vltavou z října 1676. TAMTÉŽ, sign. IE 6W 1.

¹⁵⁵ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. TAMTÉŽ, sign. IB 7I 1.

Z jehličnatých stromů se nejpočetnějšímu zastoupení těšily jedle a smrky.¹⁵⁶ Důraz se kladl na co největší využívání smrku pro jeho vysoký peněžní výnos z těžby.¹⁵⁷ Z jehličnatých stromů nechyběly ani borovice a modříny. Modřín se však na jihočeských panstvích vyskytoval vzácněji. Roku 1683 nechal kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku z vídeňského knížecího dvora poslat modřínové semeno hejtmanovi třeboňského panství Christophu Georgu Siebertovi, aby ho vyzkoušel. Tyto sazenice nechal vysázet na kamenité půdě, která podle vrchnostenské instrukce neměla být příliš suchá a písčítá.¹⁵⁸

Pro třeboňské panství byl typickým znakem plochý reliéf s rybníky, zamokřenými a bažinatými územími a lesními plochami.¹⁵⁹ Běžný prvek krajiny tvořily řady dubů, které zpevňovaly rybníční hráze. Druhá škála stromů se nelišila od výše popsaného hlubockého panství. Svě zastoupení zde měly kromě dubů buky, břízy, lípy, z jehličnatých stromů pak borovice a smrky.¹⁶⁰

V písemnosti, která zaznamenala popis panství podle druhové skladby lesního porostu v Hluboké nad Vltavou, je popsána také jakost místních stromů. Jednalo se o jednoduché záznamy, zda se v místě nacházely stromy vhodné pouze na otop či kvalitnější dřevo, které se mohlo využít na stavbách. U některých stromů nechyběl přípisek „schön“ jako zdůraznění kvality daných stromů. V popisu se rovněž konkrétněji uváděla místa, kde se nalézalo dřevo vhodné pro výrobu šindele.¹⁶¹

Prostorová skladba tehdejšího lesa se z hlediska horizontální struktury značila poměrně řídkou hustotou, neboť šlo o přírodní lesy. Staré stromy se rozkládaly do šíře, a proto byly od sebe více vzdálené. Tím se velice liší zakmenění dnešních hospodářských lesů od tehdejších porostů. Dále na zemi ležely odumřelé větve a kmeny, které poskytovaly velké zásoby humusu pro ostatní stromy. Díky těžbě dřeva se proces růstu lesních porostů urychlil. Mladé stromky nemusely čekat na to, až budou

---

¹⁵⁶ Popis panství Hluboká nad Vltavou z října roku 1676. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IE 6W 1.

¹⁵⁷ Jiří NEUMANN, Z medvědí historie Českokrumlovska, Obnovená tradice 11, 2000, č. 21, s. 3.

¹⁵⁸ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 126.

¹⁵⁹ Robert ŠIMŮNEK, Krajina třeboňského panství ve středověku a raném novověku, in: Eva CHODĚJOVSKÁ – Eva SEMOTANOVÁ – Robert ŠIMŮNEK, Historické krajiny Čech, s. 122.

¹⁶⁰ TAMTĚŽ, s. 208.

¹⁶¹ Popis panství Hluboká nad Vltavou z října roku 1676. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IE 6W 1.

velké stromy zničeny přírodními vlivy. Lidé jejich poražením přispěli k rychlejšímu růstu nové generace lesů.¹⁶²

Již v 17. a 18. století vznikaly velkoplošné mapy třeboňského a hlubockého panství. Dnes nejstarší dochovanou mapu třeboňského panství představuje malba z roku 1684.¹⁶³ Velkoplošná olejomalba patrně měla být zavěšena v reprezentativních prostorech šlechtického sídla.¹⁶⁴ Malíř na ní zachytil reliéf a sídelní síť v komponované krajině. Jedná se však o idealizovaný obraz panství, který sice v základu odpovídá realitě, ale je silně selektivní a stylizovaný.¹⁶⁵ Pro reprezentativní účel sloužila také mapa z roku 1711, jež zachytila schwarzenberskou doménu v jižních Čechách.¹⁶⁶ Autor nepostupoval podle mapy z roku 1684, neboť mladší mapa je v některých ohledech upravená a aktualizovaná.¹⁶⁷ Jako přesnější podle zakreslení vesnic se jeví mapa od Fabiana Maxmiliana Svobody z let 1709-1729.¹⁶⁸ Využitelnost všech map byla pro praktické administrativní potřeby okrajová. Jednalo se o díla reprezentativního charakteru ve vztahu k majitelům zobrazeného prostoru a jejich sociálnímu statusu.¹⁶⁹

Z výše uvedených map lze zjistit vzhled tehdejší krajiny. Jihočeská panství Schwarzenberků se pyšnila rozsáhlou rybniční soustavou, která především na Třeboňsku zabírala poměrně velké množství rozlohy. Kolem vesnic se rozprostíralo také mnoho luk, jež sloužily pro potřebu pastvin pro dobytek a zajištění sena na zimní období. Přibližně stejnou rozlohu jako louky zaujímaly lesy. Podle map každá vesnice nedisponovala lesem ve své blízkosti. Poddaní tak v některých případech museli pro dřevo do větší vzdálenosti. Jednalo se o vsi blízko Českých Budějovic, například Kaliště nebo Dubičné. To však pouze za předpokladu, že autor zakreslil lesy podle reality. Vesnice na Třeboňsku a Hlubocku naopak oplývaly dostatkem lesů. Na uvedených mapách však nelze zjistit, zda se jednalo o listnaté nebo jehličnaté lesy, neboť daný malíř to nijak nerozlišoval. Zakreslování listnatých a jehličnatých lesů započalo až počátkem 19. století, kdy vznikaly přehledné mapy polesí a geometrické

---

¹⁶² E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 174.

¹⁶³ <https://digi.ceskearchivy.cz/1414>. Mapa je otisknutá rovněž v publikaci L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ (ed.), Schwarzenberská krajina, s. 21.

¹⁶⁴ R. ŠIMŮNEK, Historické krajiny Čech, s. 158.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 159.

¹⁶⁶ <https://digi.ceskearchivy.cz/1415>.

¹⁶⁷ R. ŠIMŮNEK, Historické krajiny Čech, s. 159.

¹⁶⁸ <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/3656>.

¹⁶⁹ Robert ŠIMŮNEK, Obraz šlechtického panství v Čechách 1500-1750, Praha 2018, s. 28.

plány pozemků.¹⁷⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že les rostl několik desítek let, lze předpokládat, že se skladba lesů do té doby téměř nezměnila. Mohlo však dojít k nepatrné změně v rozloze lesů způsobené v důsledku těžby dřeva. Celkový ráz krajiny se však téměř nezměnil.¹⁷¹

IV.2 Pěstování lesa

Hlubocké panství se po čtyřicetileté zástavní držbě hrabat Marradasů nacházelo ve velmi neutěšeném stavu, neboť úředníci a poddaní patrně přistupovali liknavě k plnění povinností stanovených vrchností.¹⁷² Schwarzenberkové jako majitelé panství rozhodně nebrali péči o les na lehkou váhu. Dokladem takového tvrzení jsou knížecí instrukce, které určovaly základní obrysy pěstování stromů. První vydal Jan Adolf ze Schwarzenberku v roce 1663, dva roky poté, co rod získal panství Hluboká nad Vltavou a Třeboň, na něž se vrchnostenská nařízení vztahovala.¹⁷³

Z podnětu Jana Adolfa ze Schwarzenberku vznikly ve druhé polovině 17. století na jihočeských panstvích lesní školky. Za tímto jednáním stála nikoli zvýšená péče o les, ale o myslivost. Kvůli nedostatku dubů odcházela černá zvěř z třeboňských lesů do eggenberských porostů v Českém Krumlově a Netolicích, a tomu se kníže snažil do budoucna zabránit. Lesními školkami se chtěl postarat o rychlé opětovné rozšíření dubů i buků v lesích na Třeboňsku a Hlubocku.¹⁷⁴ Dne 21. prosince 1664 napsal kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku o tomto úmyslu třeboňskému hejtmanovi Dionýsu Pürknerovi z Březí, kterému rovněž nařídil, aby se v lesích dobře staral o mladé duby a buky, které samy vyrostly.¹⁷⁵ Protože tento přirozený způsob obnovy připadal personálu zdlouhavý, hejtman s lesmistrem vybrali příhodné pole, na němž vysadili mladé doušky a plochu

---

¹⁷⁰ Příkladem může být přehledná mapa polesí Kolence z roku 1818, ve které jsou vyznačeny jehličnaté a listnaté stromy. <https://digi.ceskearchivy.cz/540468/1>.

¹⁷¹ Ke stejnému závěru došel Martin Brejník. Blíže o tom Martin BREJNÍK, Proměny krajiny a sídel v průběhu jednoho století (1740-1840), *Historická geografie* 29, 1997, s. 21-50.

¹⁷² Jaroslav ČECHURA, Hospodářský pragmatik Jan Adolf ze Schwarzenberka a panství Hluboká nad Vltavou v letech 1661–1681, *Jihočeský sborník historický* 85, 2016, s. 137.

¹⁷³ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹⁷⁴ J. NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, s. 128.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 129.

oplotili. Po letech je personál přesadil na určená místa v lese, která se k tomu zdála vhodná.¹⁷⁶

Jan Adolf ze Schwarzenberku zaslal stejné příkazy také na hlubocké panství. Dne 15. listopadu 1668 odeslal dopis vrchnímu hejtmanu Eliáši Mayerhofferovi, kterému nařídil, aby lesní personál v lesích nasbíral žaludy a vysel je ve školkách nebo na lesních pasekách. To měl vykonat ještě na podzim téhož roku, případně na jaře následujícího roku.¹⁷⁷ Ve stejném nařízení kníže upozornil, že k vysazení dubů mělo dojít také na místech, kde chyběly stromy z důvodu jejich vykácení.¹⁷⁸ Nově zřízené lesní školky však neměly dlouhého trvání, protože po smrti Jana Adolfa ze Schwarzenberku, který představoval velkého propagátora školkařství, o nich zprávy v pramenech zmizely. Důvodem mohla být skutečnost, že tato zařízení si nezískala velké sympatie u lesních úředníků. Pro ně bylo pohodlnější a časově výhodnější konzervativní ponechání problému obnovy lesa na samotné přírodě.¹⁷⁹

Kromě dubů schwarzenberský lesní personál sázel v lesích plané ovocné stromy, které také sloužily k zabezpečení potravy pro zvěř.¹⁸⁰ Oba zmiňované druhy stromů se nesměly kácet, pokud k tomu nebyl pádný důvod. Poddaní také nemohli v lese bez povolení vrchnosti sbírat žaludy, aby jich měla zvěř dostatečné množství a duby se mohly samovolně rozrůstat.¹⁸¹ Pro zajištění velkého množství stromů v lesích probíhala mezi jednotlivými panstvími výpomoc v podobě dodávání sazenic a mladých stromů. Jako příklad takového tvrzení může sloužit dopis z roku 1752, v němž se objevil požadavek krumlovského hejtmana na odeslání sto kusů buků do Českého Krumlova. Tyto stromy měl lesní personál nalézt v litoradlickém revíru, který spadal pod hlubocké panství.¹⁸²

Schwarzenberkové vysazovali také aleje, jež se v českých zemích začaly ve větší míře objevovat již od renesance. V té době zdobily především hráze nově vznikajících soustav rybníků. Od konce třicetileté války po celé 18. století probíhala systematictější

---

¹⁷⁶ J.NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 129.

¹⁷⁷ TAMTÉŽ.

¹⁷⁸ Dopis Jana Adolfa ze Schwarzenberku treboňskému vrchnímu hejtmanu Eliáši Mayerhofferovi z 15. listopadu 1668. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 2.

¹⁷⁹ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 130.

¹⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 129.

¹⁸¹ J. E. CHADT, Dějiny lesů a lesnictví, s. 662.

¹⁸² Dopis krumlovského hejtmana na hlubocké panství z 15. října 1752. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 2.

výsadba stromů, která lemovala cesty a silnice.¹⁸³ Stromořadí plnila kromě krajinotvorné funkce také čistě praktické úlohy. V zimě aleje sloužily k orientaci, v létě poskytovaly pocestným stín, za větrného počasí chránily před vichrem a nezpevněné silnice pomaleji podléhaly erozním vlivům. Aleje ovocných stromů zároveň skýtaly zdroj potravy lidem a zvěři.¹⁸⁴ Kníže Adam František ze Schwarzenberku přikázal dopisem z 1. listopadu 1724 vysazovat na Třeboňsku mladé doušky, které vypěstoval lesní personál v hlubocké oboře. Nahradit se měly staré duby na hrázích tamějších rybníků, protože začaly zčásti schnout. K přesazení mělo dojít v zimě.¹⁸⁵

Pro zvětšení vhodné plochy k vysazování nových stromů ve schwarzenberských lesích těžaři vykopávali pařezy, jež po kácení zůstaly. Z písemných pramenů se dochoval návod, podle kterého očistili les od těchto nežádoucích pozůstatků. Nejprve se musely okopat a přesekat kořeny, k čemuž sloužily dláto a palice. Následně se pařez u kořenů opásal řetězy a provazy a došlo k jeho vyvrácení.¹⁸⁶ Lesní personál při této práci musel dbát na kvalitní provedení, neboť z ní mohl plynout trojí užitek. Pařezy se laciným a lehkým způsobem využívaly jako palivo, na pálení uhlí, v pryskyřičných lesích k vaření kolomazi, smůly a výrobu sazí. Při odstraňování kořenů těžaři dbali na odsekávání hlíny dlátem, aby nedocházelo ke zbytečné ztrátě zeminy z lesa.¹⁸⁷

Požadavek ohledně odstranění pařezů nevyplýval pouze z plynoucích užitků, ale také z důvodu, že pařez v případě jeho neodstranění mohl v zemi zůstat pár desítek let. Následně bránil růstu mladých stromků. Stejně škody páchal také velmi hustý mech a kapradinové kořeny. Personál je musel železnými hráběmi nebo ostrými branami roztrhat tak, aby půdu zoral.¹⁸⁸ Mezi další nežádoucí jev patřilo v období podzimu „babí léto“, během kterého se v lese nacházely pavučiny upředené pavouky. Ty bránily padajícím semenům dostat se na zem, čímž omezovaly lesní užitek.¹⁸⁹

Růst lesního porostu se však neobešel bez negativních vnějších vlivů. Stromy ničila zvěř, kterou Schwarzenberkové hojně chovali. Jednalo se především o vysokou

---

¹⁸³ Milan ŠIMANDL, *Nástin historie ochrany stromů v českých zemích*, *Prameny a studie* 60, 2017, s. 130-131.

¹⁸⁴ TAMTÉŽ.

¹⁸⁵ J. NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, s. 127.

¹⁸⁶ Návod „Rozliční způsobové nástrojů“ z roku 1780 v německém a českém jazyce. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 4.

¹⁸⁷ TAMTÉŽ.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ.

zvěř, konkrétně jeleny. Ti svým okusováním stromům často škodili, protože tímto způsobem docházelo k jejich slábnutí.¹⁹⁰ Ke zlepšení situace došlo až se zakládáním obor, kde se vysoká zvěř účelově chovala a nepáchala škody ve volné přírodě. Potravu zvěře představovala také kůra starých stromů, které následkem okusů odumíraly. To však nebylo na škodu, protože díky tomu mohly vyrůstat na daném místě mladší stromy.¹⁹¹ Stromy ničili také bobři, kteří žili na březích vod v blízkosti lesa. Dokázali přehlodat stromy, které tím pokáceli a následně je dopravili po vodě na místo svých staveb.¹⁹² Z toho důvodu je Schwarzenberkové v instrukcích pokládali za škodnou zvěř, již se snažili vyhubit stejně jako ostatní škodnou zvěř.¹⁹³ Na stromy však škodlivým způsobem působily také další přírodní vlivy. Schwarzenberský vrchní hejtman Augustin Ferdinand Olbricht zaznamenal na vimperském panství osychání stromů v lesích, což připisoval buď neobvyklé minerální skladbě půdy nebo vichřicím z roku 1726.¹⁹⁴ Velké vichřice se na Třeboňsku objevily ještě v roce 1727, kdy v lesích zničily mnoho pěkného a stavebního dříví.¹⁹⁵

---

¹⁹⁰ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 175.

¹⁹¹ TAMTÉŽ, s. 173.

¹⁹² J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 227.

¹⁹³ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1. Bobři byli do konce 18. století v jižních Čechách téměř vyhubeni, a proto se poslední kusy přepravily do bobrovny u Rožmberka. V době, kdy v jižních Čechách téměř žádní bobři nežili, se kníže Josef Adam ze Schwarzenberku rozhodl je chovat v zajetí v Červeném Dvoře u Českého Krumlova. Posléze se snažil o jejich opětovné vypuštění do přírody. Blíže o tom Miroslav ČENĚK, Bobři, Obnovená tradice 43, 2011, s. 41-48.

¹⁹⁴ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 133.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ.

IV.3 Těžba dřeva

Těžba dřeva byla pro šlechtice v lesním hospodářství až druhořadá, neboť přední postavení zaujímal myslivost.¹⁹⁶ Tato skutečnost ovšem neznamená, že by Schwarzenberkové lesní užitek v podobě dřeva opomíjeli, ba naopak. Dřevo i nadále představovalo důležitý stavební prvek. Nezastupitelnou roli mělo také v podobě paliva. Hospodaření, které hlavním a téměř jediným způsobem získávalo palivové a drobné stavební dříví, se nazývalo výmladkové. Spočívalo v pravidelném kácení zmlazujících listnatých dřevin a udrželo se v českých zemích po několik staletí.¹⁹⁷

O veškerém dřevu, které mělo být vytěženo a prodáno, rozhodoval hejtman panství. Uděloval souhlas, bez něhož nebylo možné dřevo získat. Následně vystavil lístek, který opravňoval konkrétního jedince pokácet předem domluvené množství stromů.¹⁹⁸ V praxi však samotná těžba náležela polesným.¹⁹⁹ Již v 17. století měli všechno dříví určené k prodeji označkovat, a to jak poražené kmeny, tak sáhy palivového dříví.²⁰⁰ K tomu sloužila cejchovnice, kterou vytvořili na vybrané stromy značky. Cejchování prováděli z důvodu, aby nedošlo k záměně stromů nebo krádeži. V případě, že někdo získal nové neocejchované dřevo, dostal pokutu za krádež.²⁰¹

Dříví se kácelo v určený čas, nejlépe o Vánocích a v lednu. V zimních měsících neobsahovaly listnaté stromy vodu, jehličnany příliš velké množství pryskyřice.²⁰² Stromy káceli buď poddaní v rámci lesních robot nebo k tomu určení dřevorubci. Zprvu pracovali pouze se sekerou, později využívali pily.²⁰³ Ty se šlechtici pokoušeli na svých velkostatecích zavést již ve druhé polovině 16. století kvůli zvýšení výkonnosti dřevorubců a pro úsporu dřeva.²⁰⁴ Dříví se řezalo v určité délce a následné sáhy se stavěly podél cest, aby je robotníci mohli snadněji odvézt z lesa.²⁰⁵ K dopravě se

---

¹⁹⁶ Jindřich FRANCEK, Dějiny loupežnictví: zloději, loupežníci, pytláci a žháři v českých dějinách, Praha 2002, s. 67.

¹⁹⁷ J. WOITSCH, Člověk a les, s. 181.

¹⁹⁸ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistrovi Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

¹⁹⁹ J. FRANCEK, Dějiny loupežnictví, s. 68.

²⁰⁰ V. ČERNÝ, Hospodářské instrukce, s. 266.

²⁰¹ J. E. CHADT, Dějiny lesů a lesnictví, s. 662.

²⁰² TAMTÉŽ, s. 782–783.

²⁰³ TAMTÉŽ.

²⁰⁴ J. PETRÁŇ a kol., Dějiny hmotné kultury, s. 389.

²⁰⁵ J. E. CHADT, Dějiny lesů a lesnictví, s. 787.

používaly v zimě sáně, v ostatních ročních obdobích potahy či vozy tažené koňmi nebo voly.²⁰⁶ Zakládání lesní cesty se prosekávaly do takové šířky, aby se mohly navzájem vyhnout dva vozy.²⁰⁷ Dálka, kterou měli poddaní urazit, hrála významnou roli. Dopisem z 10. ledna roku 1702 poddaní z třebotovské rychty žádali prostřednictvím hlubockého hejtmána Andrease Schwanka Frankstädtera třeboňského hejtmána Johana Friedricha Höflingera o poskytnutí dřeva, ovšem výhradně z lesa poblíž jejich vesnice.²⁰⁸

Způsob prodeje dřeva na sáhy se ujal od druhé poloviny 17. století, což bylo pro velkostatek výhodnější než dřívější provazce.²⁰⁹ Provazec představoval délku 42 loktů.²¹⁰ Po shoření desek zemských v roce 1541 se provazce ustanovily na 52 loktech.²¹¹ Dříví se po vytěžení prodávalo za hotové peníze o svátku svatého Havla; žádné dříví nesmělo přijít na dluh. Každý kupující si musel svůj podíl odvozit z lesa do svátku svatého Jiří, jinak dřevo propadlo vrchnosti.²¹² Při prodeji lesní personál rozeznával dříví stavební, palivové a řezané (prkna, latě, šindel, krokve, trámy). Krokev představovala ve směru střešního sklonu položený dřevěný hranol, který nesl podklad krytiny.²¹³ Trámem označovali každý silný kus dřeva hraněného nebo i neopracovaného, určený pro stavební nebo konstrukční účely.²¹⁴ Jako stěnové pojmenovávali takové dřevo, z kterého se dělal srub.²¹⁵ Podlahové se využívalo na stavbu podlah. Na střechu patřila šindel, která se vyráběla z pokácených stromů k této výrobě zvlášť určených.²¹⁶

Veškeré prodané dřevo se pečlivě zaznamenávalo. Lesmistr vedl lesní registra, do kterých zapisoval množství a druh prodaného dřeva. Dále do nich musel zaznamenat

---

²⁰⁶ Jiří DVOŘÁK, Putování krajinou Schwarzenberského plavebního kanálu (po proudu vody i času), in: Eva CHODĚJOVSKÁ – Robert ŠIMŮNEK – Dušan ADAM (edd.), *Krajina jako historické jeviště*, Praha 2012, s. 200.

²⁰⁷ J. E. CHADT, *Dějiny lesů a lesnictví*, s. 817.

²⁰⁸ Dopis poddaných z Třebotovic třeboňskému hejtmánovi Johanu Friedrichu Höflingerovi z 10. ledna 1702. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²⁰⁹ J. NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, s. 150.

²¹⁰ Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň 1984, s. 15.

²¹¹ *Ottův slovník naučný XX*, Praha 1903, s. 813.

²¹² J. E. CHADT, *Dějiny lesů a lesnictví*, s. 953.

²¹³ *Naučný slovník lesnický II*, Praha 1959, s. 908.

²¹⁴ *Naučný slovník lesnický III*, Praha 1959, s. 2172.

²¹⁵ J. E. CHADT, *Dějiny lesů a lesnictví*, s. 792.

²¹⁶ TAMTÉŽ, s. 814.

revír, odkud se vytěžilo, den prodeje a získanou finanční částku.²¹⁷ Tato registra kontroloval hejtman panství, aby nedocházelo ke krádeži z řad lesního personálu. Každých šest měsíců je stvrzoval svým podpisem. Vzhledem k tomu, že hejtman s lesmistrem les každého čtvrt roku kontrolovali, muselo být vytěžené dřevo v souladu s registry.²¹⁸ Peníze za prodané dřevo však nevybíral lesní personál. Sám kupující je měl doručit do vrchnostenské pokladny, pod kterou spadala daná oblast. Jako doklad takového postupu může sloužit dopis hlubockého hejtmána Jiřího Karla Eimera třeboňskému vrchnímu hejtmánu Eliášovi Mayerhofferovi z 3. března 1668. Ten obsahuje soupis peněžních částek, které měli třeboňští poddaní odvést do hlubocké pokladny, neboť vytěžili dřevo na území hlubockého panství.²¹⁹ Vybrané částky musely být v souladu s vytěženým dřevem v příslušných revírech, protože hospodaření bylo v režii každého panství zvlášť.

Z dochované korespondence je patrné, že o stavební a palivové dřevo žádaly jednotlivé obce a města. Purkmistr s městskou radou kontaktovali hejtmána panství. Toho požádali o poskytnutí dříví, které potřebovali pro obecní potřebu. Současně poprosili, aby polesný ocejchoval stromy vhodné k pokácení. Jako příklad takového postupu může sloužit dopis z 28. února 1693, kdy purkmistr a konšelé města Dolní Bukovsko požádali vrchního hejtmána Theobalda Karla Sieberta z Liliensteinu o vhodné dříví na stavbu kovárny pro obecního kováře, neboť v jejich lesích nerostly vhodné stromy na stavbu. Vrchní hejtman žádosti vyhověl, neboť obec dostala požadovaných 20 smrkových kmenů z radonických lesů.²²⁰ Dalším příkladem je dopis z 25. dubna 1694 zasláný třeboňskému hejtmánu Johanu Friedrichu Höflingerovi, kdy poddaní z Třebotovic požadovali prostřednictvím hlubockého hejtmána Andree Schwanka Frankstädtera celkem 210 kmenů stavebního dřeva na stavbu maštale.²²¹ V dalším případě purkmistr a rada města Stráže nad Nežárkou zaslali 13. ledna 1716 žádost třeboňskému vrchnímu hejtmánu Matyášovi Dräxlerovi, zda by se v panských

---

²¹⁷ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistrovi Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

²¹⁸ TAMTÉŽ.

²¹⁹ Dopis hlubockého hejtmána Jiřího Karla Eimera třeboňskému vrchnímu hejtmánu Eliášovi Mayerhofferovi z 3. března 1668. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 3.

²²⁰ Dopis purkmistra a konšelů města Dolního Bukovska vrchnímu hejtmánu Theobaldu Karlu Siebertovi z Liliensteinu z 28. února 1693. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 4.

²²¹ TAMTÉŽ.

horách neocejovalo dříví k palivu, které by se prodávalo.²²² Vzhledem k tomu, že podobně formulovaných dopisů se v pramenech nachází hned několik, dá se předpokládat, že se jednalo o každoroční rutinní záležitost.²²³

Podobným způsobem poddaní zasílali vrchnosti žádosti o dříví, které potřebovali k provozu svých živností. Dřevo si kupovali v různém množství. To se pohybovalo v řádu od jednotek, přes desítky až po stovky kmenů. Velký počet stromů získávali poddaní na hlubockém panství. Příkladem může být obec Mazelov, ve které vytěžili v roce 1684 celkem 1290 kmenů.²²⁴ Konkrétně se jednalo o dubové, trémové, sténové a odpadové dříví.²²⁵ K výkonu řemesel se používalo mnoho lesních stromů, což také dokládají jednotlivé příklady. Šest poddaných z třebotovské rychty ze vsi Kaliště požadovalo v roce 1700 na provoz svých živností prostřednictvím hlubockého hejtmána Andree Schwanka Frankstädtera 43 kmenů dřeva sténového, 67 podlažního a 4 borovice.²²⁶ Ze vsi Třebotovice naopak čtyři poddaní požadovali celkem 36 podlažních kmenů.²²⁷ Jakub Fabian z Třebotovic, zastoupený hlubockým hejtmánem Rudolfem Franzem Praxlem, žádal dopisem z 16. ledna 1706 vrchního hejtmána Matyáše Dräxlera na postavení své stodoly 90 sténových kmenů, 10 podlažních, 1 lať a 2 kmeny na vytvoření sáhových dřev.²²⁸ Ve stejném dopise ještě pro potřebu obecní kovárny prosili o 30 kmenů sténových, 14 podlažních, 20 krokevních dřev a 1 lať.²²⁹ Při takto velké spotřebě se projevoval čím dál tím více palčivý nedostatek dříví. Kvůli tomu poddaní na hlubockém panství museli v roce 1715 nakoupit nemalé množství dříví na šindel na sousedních statcích, neboť měli velkou nouzi o stavební dříví.²³⁰

Cena dřeva se odlišovala podle dopravních možností a vzdálenosti od místa spotřeby.²³¹ Dále se bral v potaz druh dřeva, neboť cena jehličnatých stromů byla jiná

---

²²² Dopis purkmistra a rady města Stráže nad Nežárkou třeboňskému vrchnímu hejtmánu Matyáši Dräxlerovi z 13. ledna 1716. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 5.

²²³ O tom například dopisy z 8. ledna 1694 a 6. září 1708. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 4.

²²⁴ Soupis vytěženého dřeva z obce Mazelov z 12. ledna 1684. Státní oblastní Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IE 6W 4.

²²⁵ TAMTÉŽ.

²²⁶ Soupis požadovaného dříví z 11. ledna 1700 sepsaný hlubockým hejtmánem Andreasem Schwankem Frankstädterem. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²²⁷ TAMTÉŽ.

²²⁸ Dopis Rudolfa Franze Praxla vrchnímu hejtmánu Matyáši Dräxlerovi z 16. ledna 1706. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²²⁹ TAMTÉŽ.

²³⁰ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 111.

²³¹ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů a lesního hospodářství, s. 174.

než u listnatých. Smrky a jedle mohl poddaný získat v ceně od 10 do 12 krejcarů za kmen.²³² Jeden kmen palivového dříví odpovídal 5 krejcarům.²³³ Cena podlažního dřeva činila 5 krejcarů za kmen, v případě trámu 9 krejcarů. U stěnového dřeva se pohybovala mezi 7 až 12 krejcarů.²³⁴ V případě listnatého dřeva zámecký kolář zaplatil za jeden dub 18 krejcarů, za buk až 30 krejcarů.²³⁵ Pokud dané dřevo sloužilo k druhotnému zpracování, nacenilo se o to více. Tuto skutečnost dokládá soupis z roku 1695, ve kterém zámecký bednář, jenž potřeboval dubové tabule, zaplatil za kmen jeden zlatý.²³⁶ Suma se naopak snižovala v případě horší kvality dřeva. Poddaný kupoval jeden dubový větrný polom o tři krejcarů levněji.²³⁷ Za nízkou cenu také mohl pořídit klestí a jiné odpadové dříví, jehož hodnota se pohybovala od 4 do 7 krejcarů.²³⁸

Výše zmíněné ceny neplatily vždy a všude. V hlubockém soupisu cen dřeva z roku 1708, podle kterého se měl lesní personál řídit, vrchnost rozlišovala jednotlivé stromy podle velikosti na velké, střední a malé. Za každý se přirozeně platila jiná suma. V případě velkého dubu platili poddaní 3 zlaté, za prostřední 1 zlatý a 30 krejcarů a za malý 45 krejcarů.²³⁹ Znatelně nižší cena se platila za buk. Zatímco velký stál 1 zlatý, střední 45 krejcarů a malý 30 krejcarů. Trámy se pohybovaly kolem 15 krejcarů, stěny okolo 12 krejcarů, podlahy kolem 6 krejcarů, krokové dřevo stálo 4 krejcarů a latě pouhý krejcar.²⁴⁰ Naopak třeboňský soupis cen za dřevo z roku 1730 uváděl vyšší ceny než výše zmíněný hlubocký seznam. Velký dub bylo možné zakoupit za 3 zlaté, střední za 2 zlaté a malý za 1 zlatý. V případě buku se jednalo o sumy 2 zlatých a 30 krejcarů, 1 zlatého a 30 krejcarů a 1 zlatého.²⁴¹

Ze soupisu prodaného dřeva na jednotlivých panstvích lze také v některých případech odvodit rovněž sociální postavení následujících osob. Poddaní, kteří si pořizovali stavební dřevo pro vlastní potřebu, vybírali cenově levnější komoditu.

---

²³² Soupis prodaného dřeva z kosteleckého revíru z 15. září 1696. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²³³ Soupis prodaného dřeva na panství Třeboň za rok 1695 z 30. října 1695. TAMTÉŽ.

²³⁴ Soupis prodaného stavebního a palivového dřeva poddaným 9. srpna 1708. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 5.

²³⁵ Soupis prodaného dřeva na panství Třeboň za rok 1695 z 30. října 1695. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 4.

²³⁶ TAMTÉŽ.

²³⁷ TAMTÉŽ.

²³⁸ TAMTÉŽ.

²³⁹ Ceník dřeva na Hluboké nad Vltavou pro rok 1708 z 18. září 1708 sepsaný hlubockým hejtmánem Rudolfem Franzem Praxlem. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 3.

²⁴⁰ TAMTÉŽ.

²⁴¹ Třeboňský ceník dřeva v roce 1730, sepsáno ve Vídni 5. srpna 1730 kanceláří Josefa Adama ze Schwarzenberku. TAMTÉŽ.

Postačovalo jim odpadové dříví v hodnotě 4 krejcarů za kmen.²⁴² Tímto způsobem například šest poddaných ze vsi Ponědraž zaplatilo za 45 kmenů 3 zlaté.²⁴³ Výše sociálně postavený fišmistr na třeboňském panství Jiří Kazda zakoupil 3 kmeny jedle bělokoré v celkové výši 54 krejcarů.²⁴⁴ Podobně nakoupil bednář na třeboňském panství, který potřeboval pro své řemeslo 2 jedlové kmeny, jeden kmen za 18 krejcarů.²⁴⁵

Na zámku v Hluboké nad Vltavou vybíral peníze za prodané dřevo polesný. Za rok 1723 získala vrchnostenská pokladna celkem 2621 zlatých, rok poté 2779 zlatých.²⁴⁶ Ačkoli se nesmělo dřevo poskytovat na dluh, v ročním výkazu vybraných peněz za prodané dřevo se dluhy vyskytovaly, a to jak v případě celých vesnic, tak i jednotlivců. Takové příjmy však byly jen zlomkem z celkového počtu vybraných peněz. Dá se předpokládat, že nákup dřeva na dluh vrchnost povolila pouze ve velmi ojedinělých případech.²⁴⁷

Příslušní úředníci rozdělovali soupisy prodaného dříví podle obcí. Kupříkladu za rok 1695 vybrala třeboňská vrchnostenská pokladna z vesnic Radonice, Nová ves, Vidov, Přeseka a Mláka celkem 91 zlatých a 33 krejcarů.²⁴⁸ Na základě soupisu prodaného dřeva z panství Třeboň za roky 1701–1708 lze zjistit, že každý rok se prodalo rozdílné množství dřeva. Z uvedených let se k termínu svatého Jana vybralo pětkrát nad 150 zlatých za rok. Ve zbylých letech putovalo do vrchnostenské pokladny méně peněz, například v roce 1702 jen 77 zlatých, podobně roku 1705 pouze 63 zlatých.²⁴⁹ Největší sumy plynuly do vrchnostenských pokladen z obcí Radonice, Líšnice a Kostelce, kdy příjem přesáhl 20 zlatých za rok.²⁵⁰ To mohlo být zapříčiněno velkou rozlohou lesů v jejich okolí, případně vyšším počtem poddaných žijících v uvedených obcích.

---

²⁴² Soupis prodaného dřeva za rok 1696 na panství Třeboň z 14. listopadu 1696. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²⁴³ TAMTÉŽ.

²⁴⁴ TAMTÉŽ.

²⁴⁵ TAMTÉŽ.

²⁴⁶ Soupis vybraných peněz polesným Vítem Veverkou, 7. prosince 1723 a 1. prosince 1724. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IE 6W 4.

²⁴⁷ TAMTÉŽ. Za rok 1723 polesný vybral 2621 zlatých, přičemž 2508 zlatých vybral v hotovosti.

²⁴⁸ Soupis prodaného dřeva za rok 1695 na panství Třeboň. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²⁴⁹ Soupis vybraných peněz za roky 1701 – 1708. TAMTÉŽ, sign. IE 6W 4.

²⁵⁰ Soupis vybraných peněz za rok 1715. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 5.

Ne všechno dřevo si lidé museli kupovat. V soupisech evidujících prodané dřevo lze nalézt výjimky, kdy vrchnost darovala kmeny zdarma. Stalo se tak například Ondřeji Kodadovi ze vsi Zvíkov, nově osedlému hospodáři, který dostal roku 1696 od vrchnosti k dostavbě svého gruntu 20 kmenů podlažního a 30 stěnového dřeva v celkové hodnotě 3 zlaté a 50 krejcarů.²⁵¹ Podobný dar se poštěstil také Matouši Kopandovi ze vsi Kundratice, jenž jako pomoc na výstavbu vlastního stavení obdržel 40 kmenů stěnového dřeva v hodnotě 5 krejcarů za kus.²⁵² K darování požadovaného počtu dřeva docházelo prostřednictvím rychtáře a hajného, kteří se mohli za konkrétního jedince přimluvit. Kromě poddaných vrchnost rozdávala bezplatně dřevo kupříkladu rychtářům. Například v roce 1696 získali velkou borovici na krokve rychtáři řípečský a svinenský.²⁵³

Vrchnost často darovala dřevo také na obecní a jiné dobročinné účely. V roce 1696 suchdolská fara obdržela 4 kmeny dubu, 20 kmenů podlažního, 20 krokevního a 64 kmenů stěnového dřeva na výstavbu nových stájí pro dobytek.²⁵⁴ Obec Ledenice naopak získala pomoc v podobě 20 kmenů podlažního dřeva na stavbu školy.²⁵⁵ V dalším případě vitínská obec dostala ve stejném roce povolení vrchnosti porazit v obecních lesích 200 různých kmenů dřeva a po 9 krejcarech je prodat v Týně nad Vltavou, což jim mělo pomoci zaplatit obecní dluhy. Podmínkou bylo, že v případě kácených kmenů nesmělo jít o stavební dříví.²⁵⁶ Tím se mělo zamezit vykácení kvalitního dřeva, které panství samo potřebovalo nebo ho mohlo prodat za větší obnos.

Hejtman hlubockého panství Andreas Schwank Frankstädter se v dopise z 13. srpna 1701, adresovaném třeboňskému hejtmanu Johanu Friedrichu Höflingerovi, přimlouval u vrchnosti za poskytnutí dřeva poddaným také v případě nepředvídatelných katastrof. Ve zmiňovaném roce totiž přišli dva poddaní z obce Jivno kvůli ohni o grunty. Proto za ně prosil o přenechání dřeva na opravu. Protože se v jejich lese žádné vhodné stromy v rozsahu 250 kmenů nenacházely, žádal současně o možnost vytěžit je

---

²⁵¹ Protokol o vydaném dřevu na panství Třeboň v roce 1696 z 30. října 1696. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²⁵² TAMTÉŽ.

²⁵³ TAMTÉŽ.

²⁵⁴ TAMTÉŽ.

²⁵⁵ TAMTÉŽ.

²⁵⁶ TAMTÉŽ.

na třeboňském panství.²⁵⁷ V jiné korespondenci, kdy chudí poddaní z Borovan přišli ze stejného důvodu o příbytky a uhynul jim dobytek, se domáhali u vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta dříví z Ledenic, nikoli z Jílovic, protože se nacházely daleko a případná cesta se dřevem by vedla přes pole a louky, kde už byla rozmrzlá země.²⁵⁸ Problém s ohněm postihl také tři blíže nejmenované sousedy, kteří zcela přišli o své grunty. V dopise vrchnímu hejtmanu Matyáši Dräxlerovi z 6. října roku 1710 popsali svou situaci a žádali o poskytnutí dřeva vrchností.²⁵⁹

Dalším případem je poddaný Jakub Wolf z Ledenic, který údajně nemohl postavit světnici pro manželku a děti, neboť kvůli vlastní chudobě neměl dostatečné finanční prostředky na koupi vhodného dřeva na stavbu. Z toho důvodu žádal dopisem vrchního hejtmana Theobalda Karla Sieberta z Liliensteinu, zda by mu vrchnost nedarovala nějaký kmen z panského lesa. Za tuto laskavost sliboval poslušnost, jež pravděpodobně spočívala v účasti na robotách a pečlivé vykonávání robotních prací.²⁶⁰ O dřevo však žádali také duchovní. Dokladem je písemná prosba faráře Ignáce Duschera ze Zahájí z 26. srpna 1724, který potřeboval na filiální a farní dům stavební a palivové dřevo. Proto požadoval na opravu uvedeného stavení 50 kmenů krokevního a 20 podlažního dřeva, 2 borovice a 15 dubů, a jako otop na zimu 8 dubů.²⁶¹

Dřevo z panských lesů nevyžívali pouze poddaní a obce z panství. Také sloužilo pro potřeby vrchnosti. Ta úředníkům přikazovala, aby zabezpečili a včas nechali porazit dříví podle panského požadavku. Požadavek se týkal jak stavebního a palivového dřeva pro vlastní využití, tak pro pivovary nebo rybníční hospodářství.²⁶² Soupis dřeva určeného pro schwarzenberská panství obstarával příslušný hejtman. Na základě knížecího nařízení z 3. července roku 1708 ho musel třeboňský hejtman Johan Friedrich Höflinger zajistit dostatečnou zásobu, nejlépe několik set sáhů.²⁶³ Ze stavebního dřeva spotřebovaného v roce 1730 vrchnost použila 104 kmenů dřeva na

---

²⁵⁷ Dopis hlubockého hejtmana Andrease Schwanka Frankstädtera třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichu Höflingerovi z 13. ledna 1701. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.

²⁵⁸ Dopis poddaných z Borovan vrchnímu hejtmanovi Augustinu Ferdinandu Olbrichtovi. TAMTÉŽ.

²⁵⁹ Dopis poddaných vrchnímu hejtmanovi Matyášii Dräxlerovi z 6. října 1710. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 5.

²⁶⁰ Dopis poddaného Jakuba Wolfa z Ledenic vrchnímu hejtmanovi Theobaldu Karlu Siebertovi z Liliensteinu. TAMTÉŽ.

²⁶¹ Dopis faráře Ignáce Duschera ze Zahájí z 26. srpna 1724. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IE 6W 4.

²⁶² V. ČERNÝ, *Hospodářské instrukce*, s. 264.

²⁶³ Nařízení Adama Františka ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichu Höflingerovi z 3. července 1708. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 5.

stavbu stájí pro koně a krávy, které umístila do nové obory na třeboňském panství. Mezi další stavby patřily opravy a znovuvybudování hrází rybníků, budovy pro lesní personál a stavby mostů. Výjimkou nebylo ani oplocení obor.²⁶⁴

V lesích však existovala ještě další pracovní odvětví, kterými se získávaly různé suroviny.²⁶⁵ Za lesní řemesla lze považovat pouze ty obory, již zpracovávaly dřevo přímo v lese. K tomu docházelo použitím chemických znalostí, které byly sice jednoduché, ale současně velmi efektivní. Důležitou roli hráli řemeslníci, kteří měli zvláštní sociálně-ekonomické postavení v rámci panství. Jejich status se projevoval především v majetkové rovině nebo ve vztazích vůči pozemkovým vrchnostem.²⁶⁶ V lesích pracovali uhlíři, kteří pálili v milířích dřevěné uhlí. To se využívalo jako surovina pro železné hutě a pro kovářskou práci, jež se hojně využívala. Dřevěné uhlí však mělo vysokou spotřebu také v domácnostech, neboť se dopravovalo snadněji než těžká polena. Ještě lehčí lesní produkt představoval dřevěný popel. Ten se také získával pálením dřeva. Sloužil k výrobě drasla v draslovnách a následně ke zhotovení skla.²⁶⁷

---

²⁶⁴ Soupis dřeva za rok 1730 na hlubockém panství. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I 6R 9.

²⁶⁵ J. WOITSCH, *Les živitel*, s. 30.

²⁶⁶ TÝŽ, *Lesní řemesla a vývoj technologie*, s. 166.

²⁶⁷ E. ANDRESKOVÁ, *Vývoj lesů*, s. 174.

IV.4 Krádež dřeva

Les především zajišťoval dostatek dříví pro potřeby vrchnosti a vrchnostenské podniky, poddané, případně k umoření cizích objednávek.²⁶⁸ Od 16. století se však s dřevem začalo šetřit. Nikdo nesměl pod hrdelním trestem vytěžit více, než bylo určeno.²⁶⁹ V kriminalitě raného novověku však naprosto převažovaly majetkové delikty.²⁷⁰ Pavel Kristián z Koldína stanovil trestní odpovědnost za krádež u žen nad 15 let a u mužů nad 18 let.²⁷¹ Do poloviny 18. věku se však neobvyklé, protiprávní a trestné jednání nezřetelně definovalo a nedůsledně stíhalo.²⁷² Krádež představovala protiprávní přivlastnění si věci zmocněním. V zemských a městských právech se trestal úmysl a příprava krádeže, spolupachatelství i překupnictví kradených věcí. Odcizení užitků z lesa patřilo ke zvláštní skutkové podstatě krádeže, jednalo se o lesní pých.²⁷³ Některé krádeže dřeva mohly souviset s postupným odlesňováním a zároveň větší spotřebou dřeva.²⁷⁴ Krádeže dřeva proto představovaly velmi častý jev a ani schwarzenberská panství nezůstala ušetřena bez těchto deliktů. O skutečnosti, že uvedený jev nebyl ponechán bez patřičné odezvy, svědčí dochovaná bohatá korespondence vrchnostenských úředníků.

Vrchnostenské instrukce vždy zapovídaly krádeže dříví a určovaly lesnímu personálu postup, pokud ke krádeži došlo.²⁷⁵ Zloděj dřeva se musel chytit při činu, jinak nebylo možné mu prokázat vinu a zjistit, kdo v lese kradl. Z toho důvodu lesní personál často obhlížel les a v případě, že zahlédl zloděje, ho musel okamžitě zadržet. Dohled nad lesem měl na starost hajný, který měl pravidelnou kontrolou zabránit krádežím a nepovolenému kácení dříví.²⁷⁶ V případě, že přehlédl zloděje či o krádeži záměrně neinformoval vrchnost, následovalo samozřejmé potrestání.²⁷⁷ Dohlížet na případné krádeže měl v panských lesích také polesný, který musel nejméně jednou týdně svěřený

---

²⁶⁸ V. ČERNÝ, *Hospodářské instrukce*, s. 262.

²⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 265.

²⁷⁰ J. FRANCEK, *Dějiny loupežnictva*, s. 37.

²⁷¹ TÝŽ, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 2007, s. 198.

²⁷² Pavel HIML, *Vrchnost a venkované v myšlení poddanské společnosti na českokrumlovském panství v 17. a 18. století*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996, s. 640.

²⁷³ Jiří L. BÍLÝ, *Právní dějiny na území České republiky*, Praha 2003, s. 456.

²⁷⁴ Jaroslav ČECHURA, *Kriminalita a každodennost v raném novověku*, Praha 2008, s. 144.

²⁷⁵ V. ČERNÝ, *Hospodářské instrukce*, s. 268.

²⁷⁶ J. E. CHADT, *Dějiny lesů v Čechách*, s. 124.

²⁷⁷ TÝŽ, *Lesníci a lovečtí úředníci*, s. 45.

les projít.²⁷⁸ V případě, že se viník lesního pychu nedopadl, zjistil se chybějící strom až při kontrole, jíž vykonával hejtman panství každého čtvrt roku. Během kontroly sledoval, zda se množství pokáceného a prodaného dřeva řádně zapsalo do register. Tato kontrola však byla spíše otázkou administrativní, neboť se zloději stromů již nedali dohledat.²⁷⁹

Pokud lesní personál dopadl zloděje při krádeži, měl za úkol činu zabránit a nahlásit událost hejtmanovi panství. Například v roce 1665 poddaný Jan Rozvold pokácel borovici. Hajný ho však při lesním pychu přistihl a následně mu na místě zabavil dvě dřevní pily a řetěz.²⁸⁰ Podobně mohli jednat také rodinní příslušníci lesního personálu. Jako příklad může sloužit syn hajného, který v roce 1672 zabavil poddanému při krádeži dřeva sekeru a na místě ho pokáral. Zmíněný zloděj však i přesto poraženou borovici odvezl.²⁸¹ Práci hajných vykonávali lidé, kteří v příslušné lokalitě bydleli a díky tomu dobře znali oblast i sousedy. Z toho důvodu se čas od času stávalo, že hajný, jenž potřeboval přivést z lesa dřevo, zloději prominul některý menší prohřešek. Za to mu však zloděj musel z lesa dopravit požadované dřevo.²⁸²

Krádeží dřeva se nejčastěji dopouštěli poddaní. Často tak činili kvůli vlastní spotřebě dřeva k „domácí potřebě“. Tím byla myšlena jednak krádež palivového dřeva, ale také dřeva určeného ke stavbě budov. Šimon Kuraz z panství lišovského v roce 1728 svévolně nasekal a odvezl půl kopy latí, které potřeboval na stavbu stodoly.²⁸³ Vzhledem k tehdejší nemožnosti odvozu většího množství dřeva současně, odváželi poddaní dřevo po jednotlivých kmenech. Pouze menší množství dřeva dokázali dopravit až k domovům. Jen v některých případech se však jednalo o více kusů. Roku 1669 porazil poddaný Jiří Celatko v Chelčickém lese 6 kmenů mladých dubů.²⁸⁴ V tomto případě lze předpokládat, že mladé duby neměly velkou hmotnost ani délku vzhledem k jejich snadné přepravě.

---

²⁷⁸ J. E. CHADT, *Dějiny lesů a lesnictví*, s. 721.

²⁷⁹ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

²⁸⁰ Dopis netolického hejtmana hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi z 9. října 1665. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 45-47.

²⁸¹ Dopis schwarzenberského správce ve Vodňanech Matouše Jiřího Matysky Jiřímu Zelenkovi z 2. ledna 1672. TAMTÉŽ.

²⁸² Dopis purkmistra a rady města Lišova hlubockému hejtmanovi Felixi Maxmiliánu Lintnerovi z 8. října 1728. TAMTÉŽ.

²⁸³ TAMTÉŽ.

²⁸⁴ Dopis města Vodňan hlubockému hejtmanovi Andreasu Schwankovi Frankstädterovi z 24. května 1669. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 6.

Stromy káceli v lese jednotlivci sami či společně s několika sousedy a čeledíny, kteří jim pomáhali. Například v roce 1711 pomohl blíže nejmenovanému hlubockému poddanému z čejkovického lesa odcizit jasanový strom jeho bratr, jenž kmen následně odvezl domů.²⁸⁵ V jiném případě, roku 1672, Matouš Kapaun ze vsi Vitice s pomocí dvou čeledínů podřal kmen borovice, který následně rozřezal na kusy.²⁸⁶ V každém případě došlo k potrestání pouze hlavního viníka krádeže dřeva, pomocníci trestům nepodléhali.²⁸⁷

Nezanedbatelnou roli hrála také druhová skladba kradeného dřeva. Nelze s přesností určit, který druh stromu se kradl nejvíce, jelikož se v pramenech často uvádělo jen „verschieden Holz“. Přesto lze z uvedené vrchnostenské korespondence zjistit skutečnost, že nejvíce se kradlo dřevo dubové, dále smrky, borovice a jedle. Lesní personál odlišoval také kvalitu a stáří stromů. V případě stáří se nejčastěji jednalo o mladé stromy, konkrétně mladé duby či smrky. Patrně se loupily z důvodu jejich lepší kvality a také snadnějšímu převozu. Kvalita se určovala pouze v pozitivním smyslu. „Eine schöne Aichen“ vrchnostenští úředníci v pramenech vyzdvihli, neboť zloděj v takovém případě v jejich myšlení napáchal větší škodu.²⁸⁸

Obnovené zřízení zemské z roku 1627 zdůrazňovalo povinnost vrchnostenských úředníků stíhat delikventy.²⁸⁹ Po krádeži tak následoval v každém případě trest. Ten se odvodil z míry učiněného provinění. Měl být spravedlivý a dostatečně přísný, aby se díky němu zloděj dostatečně poučil a v budoucnu se stejným deliktem neprovinil.²⁹⁰ Drobné přestupky spadaly do pravomocí místních samospráv. Veškerá závažnější provinění svých poddaných projednávali a trestali panští hejtmani.²⁹¹ Z důvodu spravedlivého průběhu vyšetřování a odeslání peněz za pokuty do knížecího důchodu vedl hejtman o vyšetřování a trestání podrobnou písemnou evidenci prostřednictvím trestních protokolů. Každého půl roku z nich pořizoval výtahy a

---

²⁸⁵ Dopis magistrátu Českých Budějovic hlubockému hejtmanovi Rudolfo Františku Praxlovi z 14. března 1711. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 6.

²⁸⁶ Dopis schwarzenberského správce ve Vodňanech Matouše Jiřího Matysky Jiřímu Zelenkovi z 2. ledna 1672. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 45-47.

²⁸⁷ TAMTÉŽ.

²⁸⁸ Dopis magistrátu Českých Budějovic hlubockému hejtmanovi Rudolfo Františku Praxlovi z 14. března 1711. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 6.

²⁸⁹ J. FRANCEK, Dějiny loupežnictva, s. 33.

²⁹⁰ Příkladem může být dopis schwarzenberského správce ve Vodňanech Matouše Jiřího Matysky Jiřímu Zelenkovi z 2. ledna 1672, neboť správce žádal náležité potrestání poddaného. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 45-47.

²⁹¹ P. MATLAS, Shovívavá vrchnost, s. 63.

peněžní vyúčtování, která předkládal vrchnímu hejtmanovi ke kontrole. V případech závažnějších přestupků se měl obracet přímo na něj.²⁹²

Kromě kapitálních trestů se užívalo tělesných, majetkových a zneuctvujících trestů či nucených prací.²⁹³ V případě, že poddaný kradl opakovaně ve větším množství, mohl případ skončit až u apelačního soudu.²⁹⁴ Za krádež dřeva byl nejčastěji na schwarzenberských panstvích dáván peněžitý trest. Ten měl zaplatit škodu za chybějící strom v lese a zároveň být poučením pro provinilého. Finanční pokuta představovala z hlediska vrchnostenské správy nejvýhodnější formu postihu za spáchané provinění. Hlubocký důchod se tímto způsobem obohacoval každoročně o několik desítek zlatých.²⁹⁵ Vrchnost pokuty upřednostňovala navzdory tomu, že jejich ukládání stálo v přímém rozporu s nařízením panovnických normativů. Podle hrdelního řádu císaře Josefa I. mohl být tento trest uvalen pouze na osoby, které zastávaly úřad, z něhož jim plynuly pravidelné finanční příjmy.²⁹⁶ Další formu trestu představovaly nucené práce. K těm se přikračovalo až tehdy, pokud se u daného poddaného krádež opakovala. Zloději se posílali na určený čas do ratibořských dolů, kde pomáhali těžít stříbrnou rudu.²⁹⁷

Výše finančního trestu závisela na množství a druhu poraženého dřeva. Za ukradený smrk či borovici poddaní platili 30 krejcarů. Finanční pokuty však kolísaly, neboť v jiném případě měl poddaný zaplatit za kmen borovice pouze 24 krejcarů.²⁹⁸ Peněžní rozdíl mohl být zapříčiněn velikostí stromů, jejich kvalitou a stářím. Že se jednalo ve výsledku o nemalé peníze do vrchnostenské pokladny, svědčí soupis trestných peněz z hlubockého panství z let 1731-1736, kdy se vybralo celkem 101 zlatých a 37 krejcarů.²⁹⁹

Ke krádeži dřeva nedocházelo pouze uvnitř jednotlivých panství, ale také mezi panstvími či mezi městy. Hranice lesa nebyly v terénu tak zřetelné, jako je tomu

---

²⁹² Pavel MATLAS, Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661-1765), Sborník archivních prací 57, 2007, s. 44.

²⁹³ J. FRANCEK, Zločin a trest, s. 33.

²⁹⁴ J. ČECHURA, Kriminalita a každodennost, s. 101.

²⁹⁵ P. MATLAS, Shovívavá vrchnost a neukázněni poddaní, s.65.

²⁹⁶ TAMTÉŽ.

²⁹⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenberku z 16. února 1729. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 1.

²⁹⁸ Soupis trestných peněz třeboňských poddaných z 27. února 1745. TAMTÉŽ, sign. IA 6W 45-47.

²⁹⁹ Soupis trestných peněz za léta 1731-1736, sepsaný vrchním hejtmanem Augustinem Ferdinandem Olbrichem v Třeboni 31. října 1736. TAMTÉŽ.

v dnešní době. Proto poddaní pouze tušili, kde les začínal a kde končil.³⁰⁰ Před hlubocké vrchnostenské soudy se dostávali poddaní jiných vrchností také v případech, že se dopustili trestných činů v oblasti hlubockého velkostatku a na místě je dopadl lesní personál. Na panství, kde byl poddaný dopaden, příslušný vrchnostenský soud zpravidla provedl jen počáteční soudní výslech. Na jeho základě následně informoval o zadržení delikventa jeho vrchnost, která si vyžádala vydání poddaného a nechala případ projednat před vlastním místně příslušným soudem kvůli dohledu nad patřičným trestem.³⁰¹

Pokud došlo ke krádeži na jiném schwarzenberském panství, hejtmani se o tom museli mezi sebou informovat. Ti také vydávali příkazy k uvěznění osob, dávali souhlas ke stíhání a zadržení provinilců, řídili další jednání a někdy i svévolně rozhodovali.³⁰² Hejtmani panství se však za poddané také přimlouvali. Doklad o takovém jednání pochází z roku 1665, kdy si netolický poddaný Jan Rozvold koupil za hotové peníze od správce vodňanského důchodu borovici. Pro velkou vzdálenost k hajnému si nevyzvedl cedulku, která sloužila jako doklad o zakoupení a povolení porazit daný strom. Protože ho při kácení zastihl hajný, zabavil mu pily s řetězem a poddaný zaplatil pokutu, aby neskončil v šatlavě. Netolický hejtman následně požádal hlubockého hejtmana Jiřího Karla Eimera o prominutí a navrácení zabavených věcí poddanému i o odpuštění finanční pokuty, jelikož šlo o nedorozumění, které zapříčinila nedbalost poddaného.³⁰³

Nejčastější rozepře ohledně krádeže dřeva panovaly s městem České Budějovice. Vystává otázka, zda tak poddaní nejednali ve vidině menšího postihu v případě jejich dopadení. V královských městech, mezi které České Budějovice patřily, zastupoval panovníka podkomoří, jenž byl nejvyšším královským úředníkem pro městskou agendu. Menší spory spadaly pod městský soud, kterému předsedali rychtáři.³⁰⁴ V případě krádeže dřeva to však nehrálo roli. Magistrát města se po dopadení zloděje obrátil na hejtmana daného panství, po němž požadoval náhradu škody za provinilého poddaného. Aby však mohlo město žádat o finance, musel lesní personál zloděje při jejich činu dopadnout. Ten poté hejtmanovi zaslal dopis, ve kterém

---

³⁰⁰ Ivan ROČEK, Vývoj lesnického mapování v 17. a 18. století, *Obnovená tradice* 17, 2006, s. 41.

³⁰¹ P. MATLAS, *Hrdelní soudnictví*, s. 23.

³⁰² Jaroslav PÁNEK, *Hrdelní soudnictví městečka Čechtic v 17. a 18. století*, *Středočeský sborník historický* 12, 1977, s. 133.

³⁰³ Dopis netolického hejtmana hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi z 9. října 1665. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 45-47.

³⁰⁴ Jiří KLABOUCH, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967, s. 139.

uvedl, kdy bylo dřevo odcizeno, jména zlodějů, druh dřeva a výši způsobené škody stanovenou podle počtu odcizených kmenů.³⁰⁵

Z výše uvedené skutečnosti vyplývá, že finančnímu trestu se dopadení zloději v žádném případě nevyhnuli, tudíž hrozba odlišných trestů nehrála roli. Daleko větší roli s největší pravděpodobností hrála při krádeži v cizím lese vzdálenost. V roce 1711 jakýsi poddaný z Třebotovic pokácel a odvezl borovici z lesa, který patřil městu České Budějovice.³⁰⁶ Podobně postupoval také jakýsi soused z Třebotovic a ve stejný den, 4. září, rovněž odvezl borovici. Město České Budějovice jednalo velmi rychle, neboť pouhé dva dny poté sepsalo dopis hlubockému hejtmanovi. Za krádež požadovalo finanční náhradu.³⁰⁷ V případě vsi Třebotovice, která se nachází poblíž Českých Budějovic, lze proto vzdálenost považovat za nejpravděpodobnější příčinu krádeže v cizím lese. Podobně lze uvažovat také v dalších případech. Ve stejném roce, 1711, odcizil hlubocký poddaný Matěj Zikmund z čejkovického lesa dub, další poddaný se dopustil stejné krádeže a dub odvezl domů do Češňovic.³⁰⁸ V tomto případě je vzdálenost mezi uvedenými vesnicemi větší, avšak pro poddané zvládnutelná.

Je jisté, že poddaní se snažili nepřiznat některé krádeže s vidinou, že se vyhnou trestu. To šlo pouze v případě, že je lesní personál osobně nedopadl. Vinnými se stávali teprve poté, až je zastihl při krádeži. V některých případech, kdy lesní personál našel poražený strom na odlišném místě, svedl vinu na zloděje, kterého ve stejný den v lese dopadl. Stalo se tak například v roce 1672, kdy Matouš Kapaun pokácel se dvěma čeledíny borovici. Při jejich dopadení jim hajný odebral sekeru, ale poddaný nedbaje trestu borovici odvezl. Po cestě však hajný našel další pokácený kmen, jenž tak připsal k trestu výše zmíněnému poddanému. V následné výpovědi se poddaný Matouš Kapaun sice doznal k odvezení borovici, o druhém stromu však nic nevěděl. K tomu se také

---

³⁰⁵ Dopis magistrátu Českých Budějovic hlubockému hejtmanu Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 5. ledna 1716 se seznamem zlodějů. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W6.

³⁰⁶ Dopis magistrátu Českých Budějovic třeboňskému hejtmanu Vojtěchu Václavu Zelenkovi z 6. září 1711. TAMTÉŽ.

³⁰⁷ TAMTÉŽ.

³⁰⁸ Dopis magistrátu Českých Budějovic hlubockému hejtmanu Rudolfovi Františku Praxlovi z 14. března 1711. TAMTÉŽ.

přihlédlo. Ovšem následovala podmínka, aby byl za učiněnou krádež náležitě potrestán.³⁰⁹

Ve výpovědích však lze také nalézt nesouhlas poddaných s názorem vrchnosti. Jako doklad může sloužit dopis poddaného Šimona Kuraze z roku 1728, který z lesa odvezl latě pro stavbu vlastní stodoly. Poddaný si stěžoval, že lidé velmi bolestně snášejí, jak se s nimi zachází. Dokonce uvedl, že se jim zakazuje pastva dobytka v lesích, kterou činili odjakživa. Dále prý poddaní dostávali peněžité pokuty nebo tělesné tresty.³¹⁰ Vrchnost patrně věděla o špatném zacházení s poddanými na svých panstvích. Například kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku v roce 1666 přikázal vrchnímu třeboňskému hejtmanovi Eliáši Mayerhoferovi, aby poddané nepřetěžoval břemeny a aby se mírnil v jejich trestání a ukládání velkých robot.³¹¹ Protože se patrně situace nezlepšila, následující rok znovu zopakoval své nařízení.³¹²

---

³⁰⁹ Dopis schwarzenberského správce ve Vodňanech Matouše Jiřího Matysky Jiřímu Zelenkovi z 2. ledna 1672. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 45-47.

³¹⁰ Dopis purkmistra a rady z Lišova hlubockému hejtmanu Felixu Maxmiliánu Lintnerovi z 8. října 1728. TAMTÉŽ.

³¹¹ Josef KALOUSEK (ed.), Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698, Praha 1906 (= Archiv český 23), s. 406-407.

³¹² TAMTÉŽ.

IV.5 Voroplavba

Z hlediska lesního hospodářství patřil mezi výnosné oblasti dálkový obchod se dřevem. Ten se dal provozovat pouze za předpokladu, že v blízkosti lesního revíru existovala splavná řeka. Čilý a pravidelný dovoz množství vorů po Vltavě do Prahy se datuje až do dob Jana Lucemburského.³¹³ Dochované písemné zprávy dokládají, že již ve druhé polovině 13. století existoval v Podskalí řádný dřevní trh. Privilegium Jana Lucemburského z roku 1316 dokládá již vžitou organizaci a skutečnost, že obyvatelé Podskalí oplývali na dřevním trhu zvláštním postavením.³¹⁴ Rostoucí města vytvářela poptávku, a především Praha měla vysokou spotřebu dřeva. Největší zájem těchto aglomerací se tak soustředil na lesy podél Vltavy.³¹⁵ Zásobování Prahy také probíhalo plavením dříví po Lužnici a Berounce.³¹⁶ Převážná část vorů však pocházela z jižních Čech.³¹⁷

Neklidné období třicetileté války a poválečná léta voroplavbu nepřerušila. Kromě obchodu s potravinami existoval obchod se dřevem, jehož pražskou spotřebu bylo třeba pokrýt i ve válečných letech.³¹⁸ Snahy o usplavnění dolní Vltavy a Labe se datují do předbělohorského období. Často však končily neúspěchem. Na základě usnesení z roku 1627 se měli kompetentní činitelé a odborníci sami přesvědčit o stavu vltavského i labského koryta, na jehož základě následně sestavili rozpočet na usplavnění řeky.³¹⁹ Ke splavnění toku z Prahy do Litoměřic došlo až v letech 1642-1643, neobešlo se to však bez obtíží a přestávek.³²⁰ Jako důležitější pro voroplavbu se jevily usplavnovací práce na střední a horní Vltavě. Ty započaly již za vlády Ferdinanda I., ale vzhledem k omezeným technickým prostředkům tehdejší doby se provedly nekvalitně. Nadto se často zapomínalo na pravidelné udržovací práce.³²¹

Tvůrčího ducha nových úprav představoval strahovský opat Kryšpín Fuk. Snažil se vymoci na císaři patent, který mu dával záruku k usplavnění Vltavy mezi Českými

---

³¹³ A. MÍKA, Feudální velkostatek v Jižních Čechách, s. 138.

³¹⁴ F. HOLEC, Obchod s dřívím, s. 8–10.

³¹⁵ E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 174.

³¹⁶ J. NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, s. 151.

³¹⁷ F. HOLEC, Obchod s dřívím, s. 71.

³¹⁸ TAMTÉŽ, s. 50.

³¹⁹ V. SCHEUFLER, Voroplavba na jihočeských tocích, s. 201–202.

³²⁰ TAMTÉŽ.

³²¹ TAMTÉŽ.

Budějovicemi a štěchovickými proudy, protože v roce 1638 nakoupil pro strahovský klášter panství Hradiště nad Vltavou.³²² V roce 1641 podnikl průzkumnou plavbu od štěchovických proudů do Týna nad Vltavou.³²³ Ve stejném roce proběhla plavba s velkou solní lodí z Prahy do Českých Budějovic. Fuk také nechal provést na svou dobu velmi účelné úpravy řek, prostřednictvím nichž odstranil většinu překážek plavby. K vybudování systematického poříčního dozoru a zajištění stálé a pravidelné opravy plavebních objektů i říčního koryta však došlo až v 19. století.³²⁴

K dalším usplavňovacím pokusům došlo počátkem 18. století, kdy se objevily nové návrhy na spojení Vltavy s Dunajem.³²⁵ Stejná doba přinesla také důkladnější organizaci poříčního dozoru. Starší organizace, kterou představovala plavební komise a úřad plavebního inspektora v čele s Fukou, byly čestnými funkcemi, jež se propůjčovaly laikům. Roku 1711 poukázal bechyňský hejtman František Leopold Voračický na skutečnost, že Vltava byla bezpečně splavná pro lodě jen v úseku z Českých Budějovic do Týna nad Vltavou. Pod Týnem začínala řada překážek v podobě zvýšených jezů, balvanů v řečišti, nánosů pískem, neudržovaných potahových stezek a podobně. I přesto se lodní plavba pozvedla, neboť koncem 17. věku docházelo až k 600 jízdám ročně do Prahy.³²⁶

Co se týče cen plaveného dřeva, koncem roku 1650 došlo k zásahu do dřevního obchodu pražských novoměstských plavců, kdy starší plavci měli stanovit prodejní ceny jednotlivých druhů dřeva, jímž se podskalští obchodníci zásobili. Při určování ceny měli přihlídnout k různé kvalitě dříví.³²⁷ V polovině devadesátých let 17. století začal novoměstský magistrát důrazně vystupovat proti překupování. Rukama podskalských plavců mělo projít téměř všechno dřevo připravené k pražskému trhu.³²⁸ Po velkém požáru v Praze roku 1689 byla mimořádně také zvýšená poptávka po dřevu, která mohla ovlivnit růst cen dřeva. Na jejím zvýšení se nemalou měrou podepsala dlouhá zima, která způsobila opožděný začátek plavby.³²⁹ Patentem z 20. října 1716 místodržitelství ustanovilo prodejní ceny polenového dřeva podle jeho druhu a velikosti. Stanovené

---

³²² V. SCHEUFLER, Vorooplavba na jihočeských tocích, s. 201.

³²³ TAMTÉŽ.

³²⁴ TAMTÉŽ.

³²⁵ TAMTÉŽ.

³²⁶ TAMTÉŽ.

³²⁷ F. HOLEC, Obchod s dřívím, s. 54 – 56.

³²⁸ TAMTÉŽ.

³²⁹ TAMTÉŽ, s. 65.

ceny však byly neúměrné nákupním cenám, jež plavci museli platit venkovským dodavatelům. Podskalští obchodníci proto obcházeli ustanovení a prodávali dříví menších rozměrů, horší kvality nebo míchali dřevo nižších tříd se dřevem sáhovým, než došlo ve čtyřicátých letech 18. století k reorganizaci dřevních tax.³³⁰

Náklad na vorech tvořilo dřevo, sůl a jiné viktualie, munice a stavební materiál.³³¹ Z dřeva se jednalo o palivové dřevo, které se plavilo po řekách volně, bukové a dubové klády, trámy, prkna, latě, tyče a opracované stavební dřevo.³³² Dříví z povodí Lužnice a Vltavy se používalo v první polovině 18. století k vodní dopravě císařské soli na vorech z Týna nad Vltavou do Prahy a do Litoměřic.³³³ Sůl se vozila především z Českých Budějovic a Týna nad Vltavou. Pravděpodobně tvořila vydatný příjem provozovatelů plavby.³³⁴ Není jasné, zda v tomto období vory, které projížděly Týnem nad Vltavou, nakládaly císařskou sůl ze státní solnice. Zcela určitě se však na vorech vozila.³³⁵ Po uzavření smlouvy v roce 1675 o dopravě císařské soli z Týna nad Vltavou do Prahy museli Schwarzenberkové každoročně zajistit několik set vorů, na nichž se plavily prostice se solí.³³⁶ Město Týn nad Vltavou bylo důležitým bodem ve voroplavbě. Dokladem je skutečnost, že počátkem 18. století zde vznikl plavecký cech, jenž se stal jediným mimopražským cechem v historii české voroplavby.³³⁷

Z hlubockého panství jsou doložené zprávy o voroplavbě do Prahy, která byla provozována přímo v režii panství. Pražští obchodníci se dřevem se zde objevili již v předbělohorském období.³³⁸ Dle důchodního rejstříku již v roce 1548 tehdejší majitel Hluboké nad Vltavou, Ondřej Ungnad ze Suneku, plavil vor ve vlastní režii.³³⁹ Hluboké panství vlastnilo skladiště, z něhož prodávalo dříví pomocí svého pražského agenta. V šedesátých letech 17. století měl hlubocký hejtman v Praze svého faktora Viléma Kremera, který zde prodával připlavené panské vory a o své činnosti podával hejtmanu Jiřímu Karlu Eimerovi pravidelné zprávy.³⁴⁰ Ze zkoumaného období se na

---

³³⁰ F. HOLEC, *Obchod s dřívím*, s. 93.

³³¹ V. SCHEUFLER, *Voroplavba na jihočeských tocích*, s. 206.

³³² J. E. CHADT, *Dějiny lesů a lesnictví*, s. 826.

³³³ J. NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, s. 151.

³³⁴ V. SCHEUFLER, *Voroplavba na jihočeských tocích*, s. 206.

³³⁵ TAMTÉŽ.

³³⁶ F. HOLEC, *Obchod s dřívím*, s. 76.

³³⁷ V. SCHEUFLER, *Voroplavba na jihočeských tocích*, s. 209.

³³⁸ TAMTÉŽ, s. 208.

³³⁹ A. MÍKA, *Feudální velkostatek*, s. 139.

³⁴⁰ F. HOLEC, *Obchod s dřívím*, s. 76.

jaře 1669 splavily do Prahy nejméně tři prámy, jež čítaly dohromady 87 tabulí.³⁴¹ Až do roku 1698 jsou zachovány jen ojedinělé zprávy, které však nic neříkají o množství splaveného dřeva.³⁴²

Jednotlivá panství plavila nejen pro vlastní spotřebu, ale také za obchodními účely a využívala voroplavby především k transportu viktualií, které v případě hlubockého panství prokazatelně tvořily značný zisk z plavby. Tuto skutečnost lze s velkou přesností doložit pouze u let 1688 a 1700. Také u ostatních let je však poznamenáno, že nešlo jen o zisky za prodej dřeva, ale i za náklad.³⁴³ Celkové výdaje převyšovaly zisk za prodané dřevo. Voroplavba nebyla pasivní, neboť se do výdajů započítávaly nejen výdaje za kácení a dopravu dřeva k vazišti, za svázání prámu a plavbu, mzdy, mýta a podobně, ale také výdaje za transport nákladu a nákup různých viktualií, které se vozily do Prahy k prodeji.³⁴⁴ Při plavbě a prodeji dřeva vznikaly také nesrovnalosti, neboť poddaní plavili současně s knížecím dřevem i své vlastní. Vlastní dřevo mnohdy následně vyměňovali za lepší knížecí dřevo a prodávali ho, odvolávající se na nehody během plavby.³⁴⁵

Panství platila za vázání prámů vrátnému a plavcům. Prámy pluly většinou s deseti až dvanáctičlennou posádkou. Jeden prám vázal vrátný a devět plavců. Dva plavci dostávali nižší plat, neboť pracovali jako výpomocná síla.³⁴⁶ Koncem 17. století vrátný pobíral 6 zlatých, každý z plavců po 2 zlatých a 30 krejcarech.³⁴⁷ Dle dopisu třeboňského obročního Jana Karla Zelenky kosteleckému lesmistru Jiřímu Leštinovi z 29. července 1742 připadlo vrátnému 6 zlatých a 30 krejcarů, devět plavců odměnil 31 zlatými a 30 krejcarů.³⁴⁸ Za 50 let je tak patrný vzrůst platu, který korespondoval s rostoucí cenou dřeva. Ne všichni plavci však pluli s prámem po celou trasu. Proto dostávali úměrnou část peněz dle délky jejich trasy. Příkladem jsou 2 plavci z roku

---

³⁴¹ V. SCHEUFLER, Voroplavba na jihočeských tocích, s. 205.

³⁴² TAMTÉŽ.

³⁴³ TAMTÉŽ, s. 206-207.

³⁴⁴ TAMTÉŽ.

³⁴⁵ TAMTÉŽ.

³⁴⁶ TAMTÉŽ.

³⁴⁷ Peněžní účet za roky 1688-1691. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁴⁸ Dopis třeboňského obročního Jana Karla Zelenky kosteleckému lesmistru Jiřímu Leštinovi z 29. července 1742. TAMTÉŽ.

1755, kteří obdrželi každý po 1 zlatém a 45 krejcarech, neboť se plavili pouze do Štěchovic.³⁴⁹

Kromě mzdy plavci dostávali v Praze příplatek na oběd a během plavby příplatek na jídlo. Jednomu plavci vrchnost za stravu zaplatila 1 zlatý, vrátnému 1 zlatý a 15 krejcarů. V Praze dostali na oběd po 15 krejcarech, vrátný o 3 krejcare více. Plavec s vrátným obdržel také 6 krejcarů na chléb. V případě, že se na některých místech požadovalo zaplacení mýta, musela vrchnost počítat s dalšími výdaji kolem 45 krejcarů.³⁵⁰ Kromě těchto výdajů existovaly platby plavcům a vrátnému za drobnější práce při vázání prámů, vysekávání vesel, zhotovování houžví, podvalů a sochorů, které se mohly vyšplhat až na 6 zlatých.³⁵¹ Mezi cenově vyšší výdaje patřily platby za hlídky během plavby a v Praze, kdy se průměrně jednalo o 13 zlatých.³⁵²

Lesní personál plavené dříví z panství přesně naměřil a seskládal. Například v roce 1688 plul z kosteleckého hájenství jeden prám, který tvořilo 30 vorů. Každý z nich obsahoval 6 kmenů, přičemž 1 kmen sestával ze dvou klád o délce 12 loktů pražských sosnového dřeva. Zmiňovaný náklad tvořilo celkem 180 kmenů, kdy každý kmen stál 8 krejcarů.³⁵³ Následující rok se počet kmenů zdvojnásobil, neboť vrchnost poslala do Prahy hned dva prámy.³⁵⁴ Mezi dražší kusy na vorech patřilo dubové dřevo, kdy za každý odeslaný dub putovalo do vrchnostenské pokladny 30 krejcarů.³⁵⁵

V některých případech netvořilo vor 180 kmenů. To lze doložit například v roce 1690, kdy personál z radonického hejtmánství naložil na vor po 170 kmenech dříví, neboť některý kmen vydal svou velikostí za dvě klády.³⁵⁶ Plavilo se také 20 dubů, které se rozřezaly na latě, z nichž se zhotovilo 32 špalků.³⁵⁷ Sazba radonického hájenství za jeden suchý kmen smrkového dřeva činila 6 krejcarů. Trámy, ať už smrkové či jedlové, prodávalo panství za 21 krejcarů za kmen. V případě stejného druhu dřeva, ovšem

---

³⁴⁹ Účet za rok 1755, vystavený 30. května 1756. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁵⁰ Blíže nedatovaný účet z konce 17. století. TAMTÉŽ.

³⁵¹ V. SCHEUFLER, Voroplavba na jihočeských tocích, s. 206.

³⁵² TAMTÉŽ.

³⁵³ Soupis odpraveného dřeva do Prahy v letech 1688 – 1691. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁵⁴ TAMTÉŽ.

³⁵⁵ TAMTÉŽ.

³⁵⁶ TAMTÉŽ.

³⁵⁷ TAMTÉŽ.

krokevního, činil příjem z prodeje 9 krejcarů za kmen.³⁵⁸ Na vor se tak nakládal zcela odlišný náklad. Dokladem toho jsou dobřejovické pramice, které putovaly do Prahy v roce 1743. Pramice naložil personál nařezanými latěmi, další dvě pramice odvážely palivové dřevo, které se muselo teprve naložit.³⁵⁹

Jelikož se jednalo o ucelený systém, v jehož rámci pracovalo mnoho osob, musel příslušný personál dopředu naplánovat trasu plavby. Ta se stanovovala s předstihem, přičemž nakládky probíhaly v přesně stanovený den v týdnu. Ty se však nemusely provádět na jednom místě, ale dřevo se mohlo postupně doplňovat cestou po řece.³⁶⁰ Dokladem takového tvrzení může být dopis třeboňského obročního Jana Karla Zelenky kosteleckému lesmistrovi Jiřímu Leštinovi z července 1742, kdy přesně určená nakládka proběhla v úterý pod mostem u zahrady blíže nejmenované vdovy Braumové.³⁶¹ Přestože se nakládky stanovovaly předem, občas docházelo k tomu, že personál na určité zastávce musel čekat na jednotlivé fůry. To byl také případ plavce z roku 1742, který čekal v Týně nad Vltavou na fůru dřeva dováženou z Třeboňska.³⁶² Příčinou toho mohlo být navýšení nákladu, jeho zpoždění nebo odeslání více vorů naráz. K prodlení také docházelo v případě, že se na určeném místě nevyskytoval dostatečný počet plavců.³⁶³

Plavci přivázeli peníze za prodané komodity zpět na panství, odkud dřevo plavili. Celkové výdaje za svázání a splavení prámu se pohybovaly kolem 75 zlatých.³⁶⁴ V každém prámu se plavilo dřevo různé délky, tloušťky a kvality. Cena jednotlivých prámů o 32 tabulích se v Hluboké nad Vltavou pohybovala v rozmezí 90 až 110 zlatých.³⁶⁵ Například v roce 1742 musel plavec doručit peníze k rukám kosteleckého lesmistra z Třeboně. Ten podle připraveného účtu následně rozdělil peníze určené vrátnému, plavcům a jejich pomocníkům.³⁶⁶

---

³⁵⁸ Soupis odplaveného dřeva do Prahy v letech 1688 – 1691. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁵⁹ Zpráva hlubockého hejtmana Antonína Dvořáka z 15. března 1743. TAMTÉŽ.

³⁶⁰ Dopis třeboňského obročního Jana Karla Zelenky kosteleckému lesmistrovi Jiřímu Leštinovi z 29. července 1742. TAMTÉŽ.

³⁶¹ TAMTÉŽ.

³⁶² TAMTÉŽ.

³⁶³ TAMTÉŽ.

³⁶⁴ V. SCHEUFLER, Voroplavba na jihočeských tocích, s. 207.

³⁶⁵ TAMTÉŽ.

³⁶⁶ Dopis třeboňského obročního Jana Karla Zelenky kosteleckému lesmistrovi Jiřímu Leštinovi z 29. července 1742. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

Na přelomu osmdesátých a devadesátých let 17. století se z třeboňského panství také plavilo každoročně pro potřeby jinonického panství a pražského schwarzenberského paláce téměř 100 vorů.³⁶⁷ Z panství si knížata nechávala dovážet stavební i palivové dřevo. Dle účtu z 5. října 1693 lesní personál odplavil v roce 1688 jednu pramici s 30 vory a 180 kmeny smrkového dřeva v hodnotě 24 zlatých.³⁶⁸ O tři roky později si kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku nechal dovézt stejné množství, ovšem jedlového dřeva.³⁶⁹ Jedle stála 7 krejcarů, v případě smrkového dřeva činila suma o krejcar více. Pro vrchnostenské potřeby se objednávaly také dubové kmeny a dubové latě, které v roce 1691 požadoval do Prahy knížecí zahradník.³⁷⁰ Za tři roky tak plynulo do třeboňské pokladny celkem 95 zlatých a 18 krejcarů za odeslané dřevo do Jinonic.³⁷¹

Plavené stavební dřevo sloužilo šlechticům na opravy staveb nebo k stavbě celých budov. Příkladem může být rok 1723, kdy kníže Adam František ze Schwarzenberku požadoval dřevo na opravu koňských stájí v Praze. Konkrétně se jednalo o šest vorů, obsahujících široké špalky a dubové dřevo, které se mělo použít na výstavbu sloupů.³⁷² Další opravy se uskutečnily z kvalitního a silného dubového dřeva, jež přivezly další vory. Kníže dále objednal tři až čtyři vory s trámy, latěmi a šindeli. S pomocí tohoto dřeva se měl opravit stržený a zčásti shořelý plot v zahradě paláce. S veškerými opravami pak vrchnosti vypomáhali poddaní.³⁷³

---

³⁶⁷ F. HOLEC, *Obchod s dřívím*, s. 73.

³⁶⁸ Účet z 5. října 1693. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁶⁹ TAMTÉŽ.

³⁷⁰ TAMTÉŽ.

³⁷¹ Peněžní účet za roky 1688-1691. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 33.

³⁷² Soupis objednaného dřeva k potřebě knížete Adama Františka ze Schwarzenberku v Praze z roku 1723. TAMTÉŽ.

³⁷³ TAMTÉŽ.

V. Zvěř

Myslivost, která vycházela z tradičního chápání lesa jako životního prostředí zvěře, zaujímala v lesním hospodářství urozených jedinců na prahu novověku přední postavení.³⁷⁴ Lesní zvěř představovala důležitou složku šlechtického života. Zvěřina se podávala při slavnostním hodování, její lov tvořil zdroj zábavy a některé obdivuhodné kusy zvěře sloužily k sebezprezentaci jednotlivých velmožů v podobě jejího chovu na zámku či vystavených trofejí.³⁷⁵ Žádaná byla především užitková zvěř, mezi kterou patřila vysoká a černá zvěř a některé druhy pernaté zvěře, především bažanti a koroptve.³⁷⁶ Lidé se obávali škodné zvěře, která páchala škody na užitkové zvěři a hospodářských zvířatech. Mezi ní se řadili medvědi, vlci, rysy, lišky, bobři a vydry říční. Kvůli škodám na užitkové zvěři se vrchnost snažila o regulaci nebo přímo vyhubení zmiňované škodné zvěře. Naopak užitková zvěř se chránila a z finančních důvodů mělo docházet k jejímu co největšímu rozmnožení.³⁷⁷

Šlechta po třicetileté válce obrátila pozornost k vytvoření vhodných podmínek pro chov zvěře a snažila se dosáhnout rychlé obnovy novým zazvěřováním.³⁷⁸ Proto zaměstnávala početný personál, který musel pečovat o zvěř bezvadné jakosti a dostatečného množství.³⁷⁹ Urozené panstvo se věnovalo ochraně rozsáhlých lesů s cennými porosty nikoli z ekologických důvodů. Spíše usilovalo o vytvoření a udržení přiměřeného životního prostoru a krmné základny pro loveckou kořist, především pro vysokou a černou zvěř.³⁸⁰ Třicetiletá válka dále zhoubně zasáhla v místech, kde se soustředily chovy zvěře. Kromě počtu zvěře velmi pokleslo zalidnění země, čímž přibýlo prostorů vhodných pro šíření zvěře. Zánikem mnoha vsí se změnil ráz krajiny v neprospěch zemědělsky obdělávané půdy, a naopak se zvětšila zalesněná půda, která skýtala příznivé podmínky k volnému rozmnožování užitkové i škodné zvěře.³⁸¹ Na

---

³⁷⁴ J. FRANCEK, *Lovecká vášeň*, s. 17.

³⁷⁵ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 195-196.

³⁷⁶ Vysokou zvěř představuje jelen, srnec a laň. Černá zvěř je označení pro prase divoké. Oldřich ZÁCHA, *Malý myslivecký slovník*, Olomouc 2003, s. 13.

³⁷⁷ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

³⁷⁸ J. FRANCEK, *Lovecká vášeň*, s. 44.

³⁷⁹ Kurt G. BLÜCHEL, *Myslivost*, Praha 2014, s. 120.

³⁸⁰ TAMTÉŽ.

³⁸¹ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 118-119.

poměrně rychlém zotavení stavů zvěře měla zásluhu také skutečnost, že průmysl se ještě nerozvinul v takové míře, jako v následujících stoletích.³⁸²

V.1 Škodná zvěř

Boj proti přemnožené škodné zvěři brala vrchnost na schwarzenberských panstvích velmi vážně, což dokládají počty zastřelené škodné zvěře, které byly značně vysoké.³⁸³ Knížata ze Schwarzenberku se tímto problémem zevrubně zaobírala ve vlastních instrukcích, které adresovala lesnímu personálu. Na jejich základě měli lesmistři za úkol kontrolovat v lese pohyb škodné zvěře. Následně podávali zprávy o pobytu škodné zvěře ve schwarzenberských lesích vrchnosti, aby si udržovala dobrý přehled o počtu škodné. Škodnou zvěř hubili jakýmkoli možným způsobem, zaháněli ji a všelijak pronásledovali.³⁸⁴

O velké snaze ohledně ochrany zvěře a rychlém nárůstu jejího stavu svědčí všeobecně zavedené a velmi vysoké zástřelné čili střelecké taxy.³⁸⁵ Tyto taxy se vyplácely rovněž na schwarzenberských panstvích. Výše sumy závisela na velikosti skoleného zvířete a obtížnosti jeho ulovení.³⁸⁶ Výše zástřelných peněz závisela také na počtu dané škodné zvěře v lese. V instrukci z roku 1663 kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku stanovil, že vyplacení peněz v dané výši proběhne na základě předložení kůže zastřelené zvěře, aby nedošlo k případnému finančnímu podvodu vůči vrchnosti.³⁸⁷

Schwarzenberkové vypláceli na zástřelných sumách poměrně vysoké částky. Ve srovnání s císařskými a frýdlantskými panstvími uhradili schwarzenberskému lesnímu personálu v některých případech až dvojnásobek částky za ulovení konkrétního druhu

---

³⁸² J. ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 125.

³⁸³ Například v letech 1710 – 1722 bylo zastřeleno celkem 233 vlků, 31 rysů, 5929 lišek, 310 divokých koček, 386 kun, 1971 tchořů, 2695 lasiček, 132 vyder říčních. Soupis zastřelené zvěře v Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 72.

³⁸⁴ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

³⁸⁵ J. ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 122.

³⁸⁶ Rys 2 zlaté 30 krejcarů, vydra říční 2 zlaté, divoká kočka 1 zlatý, kuna 45 krejcarů, tchoř 9 krejcarů, lasice 5 krejcarů. Soupis zástřelných peněz v Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 73.

³⁸⁷ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

zvěře.³⁸⁸ Tato štědrost patrně plynula z velké snahy o vyhubení škodné zvěře a souvisela s jistou motivací personálu. Klíčovou roli také hrála skutečnost, že Schwarzenberkové získali panství Třeboň a Hluboká nad Vltavou v šedesátých letech 17. století, tedy v době po třicetileté válce, během níž se škodná zvěř neregulovala a její stavy tak početně rychle narůstaly.

Tabulka č. 1: Srovnání zástřeňných peněz na schwarzenberských a císařských panstvích pro vybrané druhy škodné zvěře.

	vlk	liška	divoká kočka	kuna
císařská panství	3 zlaté 30 krejcarů	23 krejcarů	35 krejcarů	35 krejcarů
schwarzenberská panství	4 zlaté	45 krejcarů	1 zlaté	45 krejcarů

V.1.1 Vlci a rysí

Nejvíce obávanou škodnou zvěř v očích Schwarzenberků představovali vlci, neboť patřili k největším evropským psovitým šelmám. Po třicetileté válce se z důvodu nedostatečné péče o les počet této zvěře v českých zemích výrazně zvýšil. Tím docházelo k větším škodám, neboť vlk lovil velké býložravce, zvláště jelení zvěř, koně, ovce a skot.³⁸⁹ Nicméně vlk byl pro přírodu potřebný, neboť nepřímo reguloval počet a stav zvěře, kdy nemocné kusy mu jen stěží unikly.³⁹⁰ Pro hubení vlků se nejčastěji používaly vlčí jámy. Jáma musela být 4 metry hluboká a stejně tak široká. Uvnitř byla obložená dřevěnými palisádami, aby z ní chycené zvíře nemohlo vyšplhat. Zmiňované jámy nepředstavovaly nebezpečí jen pro vlky, ale také pro ostatní zvěř, i člověka

³⁸⁸ J. E. CHADT, Dějiny lovu a lovectví, s. 320.

³⁸⁹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 263.

³⁹⁰ TAMTÉŽ.

nevyjímaje.³⁹¹ Z toho důvodu se zakazovalo jejich používání a roku 1720 je Schwarzenberkové na svých panstvích zrušili definitivně.³⁹²

K dalším ustáleným způsobům lovu vlků patřily vlčí zahrádky a vlčí tenata. Zahrádka se stavěla kruhového tvaru, do které se dávala živá návnada v podobě kůzlete či jehněte. Jakmile vlk oběhl v pasti kolo, zavřel za sebou dvířka.³⁹³ Zřizování vlčích zahrad měl na starost hejtman příslušného panství. Ten však jejich stavbu pouze řídil. Za vykonání skutečné práce odpovídal lesmistr. Vlčí zahrady se musely postavit v nejkratším možném čase, aby nedošlo k velkým škodám od vlka, který se na daném území vyskytoval. Vrchnost kladla důraz nejen na rychlost, ale také na pílí během stavby, aby past v praxi spolehlivě fungovala.³⁹⁴

Po získání panství Hluboká nad Vltavou Schwarzenberky v roce 1661 představovali přemnožení vlci pro lesní hospodářství největší hrozbu. Jan Adolf ze Schwarzenberku ve své instrukci z roku 1663 často zmiňoval „...den Wölfe od[er] anderen schädlichen Thier ...“, přičemž vlky nadřazoval nad ostatní škodnou zvěř.³⁹⁵ V některých případech je vlk v instrukci označován jako „vierfiessiger schädliche Wild“. ³⁹⁶ Schwarzenberský archivář Adolf František Berger dokonce charakterizoval vlky jako zvíře s „rothglühenden Augen und fletschenden Zahnen, Prototype des ewigen heißhungers“. ³⁹⁷ Podle něj tyto šelmy v 17. století v Čechách „spielten die Rolle von Hyänen“. ³⁹⁸

Aby se dosáhlo většího hubení vlků, vyplácely se lesnímu personálu finanční odměny. Jan Adolf ze Schwarzenberku v instrukci z roku 1663, na jejímž vypracování se také podílel lesmistr panství Hluboká nad Vltavou a Třeboň Jiří Januš, stanovil

---

³⁹¹ Do vlčí jámy spadl v roce 1662 mladý hrabě Jan Karel Jáchym Slavata, který se následně stal příslušníkem karmelitánského řádu. Petr MAŤA, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku, in: Ivan HLAVÁČEK –Jan HRDINA –Jan KAHUDA – Eva DOLEŽALOVÁ (edd.), Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 245; Petr MATOUŠ, Carolus Felix a S. Theresia (Příspěvek k poznání karmelitánského řádu), České Budějovice 1999 (diplomová práce).

³⁹² J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 263.

³⁹³ TAMTÉŽ, s. 265.

³⁹⁴ Dopis Adama Františka ze Schwarzenberku vrchnímu hejtmanu Augustinu Ferdinandu Olbrichtovi z 14. března 1711. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 36.

³⁹⁵ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

³⁹⁶ Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 70.

³⁹⁷ TAMTÉŽ.

³⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 71.

částku 4 zlaté za zabití starého vlka. Za mladého naopak vrchnostenská pokladna vyplácela 30 krejcarů.³⁹⁹ Rozdíl mezi starým a mladým vlkem patrně vycházel z toho, že starý představoval větší nebezpečí a bylo obtížnější ho chytit. V roce 1677 se výše střelné mzdy na panství Hluboká upravila na 45 krejcarů za starého vlka a 22 ½ krejcaru za mladého.⁴⁰⁰

Soupis zastřelené zvěře, ke kterému došlo po knížecím lovu v roce 1663, obsahoval jen malé množství vysoké zvěře. To Schwarzenberkové odůvodňovali vysokým počtem vlků, kteří napáchali na zmiňované užitkové zvěři velké škody, zejména pak na panství Hluboká nad Vltavou.⁴⁰¹ Vzhledem ke snaze zabránit těmto škodám a nalézt fungující opatření v boji proti vlkům probíhala mezi knížaty ze Schwarzenberku a inspektorem na panství čilá komunikace. Inspektor měl dohlížet a vymýšlet účinná opatření, jež by zabránila škodám, které vlci páchali.⁴⁰²

Proto kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku nařídil v roce 1679 každoročně skolit alespoň jednoho vlka a doručit ho vrchnostenskému úřadu.⁴⁰³ Proti tomuto nařízení vystoupil lesník Christoph Jats s tím, jak „*schwer es überhaupt sein, ein Thier, wie einen Wolf, zu fällen*“. Lesník dodal, že během své jedenáctileté služby skolil pouhé dva vlky a šest jich polapil.⁴⁰⁴ V případě, že lesní personál nedodržel stanovený počet ulovené zvěře, dostal pokutu. Stejně neúprosně postupoval syn Jana Adolfa ze Schwarzenberku, Ferdinand Vilém.⁴⁰⁵ Odlišně si naopak počínal Adam František ze Schwarzenberku, který si byl vědom náročnosti lovu.⁴⁰⁶ Ačkoli lov vlků představoval nesnadný úkol, odchytil jich lesní personál vysoký počet. V letech 1710–1722 polapil na schwarzenberských statcích v Čechách celkem 278 těchto zvířat.⁴⁰⁷ O nelehkém

---

³⁹⁹ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁴⁰⁰ Soupis zástřelných peněz v Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 73.

⁴⁰¹ Soupis zastřelené zvěře z 9. února 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁴⁰² Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanu Andreasi Schwankovi Frankstädterovi a inspektorovi na třeboňském panství z 12. října 1708 o opatření proti vlkům. TAMTÉŽ.

⁴⁰³ Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 73.

⁴⁰⁴ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁵ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁶ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ.

úkolu lovu vlků také svědčí skutečnost, že v roce 1721 byli na panství Hluboká nad Vltavou skoleni 4 vlci, v roce 1722 pouze 3.⁴⁰⁸

Kromě písemných pramenů tematizujících vlky se dochovaly také ikonografické prameny. Zmiňovaná zvířata vyobrazil malíř Jan Jiří Hamilton na obraze Štvanice na vlky z roku 1715, který náleží do souboru deseti štvanic, vyhotoveného pro lovecký sál schwarzenberského zámku Ohrada.⁴⁰⁹ Na obraze zachytil tři psy a dva vlky. Vlk v myšlení člověka předmoderní doby vyvolával pro svoji nebezpečnost strach a nenávisť. Kromě toho představoval znamení síly a magické moci.⁴¹⁰ Malíř jej proto na výše uvedeném obraze zachytil jako nenasytného dravce, jenž lidem naháněl hrůzu.

Podobné škody jako vlci páchali rysy. Již Bohuslav Balbín líčil rysa jako „*strašlivé zvíře*“, které „*poznávalo pouze krmiče, k němuž se chovalo krotce*“.⁴¹¹ Rys nepáchal škody pouze na hospodářském dobytku, ale také na ostatní zvěři v lese. Ne náhodou Balbín výslovně zmínil, že „*zle je se zvěří, když se v některém lese usadí rys*“.⁴¹² Na rysa se pořádaly štvanice, které se mimo jiné rovněž staly námětem Janu Jiřímu Hamiltonovi pro vytvoření obrazu Štvanice na rysa. S připravovaným obrazem souvisel dopis, ve kterém kníže Adam František ze Schwarzenberku uvedl, že „*kdyby měl nějaký sníh padat a nějaký pěkný rys měl být chycen, tak toho všeho nechejte stát a ze všeho nejdříve se pusťte do něho*“.⁴¹³ Hamilton pro co největší přesnost maloval podle zvířecích předloh, které se chytaly výhradně k tomuto účelu.⁴¹⁴ Pojem „*pěkný rys*“ v myšlení knížete ze Schwarzenberku nepochybně zahrnoval urostlou stavbu těla zvířete, krásně zbarvenou srst a kvalitní chrup.

---

⁴⁰⁸ Jagdzeitungen z 15. února 1875, s. 73.

⁴⁰⁹ L. OURODOVÁ – HRONKOVÁ, Johann Georg de Hamilton, s. 87.

⁴¹⁰ Jan ROYT, Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii, Praha 1998, s. 158.

⁴¹¹ Helena BUSINSKÁ (ed.), Bohuslav Balbín: Krásy a bohatství české země, Praha 1986, s. 180.

⁴¹² TAMTÉŽ.

⁴¹³ L. OURODOVÁ – HRONKOVÁ, Johann Georg de Hamilton, s. 85.

⁴¹⁴ TAMTÉŽ.

V.2 Užitková zvěř

Knížata ze Schwarzenberku z důvodu velkého úsilí o ochranu a navýšení počtu užitkové zvěře požadovala po lesním personálu střílet škodnou zvěř. Dále kladli důraz na její příkrmování. Hejtmáni panství tak společně s lesmistry, kteří sloužili v jednotlivých oblastech, dodávali červené a černé zvěři seno a žaludy.⁴¹⁵ Dodávky této potravy byly nejdůležitější především v zimních měsících, kdy se zvěř sama jen stěží užívala. S předstihem se měly vytvářet dostatečné zásoby potravy, aby nedošlo k jejímu rychlému zkrmení během zimy. Seno personál obstarával vlastním sušením či koupí z vedlejších vesnic.⁴¹⁶

Vrchnostenskými penězi se však nesmělo zbytečně plýtvat. Ekonomika měla být „*in gutte harmonie*“ s lesním úřadem.⁴¹⁷ Pro zajištění sena pro zvěř vytvářel hejtman soupisy, kolik sena měl lesní personál pro daný revír připravit, aby jej zajistil dostatek a zároveň s ním zbytečně neplýtvat.⁴¹⁸ Vrchnost požadovala poblíž lesa louky, na nichž by se zvěř pásala nebo již by lesní personál sekal na sušení sena. Míru dodávaného sena určovala velikost revíru a počet zvěře v ní se nacházející. Vysoká zvěř dostávala k dispozici do lesa také sůl, která jí poskytovala důležité minerály.⁴¹⁹ Z obilí se zvěři dával ječmen a oves.⁴²⁰ Ve svých instrukcích Schwarzenberkové také nařizovali pěstovat v lesích ovocné stromy kvůli ovoci pro zvěř.⁴²¹

Další důležitý bod pro nárůst užitkové zvěře představovalo její udržení ve schwarzenberských revírech. Z toho důvodu nesmělo docházet k jejímu vyhánění z lesů vrchnosti do cizích lesů, ke kterému docházelo zbytečným plašením zvěře.⁴²² K vyplašení docházelo při použití střelné zbraně nebo psem, v jehož doprovodu lesní

---

⁴¹⁵ Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 5. května 1725. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 8.

⁴¹⁶ Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Felixu Maxmiliánovi Lintnerovi z 27. března 1726. TAMTÉŽ.

⁴¹⁷ Dopis Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Felixu Maxmiliánovi Lintnerovi z 28. února 1731. TAMTÉŽ.

⁴¹⁸ Soupis množství sena, které se mělo dodat do hlubockých revírů. TAMTÉŽ.

⁴¹⁹ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanu Františku Vojtěchu Körnerovi z 21. září 1733. TAMTÉŽ.

⁴²⁰ Soupis obilí pro zvěř sepsaný 20. října 1733 vrchnostenskou kanceláří. TAMTÉŽ.

⁴²¹ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. TAMTÉŽ, sign. IB 7I 1.

⁴²² TAMTÉŽ.

personál chodil po lese. Volně pobíhající psi mohli užitkovou zvěř nejen vyplašit, ale také ulovit. Proto bylo poddaným zakázáno s nimi chodit do lesa a lesní personál je naopak nesměl nechat volně pobíhat. V případě, že došlo k zardoušení užitkové zvěře, měl lesní personál zvěř z lesa odnést, protože se část zachovalé kůže dala prodat.⁴²³

V.2.1 Černá zvěř

Po třicetileté válce se v českých zemích těšil velké oblibě volný chov černé zvěře v lesích, protože šlechta se chtěla bavit a divokých prasat se v té době vyskytoval dostatek.⁴²⁴ Černá zvěř se chovala kvůli prodeji či podávání jejího masa během slavnostních hodů.⁴²⁵ Kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku v instrukci z roku 1663 nařídil hájení černé zvěře. S tím souvisel sběr žaludů, bukvic a vysazování nových dubů, aby se nacházelo v lesích dostatečné množství žaludů a zvěř tak neodcházela do cizích revírů.⁴²⁶

V případě obliby lovů na černou zvěř se u Adama Františka ze Schwarzenberku snoubila osobní záliba s hospodářským užitkem, který plynul z regulace stavu škodných divokých prasat.⁴²⁷ Černá zvěř se však dokázala lovcům účinně bránit. Z toho důvodu lov ručními zbraněmi vyžadoval určité lovecké dovednosti. I pro zkušené lovce představovala tato zvěř nebezpečí. Dobré podmínky na štvanici panovaly v případě vysokého sněhu, který zvěři ztěžoval pohyb a umožňoval dobře sledovat její stopu.⁴²⁸

Nejčastěji se živá zvěř chytala pomocí uvěznujících pastí. Princip tohoto druhu pastí představoval uzavřený prostor, do kterého zvěř spadla, vstoupila nebo se vehnala. Zvěř se tímto způsobem většinou neporanila, ale zůstala polapena.⁴²⁹ Černá zvěř se chytala obtížně, protože se pro svůj noční život jen těžko lovila. Z toho důvodu se

---

⁴²³ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁴²⁴ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 219.

⁴²⁵ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁴²⁶ TAMTÉŽ.

⁴²⁷ J. IVANEGA, Hluboká, s. 40.

⁴²⁸ J. ANDESKA, Vývoj myslivosti, s. 22.

⁴²⁹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 87.

chytila do dřevěné ohrádky s padacími dvířky, které se nacházely na protilehlých stranách. Mechanismus spouštění býval sestaven tak, že o něj zvěř zavadila a sama ho tak spustila.⁴³⁰ Hejtman z panství Hluboká nad Vltavou půjčoval velkou tenatu, která se používala během lovu černé zvěře.⁴³¹ Tenata na černou zvěř se podobala zajecí, ale byla vysoká 2,6 metrů a její oka měřila 13,5 centimetrů. Oproti tenatě na jeleny byla nižší a silnější. Tenata na černou zvěř se vyráběla ze silnějšího materiálu, který představoval motouz.⁴³²

Z černé zvěře se na schwarzenberských panstvích lovíli jak kanci, tak bachyně.⁴³³ Rozlišovala se hmotností dané zvěře, protože ulovení „*silné bachny*“ mělo větší hospodářský užitek než skolení malé bachyně. Dále se zohledňovalo stáří daného kusu, kdy se lovílo od ročních selat až po dospělé kance.⁴³⁴ K prodeji se předem vyhradily některé kusy. Kromě toho vrchnost požadovala, aby lesní personál některé dobré kusy nechal na chov.⁴³⁵ Chov sloužil k ukázce, jaké kusy se v revírech na panstvích vyskytovaly. Pro šlechtice zmiňované jednání představovalo jakési poměrování se s ostatními urozenými jedinci.

V.2.2 Medvědi

Na pomezí užitkové a škodné zvěře se nacházeli medvědi. V lesích byli celkem neškodní, protože se živili lesními plody, semeny a ovocem, případně hmyzem a houbami. Škody páchali zejména na obilí, ovoci, včelstvech a na pasoucím se skotu. Mezi zmiňovanou zvěří a člověkem však panovala odvěká rivalita. Užitek z medvěda byl velký. Jeho kožešina sloužila jako předložka k loži či výstelka do kočáru a saní. Ze zvěřiny se staly oblíbené tlapy, které se údajně připravovaly uzené.⁴³⁶ Za léčivo se

---

⁴³⁰ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 88.

⁴³¹ Dopis Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku vrchnímu hejtmanu Theobaldu Karlu Siebertovi z Liliensteinu z 9. října 1683. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁴³² J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 97.

⁴³³ Poznámání o ulovené zvěři ve štěpánovském revíru (třicátá léta 18. stol.): ulovena 1 silná bahna, 2 roční kusy, 1 tříletý kanec. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 16.

⁴³⁴ TAMTÉŽ.

⁴³⁵ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanu Karlu Siebertovi z Liliensteinu z 18. ledna 1685. Kníže hejtmanovi doporučil, aby vyhradil černou zvěř k prodeji a některé kusy nechal pro chov. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 15.

⁴³⁶ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 250.

pokládala medvědí žluč, jež se používala na nemocný žaludek nebo medvědí sádlo, které sloužilo na revmatické onemocnění.⁴³⁷

Tradice chovu medvědů v Hluboké nad Vltavou sahá do roku 1684, kdy sem kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku nařídil přivést „*jungen Beeren*“, jako byli v Českém Krumlově.⁴³⁸ Zde je na první pohled patrná inspirace na dvoře Eggenberků.⁴³⁹ Bohuslav Balbín líčil medvědy z Českého Krumlova jako obrovská zvířata, jež se nepodobala medvědům z Polska, kteří byli spíše delší.⁴⁴⁰ Kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku dále hlubockému hejtmanu Franzi Eliasovi z Heidelbergu nařídil, aby nechal v zámeckém příkopu zasadit velký strom, jenž by poskytoval zvířatům stín.⁴⁴¹ Šelmy se chovaly v části zámeckého příkopu, který z bezpečnostních důvodů ohrazovala masivní zeď. Chov medvědů v příkopech byl odrazem dobové normy, jež značila překonání strachu a následné ochočení šelem.⁴⁴²

S medvědy se obchodovalo nebo se získávali z volné přírody, kde se hojně vyskytovali a následně chytali pomocí vlčích jam. Neméně často je Schwarzenberkové obdrželi darem. Například roku 1715 obdrželi dva medvědy z eggenberského chovu v Českém Krumlově.⁴⁴³ Také Schwarzenberkové používali medvědy k obdarování svých přátel. V roce 1748 nařídil kníže Josef Adam ze Schwarzenberku zaslat 2 velké medvědy do lichtenštejnských Valtic. Tento dar patrně ovlivnily rodinné důvody, neboť Josef Adam ze Schwarzenberku uzavřel již v roce 1741 manželství s Marií Terezií z Lichtenštejna. K převozu zvířat se měly použít silné dřevěné vozy tažené čtyřmi nebo šesti koňmi.⁴⁴⁴

---

⁴³⁷ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 250.

⁴³⁸ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Františku Eliášovi z Heidelbergu z 20. července 1684. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 9.

⁴³⁹ J. IVANEGA, *Hluboká*, s. 57.

⁴⁴⁰ H. BUSINSKÁ (ed.), *Bohuslav Balbín*, s. 172.

⁴⁴¹ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Františku Eliášovi z Heidelbergu z 20. července 1684. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 9.

⁴⁴² J. IVANEGA, *Hluboká*, s. 57.

⁴⁴³ TAMTÉŽ, s. 57-58.

⁴⁴⁴ Nařízení knížete Josefa Adama ze Schwarzenberku z 8. května 1748. Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov, ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, sign. A 6W 9.

Kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku roku 1689 nařídil, aby se kůže „*des grösten Beeren*“ nikde neodložila, ale aby se zachovala.⁴⁴⁵ Tím odkazoval na společenský význam vystavování kůže této šelmy, neboť šlechtici usilovali o co největší kusy zmiňovaných zvířat. Velikost kožešiny měla také již zmíněný praktický význam, protože se mohla použít jako podložka či výplň do saní. V letech 1710–1722 se na schwarzenberských panstvích ulovilo celkem 7 medvědů.⁴⁴⁶ Medvěda ulovil i sám kníže Adam František ze Schwarzenberku v roce 1726, dalšího, údajně „velmi silného“, skolil v roce 1729.⁴⁴⁷ Skolení této velké šelmy odkazovalo na lovecké umění zmíněného šlechtice v lovu a jeho společenskou prestiž. Čím byla šelma mohutnější, tím více šlechtic stoupal v očích ostatních šlechticů, neboť tím prokazoval své skvělé individuální vlastnosti a schopnosti.⁴⁴⁸ Zabití medvěda představovalo ve své podstatě jakýsi obřad, při kterém lovec vyjadřoval medvědovi svou vděčnost za to, že mu dovolil si vzít jeho tělo a kůži. Rituál měl zároveň zajistit, že se duch medvěda vrátí v novém těle a nechá se znovu ulovit.⁴⁴⁹

Také v případě medvěda se dochoval zajímavý ikonografický pramen, který vznikl na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou. Jan Jiří Hamilton namaloval v roce 1714 obraz Štvanice na medvědy pro lovecký zámek Ohrada, kompozičně stejný obraz namaloval ještě jednou později ve Vídni ve třicátých letech 18. století.⁴⁵⁰ V obou případech měl obraz za úkol navodit dramaticčnost lovu medvěda loveckými psy. Malíř medvěda vyobrazil jako divoké a nebezpečné zvíře, za něž se pokládal již od středověku.⁴⁵¹ Středověcí křesťané vnímali medvědy jako krutá zvířata, která zosobňovala ďábla.⁴⁵² Medvěd obrazně vyjadřoval jeden z hlavních hříchů, za který se považovala nestřídmost.⁴⁵³ Psi naopak platili za symbol víry a věrnosti, přičemž se na obraze snažili zlou šelmu skolit.⁴⁵⁴ Takto komponované obrazy nepochybně

---

⁴⁴⁵ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Františku Eliášovi z Heidelberku z 3. února 1689. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 9.

⁴⁴⁶ *Jagdzeitungen* z 15. února 1875, s. 72.

⁴⁴⁷ J. NEUMANN, *Z medvědí historie*, s. 4.

⁴⁴⁸ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 196.

⁴⁴⁹ Nicholas J. SAUNDERS, *Mytická síla zvířat*, Praha 1996, s. 54.

⁴⁵⁰ L. OURODOVÁ – HRONKOVÁ, Johann Georg de Hamilton, s. 67, 86.

⁴⁵¹ J. ROYT, *Slovník symbolů*, s. 149.

⁴⁵² N. J. SAUNDERS, *Mytická síla zvířat*, s. 76.

⁴⁵³ Jaroslav STUDENÝ, *Křesťanské symboly*, Olomouc 1992, s. 175.

⁴⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 229.

napomáhaly v očích ostatních k větší prestiži knížete Adama ze Schwarzenberku, jenž zmíněnou šelmu ulovil.

V.3 Obory a bažantnice

Obory představují jeden z nejrozsáhlejších komplexů estetizované krajiny. Jedná se o zalesněný ohraničený prostor, který slouží k chovu i lovu zvěře.⁴⁵⁵ Ačkoli velmi napodobuje přirozené prostředí pro chovanou zvěř, jde o uměle vytvořené místo.⁴⁵⁶ Obory mohou být také považovány za jakési předchůdce zoologických zahrad, neboť často tvořily nedílnou součást zahrad šlechtických.⁴⁵⁷ Na vznik obor měla vliv snaha šlechticů soustředit chov zvěře, aby se lépe čelilo škodné zvěři a pytlákům.⁴⁵⁸ Nejčastěji se obora stavěla pouze pro jeden druh zvěře, a to jelení, daňčí a černou zvěř. V menším počtu se zde udržovala také zvěř srnčí a zajíci. V jediné oboře však mohlo být i několik druhů zvěře současně, její výměra v tom případě musela být větší. Společně se chovala zejména jelení a daňčí zvěř. Oborní les měl sestávat z rozmanitého stromoví, houštin a prořídilých porostů. Ze stromů v ní nesměly chybět buky, duby a jeřáby kvůli potravě pro zvěř.⁴⁵⁹ O chod obor se starali oborníci.⁴⁶⁰

Obory spolu s obornictvím mají v českých zemích dlouhou tradici. Jejich původ je však třeba hledat na jihu Evropy, kde již staří Římané chovali rozmanitou zvěř v ohradách.⁴⁶¹ První zmínky o zřizování obor v českých zemích pocházejí z druhé poloviny 13. století. V té době je zakládali panovníci, které vedla k jejich zřizování skutečnost, že zdokonalením loveckých zbraní a zaváděním nových technik lovu ubývala divoká zvěř ve volných honitbách.⁴⁶² Rozmach zakládání obor však nastal až v průběhu 16. věku. V té době začaly obory sloužit především k udržení a chovu zvěře, a nepřímo také k vyjmutí lesů z oblasti těžby dřeva. Od 16. století nezakládal obory

---

⁴⁵⁵ David TUMA, Vývoj obornictví v českých zemích, *Prameny a studie* 53, 2014, s. 215.

⁴⁵⁶ Pavel ŠIMEK - Simona JEDLIČKOVÁ, Lesní estetika a obory – pohled krajinářského architekta?, *Prameny a studie* 53, 2014, s. 114.

⁴⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 111.

⁴⁵⁸ Petr MARTAN, Barok – zlatý věk myslivosti, Vimperk 1992, s. 22.

⁴⁵⁹ Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 555.

⁴⁶⁰ J. E. CHADT, Lesničtí a lovečtí úředníci, s. 48.

⁴⁶¹ Robert WOLF, Naše obory, Praha 1976, s. 9.

⁴⁶² D. TUMA, Vývoj obornictví, s. 215-216.

pouze panovník, ale také šlechta. Ta podpořila rozvoj obornictví vynaložením nemalých finančních prostředků, které jí umožňovaly budovat stavby zasazené do lovecké krajiny s vlastními oborami.⁴⁶³

Od 17. do 19. století si šlechtici rovněž uvědomovali sekundární význam obor, tedy jejich estetickou funkci v dané krajině.⁴⁶⁴ Obory vznikaly nejčastěji v blízkostech hradů, zámků nebo klášterních komplexů. Některé tvořily samostatné přírodní útvary ve volné krajině s vlastní loveckou stavbou.⁴⁶⁵ V 17. věku tak barokní zahrada pronikala do volné lovecké krajiny. To se stalo jedním ze základních rysů zahradní architektury pobělohorské doby. Kompozice provázání zahrady s loveckou krajinou se dále členila vodními plochami, loukami a skupinami stromů.⁴⁶⁶ Za typické oborní úpravy lze v době baroka považovat síť hvězdicových či rovnoběžných cest s průseky.⁴⁶⁷ Tehdejší krajinu tvořily zbytky přírodní krajiny i projevy kultivační činnosti člověka.⁴⁶⁸ Změnil se poměr obdělávané půdy k lesu, bažinaté plochy se přetvářely na rybníky. Les, který se chránil převážně pro chov zvěře a lov, místy řídil. Volná krajina obsahovala listnaté háje a velké plochy pastvin.⁴⁶⁹

Zakládání obor dále ovlivnila skutečnost, že se do českých zemí dostával z Francie nový druh honu. Jednalo se o parforsní lov, který se odehrával ve zmiňovaných oborách. Pro hon ve volné přírodě se naopak dovážela zvěř z obor.⁴⁷⁰ Staré obory se proto obnovovaly a nové se v podobě rozsáhlých parků zakládaly.⁴⁷¹ Obory se zřizovaly buď tak, že se zvěř nakoupila, nebo se do oplocení nahnala z okolí stovkami robotujících sedláků. Díky vzkvétajícímu obornictví a bažantnictví se v českých zemích vedl s živou pernatou a srstnatou zvěří čilý tuzemský i zahraniční obchod.⁴⁷² Obora se stala nedílnou součástí ekonomiky panství, jelikož se odtud dodávala zvěřina do hradních nebo zámeckých kuchyní.⁴⁷³

---

⁴⁶³ D. TUMA, Vývoj obornictví, s. 216.

⁴⁶⁴ P. ŠIMEK – S. JEDLIČKOVÁ, Lesní estetika a obory, s. 113.

⁴⁶⁵ D. TUMA, Vývoj obornictví, s. 226.

⁴⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 219-220.

⁴⁶⁷ P. MARTAN, Barok – zlatý věk, s. 25.

⁴⁶⁸ Martin WEBER, Cílevědomé utváření krajiny v minulosti, in: Ivan DEJMAL (ed.), Tvář naší země – krajina domova. Krajina jako kulturní prostor, Lomnice nad Popelkou 2001, s. 35.

⁴⁶⁹ R. WOLF, Naše obory, s. 11.

⁴⁷⁰ P. MARTAN, Barok – zlatý věk myslivosti, s. 27.

⁴⁷¹ J. ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 127.

⁴⁷² TAMTÉŽ.

⁴⁷³ D. TUMA, Vývoj obornictví, s. 231.

Nejstarší a nejznámější oboru v českých zemích založil Přemysl Otakar II. v roce 1278 na místě dnešní pražské Stromovky.⁴⁷⁴ Také na Zbraslavi si vytvořil lovecký dvůr s velkými pevnými zdmi a založil honební park v Bubenči.⁴⁷⁵ V roce 1325 vznikla také obora u Lokte, v roce 1360 obora Ledenická, a na Moravě v roce 1360 obora u Boskovic.⁴⁷⁶ Největším krajinným projektem renesance se stala výstavba netolické obory. Její vznik se pojí se jménem místodržícího rožmberského dominia – Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan.⁴⁷⁷ Budovatel Vilém z Rožmberka pojal do této obory lesy, háje, hrady, kopce a údolí.⁴⁷⁸ Na rožmberském panství v jižních Čechách vznikaly obory u správních zámků panství, například u Třeboně nebo u Českého Krumlova.⁴⁷⁹ Další renesanční obora se nacházela kolem hradu Roštejn nedaleko Telče. Tato obora, o které první zmínky sahají do roku 1580, sloužila nejen k chovu vysoké zvěře, ale i k rozvoji chovu pstruhů, jenž na telčském panství zavedl Zachariáš z Hradce. Obora vznikla v době, kdy Zachariáš z Hradce nechal přestavět středověký hrad Roštejn na renesanční lovecký zámeček.⁴⁸⁰

O obornictví se zajímali také Valdštejnové. Ti přistoupili k oplocování rozsáhlé části Křivoklátska, aby se efektivně nakládalo se zvěří. Uzavřením zvěře snížili její škody na okolních polích a zabránili krádežím panské zvěře. Valdštejnové také pořádali hony z důvodu reprezentace a demonstrace vlastnických práv k majetku, který býval královský.⁴⁸¹ V letech 1621–1634 náležela k majetku Albrechta z Valdštejna obora u města Jičína. Ta byla založena počátkem 17. století Janem Rudolfem Trčkou z Lípy. Až péčí Albrechta z Valdštejna se stala jedním z největších oborních zařízení na území tehdejších Čech. Valdštejn využíval oboru k chovu vysoké zvěře, labutí, bažantů a kachen.⁴⁸²

---

⁴⁷⁴ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 216.

⁴⁷⁵ Antonín NOVOTNÝ, *Královská obora*, Praha 2000, s. 8.

⁴⁷⁶ D. TUMA, *Vývoj obornictví*, s. 216.

⁴⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 217.

⁴⁷⁸ H. BUSINSKÁ (ed.), *Bohuslav Balbín*, s. 172.

⁴⁷⁹ D. TUMA, *Vývoj obornictví*, s. 216.

⁴⁸⁰ Lucie BLÁHOVÁ - Jana DOSTÁLOVÁ, *Roštýnská obora*, *Prameny a studie* 53, 2014, s. 28–29.

⁴⁸¹ Robin AMBROŽ, *Lánská obora jako místo významných lovů a politických setkání*, *Prameny a studie* 53, 2014, s. 13–14.

⁴⁸² Petr ULIČNÝ, *Architektura Albrechta z Valdštejna*, Praha 2017, s. 503.

Základní znak obory představovalo vymezení daného území. K ohraničení sloužila zeď nebo plot.⁴⁸³ Oplocení se stalo jednou z nejnákladnějších a nejrozsáhlejších prací.⁴⁸⁴ Hradby na obvodu bývaly většinou dřevěné se zděnými sloupky, mezi kterými se nacházela prkenná stěna.⁴⁸⁵ Obory se dále měly vybavit vodním zdrojem, jenž sloužil k napájení zvěře.⁴⁸⁶ To se uskutečnilo pomocí stálého, živého potoka. Obora dále obsahovala údolí, luhy a nížiny.⁴⁸⁷ Důležitými se jevíly také seníky, protože se zvěř v oboře krmila či jen přikrmovala nejen v zimním období.⁴⁸⁸

Na Hlubocku založil první oboru Ondřej Ungnad ze Suneku v roce 1535; zaujímal menší část dnešní Staré obory.⁴⁸⁹ Obora byla zřízena na ochranu srnčí a zaječí zvěře před černou zvěří.⁴⁹⁰ Ondřej Ungnad vybudoval v blízkosti hradu kromě obory také vinici.⁴⁹¹ V roce 1628 vznikla za majitele Baltazara Marradase v okolí hlubockého zámku malá obora pro daňky.⁴⁹² Teprve od roku 1661, kdy hlubocké panství získali Schwarzenberkové, se však zde započalo systematickými snahami o chov zvěře. V roce 1681 v Hluboké nad Vltavou došlo k založení srnčí obory.⁴⁹³ Schwarzenberkové také realizovali změnu kulturní krajiny, která byla spojená s výstavbou Staré obory v letech 1766–1771.⁴⁹⁴

Počátky Staré obory však pocházejí již z roku 1706, kdy se oplotila část purkareckého revíru.⁴⁹⁵ O 60 let později došlo ke sloučení purkareckého a starooborského revíru, čímž vznikla Stará obora.⁴⁹⁶ Oboru pro daňky rozšířili

---

⁴⁸³ Jan IVANEGA, Vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1703–1732), České Budějovice 2012 (= rigorózní práce), s. 104.

⁴⁸⁴ R. WOLF, Naše obory, s. 12.

⁴⁸⁵ Ottův slovník naučný XVIII, s. 555.

⁴⁸⁶ P. ULÍČNÝ, Architektura Albrechta z Valdštejna, s. 504.

⁴⁸⁷ Ottův slovník naučný XVIII, s. 555.

⁴⁸⁸ J. IVANEGA, Vrchnostenská sídla, s. 104.

⁴⁸⁹ Erika ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů a lesního hospodářství na Hlubocku, in: Antonín BENEŠ – Petr ZAVŘEL – Jan MICHÁLEK (edd.), Archeologické nemovité památky v okrese České Budějovice, Praha 1999, s. 176.

⁴⁹⁰ David TUMA, Stará obora u Hluboké nad Vltavou: z historie obornictví v jižních Čechách, in: Martin GAŽI (ed.), Památky jižních Čech V, České Budějovice 2014, s. 44.

⁴⁹¹ J. IVANEGA, Vrchnostenská sídla, s. 24.

⁴⁹² E. ANDRESKOVÁ, Vývoj lesů, s. 176.

⁴⁹³ David TUMA, Schwarzenberská lovecká zařízení, in: L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ (ed.) Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňsko, s. 107.

⁴⁹⁴ TÝŽ, Stará obora u Hluboké nad Vltavou, s. 44.

⁴⁹⁵ TAMTÉŽ.

⁴⁹⁶ David TUMA, Zlatý věk obor: z historie obornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Plzeň 2018, s. 125.

Schwarzenberkové v roce 1675 až k Vltavě.⁴⁹⁷ V roce 1698 vydal kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Andreasu Schwanku Frankstädterovi příkaz, aby zajistil pastvu mladé daňčí zvěři. Toho měl dosáhnout vyséváním ovsa a žita na volných místech.⁴⁹⁸ Snaha o zlepšení podmínek k lovu se odrazila po roce 1707, kdy se vybudovala obora mezi Podhradím, Bavorovicemi, Opatovicemi a Hrdějovicemi.⁴⁹⁹

Podle plánu, který zachycuje mapu s výkladem, měla být postavena malá obora s jeleny u Starého rybníka. Ten svou částí zasahoval do obory, aby zvěř měla dostatek vody. Voda do rybníka tekla munickým potokem. Na plánu je zachycena vstupní brána do obory, za níž se nacházela louka. Ta pak přecházela v les, ve kterém se vyčlenilo místo na solný liz pro zvěř. Vedle obory se na louku umístila stodola se senem, v níž se uchovávalo krmení. Před oborou se nacházely myslivny, které poskytovaly ubytování myslivcům.⁵⁰⁰

Stará Obora měla původní výměru 2797 jiter (881 ha). Po několika rozšířeních dosáhla již v roce 1875 rozlohy 3500 jiter (1003 ha).⁵⁰¹ Do Staré obory se zvěř naháněla z celého okolí. Postupem času se začala dovážet i odjinud, například z Bechyně, Nových Hradů či Třeboně. Většina zakládáných obor měla charakter chovných zařízení, proto se vnitřek obory nečlenil pro potřeby pořádání parforsních honů.⁵⁰² Ve Staré oboře v Hluboké nad Vltavou probíhal nejčastěji vodní hon, při kterém se zvěř střílela ze břehů nebo loděk.⁵⁰³ K tomu v oboře sloužil dlouhý a úzký rybník. Ležel nedaleko místa, kde se pořádaly ohrazené štvance na černou zvěř.⁵⁰⁴

---

⁴⁹⁷ D. TUMA, Zlatý věk obor, s. 125.

⁴⁹⁸ R WOLF, Naše obory, s. 107.

⁴⁹⁹ J. IVANEGA, Vrchnostenská sídla, s. 103.

⁵⁰⁰ Plán na vybudování nové obory. Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov, ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou (staré oddělení), sign. A 6W 9.

⁵⁰¹ D. TUMA, Stará obora u Hluboké nad Vltavou, s. 44.

⁵⁰² TAMTÉŽ.

⁵⁰³ D. TUMA, Vývoj obornictví, s. 223.

⁵⁰⁴ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, Vimperk 1993, s. 174.

V.3.1 Bažantnice

Obora, která byla určena k chovu a pro hony pernaté zvěře, zejména bažantů, se nazývala bažantnice. Nejčastěji šlo o háj mezi lučinami a polnostmi, který obsahoval huštiny, vysoké stromoví a různé křoviny.⁵⁰⁵ Bažantnice se zakládaly buď samostatně, nebo jako součást jiných obor.⁵⁰⁶ Ohradoval je živý plot, dřevěné hradby nebo zdi.⁵⁰⁷ První bažantnici založil již Karel IV. u Dvora Králové.⁵⁰⁸ Až od 16. století se začalo bažantnictví rozšiřovat po takřka celých Čechách. Ve druhé polovině 16. století se v Čechách již nacházelo 68 bažantnic, na Moravě pouze 6.⁵⁰⁹

Na třeboňském panství založil první bažantnici Vilém z Rožmberka v roce 1565.⁵¹⁰ V případě rodu Schwarzenberků se datují počátky chovu bažantů do osmdesátých let 17. století.⁵¹¹ V blízkosti Ohrady se v lese za zámek nacházela střelnice na bažanty.⁵¹² Ta vznikla roku 1727, o čtyři léta později po zrušení dřítenské bažantnice byla ještě rozšířena.⁵¹³ To dokládá snahu Schwarzenberků soustředit lov do blízkosti hlubockého zámku. Schwarzenberkové prokazatelně pečovali také o bažantnice v Červeném Dvoře, Postoloprtech, Kratochvíli a na protivínském panství.⁵¹⁴

Stavba nové bažantnice v Českém Krumlově, která započala v roce 1688, vyžadovala výběr vhodného místa pro ptáky. Podstatnou roli hrál vodní zdroj, ať už v podobě rozlehlé vodní plochy nebo hlubokého příkopu.⁵¹⁵ Dostatek vody zajišťoval pernaté zvěři příjem tekutin. V některých případech se bažantnice ohradila vodním příkopem místo klasického oplocení. Jako příklad může sloužit bažantnice v Dřítňi, jež zprvu neměla patřičně hluboký příkop. Z toho důvodu se o něm začalo uvažovat po roce

---

⁵⁰⁵ Ottův slovník naučný III, s. 540.

⁵⁰⁶ P. ULÍČNÝ, Architektura Albrechta z Valdštejna, s. 504.

⁵⁰⁷ Ottův slovník naučný III, Praha 1890, s. 540.

⁵⁰⁸ J. E. CHADT, Dějiny lovu a lovectví, s. 246.

⁵⁰⁹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 318.

⁵¹⁰ J. E. CHADT, Dějiny lovu a lovectví, s. 247.

⁵¹¹ Marek EHRlich, Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku, in: M. GAŽI (ed.), Schwarzenberkové, s. 113

⁵¹² J. IVANEGA, Vrchnostenská sídla, s. 103.

⁵¹³ TAMTÉŽ.

⁵¹⁴ J. IVANEGA, Hluboká, s. 86.

⁵¹⁵ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Karlu Siebertovi z Liliensteinu z 18. listopadu 1688. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 36.

1700.⁵¹⁶ Bažantník, který pečoval o chod obory, měl obydlí poblíž nebo přímo v oboře. Jeho působnost zahrnovala jak louky a lesy, tak také pole, které obhospodařoval.⁵¹⁷ Současně také dohlížel na stav bažantů a jejich případné ošetřování.⁵¹⁸

Do nově založených bažantnic se slepice a kohouti bažantů nechávaly dovážet. Příkladem může být dovoz 10 bažantů z Třeboně do Nového města nad Metují, který se uskutečnil v roce 1661.⁵¹⁹ Nejinak tomu bylo také v případě bažantnice v Třeboni. Po doručení zvěře na určené místo se poslal příjemci dopis s informací, zda dorazil správný počet bažantů a zda vše proběhlo v pořádku. Na místo, kde se měla zvěř vyzvednout, se posílal lesní personál. Nejčastěji bažanty přebíral pomocný mládenec s určitým počtem poddaných, kteří vypomáhali.⁵²⁰

Bažantnice se stavěly proto, aby chránily pernatou zvěř před škodnou zvěří, většinou před liškami.⁵²¹ Z toho důvodu měly být kvalitně oplocené, aby se škodná zvěř nedostala dovnitř a aby naopak zabránila úniku bažantů. Oplocení bylo třeba často kontrolovat.⁵²² Bažantník o špatném stavu oplocení vyrozuměl hejtmana panství. Ten poté mohl s vědomím vrchnosti dát pokyn k opravě plotu.⁵²³ Bažantnice ohrazoval dřevěný plot zakončený ostny, který postavil tesařský mistr.⁵²⁴ Práci musel vykonat pečlivě, aby se škodná zvěř nedostala dovnitř.⁵²⁵

---

⁵¹⁶ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 24. března 1700. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 55.

⁵¹⁷ Popis (mapa) dříteňské bažantnice. Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov, ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou (staré oddělení), sign. A 6W 9.

⁵¹⁸ Instrukce Jana Adolfa ze Schwarzenberku lesmistru Jiřímu Janušovi z roku 1663. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 7I 1.

⁵¹⁹ Dopis o odeslání 8 slepic a 2 kohoutů bažantů z Třeboně do Nového města nad Metují ze 7. března 1661. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15

⁵²⁰ Dopis knížete Jana Adolfa ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanu o zásilce 10 koroptví z Křivoklátu z 8. března 1662. TAMTÉŽ.

⁵²¹ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Františku Eliášovi z Heidelbergu z 23. září 1685. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 55.

⁵²² Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 29. ledna 1695. TAMTÉŽ.

⁵²³ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 29. ledna 1695 ohledně opravy plotu bažantnice v Radomicích. TAMTÉŽ.

⁵²⁴ H. BUSINSKÁ, (ed.), Bohuslav Balbín, s. 198.

⁵²⁵ Dopis Jana Adolfa ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi z 25. října 1662. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 36.

Bažanti se na zimní období přemísťovali na pro ně z hlediska teploty příhodnější místo a na zimní výkrm.⁵²⁶ Na jaře se opět vypouštěli do přírody. Podle loveckých regulí připadl 1 bažant na 4 slepice, aby docházelo k jejich rozmnožování. Čím více se počet ptáků zvyšoval, tím více se jich následně mohlo prodat.⁵²⁷ Bažant byl pro svou výtečnou chuť na šlechtických hostinách velmi žádaný. Dovážel a prodával se do Vídně na císařský dvůr i ostatním urozeným. Kromě toho jej šlechtici obdivovali pro pestrost peří a ocasních per.⁵²⁸

Na stavbu komor pro přezimování bažantů a koroptví bylo zapotřebí velké množství dřeva, proto se zajišťoval jeho dostatek.⁵²⁹ Na stavbu se použilo několik desítek kmenů stromů a překližky. Na podložení komory se používaly duby a jako krycí materiál šindel.⁵³⁰ Například na bažantnici v okolí Dřítně se použilo dřevo z blízké obce Strachovice. Za to vrchnost obci povolila vytěžit stejný počet sáhů dřeva v panském lese. Protože se panský les nacházel ve větší vzdálenosti od obce než strachovický les, mohli poddaní místo domluvených 1200 sáhů vytěžit 1300 sáhů.⁵³¹

Kromě komor vrchnost požadovala uvnitř bažantnic dostatečné množství živých stromů. Knížata ze Schwarzenberku nařizovala lesnímu personálu, aby zajistili v bažantnicích výsadbu plantáží stromů. V roce 1668 Jan Adolf ze Schwarzenberku poručil lesnímu personálu vysázet stromy u Červeného Dvora a v bažantnici pod Hlubokou nad Vltavou.⁵³² V roce 1724 se na hráze třeboňských rybníků přesazovaly malé doušky, které se vypěstovaly v hlubocké oboře.⁵³³ Stromy se měly vysazovat také

---

⁵²⁶ H. BUSINSKÁ, (ed.), Bohuslav Balbín, s. 197.

⁵²⁷ Nařízení Jana Adolfa ze Schwarzenberku z 6. března 1678. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 36.

⁵²⁸ Ottův slovník naučný III, s. 541.

⁵²⁹ Soupis dřeva potřebného na stavbu komor z roku 1686. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 36.

⁵³⁰ Soupis materiálu potřebného na stavbu koroptvárny z roku 1697 zahrnoval 30 kmenů dřeva, 20 kmenů překližky, 6 kmenů dubu, 2000 kusů šindele a 2000 stejných hřebíků. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 15.

⁵³¹ Dopis hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi ze 17. února 1697. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 55.

⁵³² R. WOLF, Naše obory, s. 115.

⁵³³ TAMTÉŽ.

v oborách se zajíci či koroptvemi, a to na všech panstvích.⁵³⁴ Kromě stromů se do bažantnic umisťovaly také křoviny.⁵³⁵

Samotné bažantnice se potýkaly s různými problémy. V roce 1693 nařídil Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku zřizovat v bažantnicích kanály. A to proto, že deště napáchaly na populaci bažantů velké škody.⁵³⁶ Roku 1678 Jan Adolf ze Schwarzenberku poručil zřídit komory u žimutické bažantnice, aby bažanti netrpěli zimou a neodnášeli je dravci.⁵³⁷ Komory se však stavěly i v dalším období. Například roku 1725 se na základě vrchnostenského nařízení postavila nová bažantí komora u červenodvorské bažantnice.⁵³⁸

Zvěř, která se v mnohém podobala bažantům, představovaly koroptve. Koroptev měla ve volné přírodě mnoho přirozených nepřátel. Jejím hnízdění škodili tchoři, kuny, toulavé kočky a psi. Koroptve se nestřílely, ale lovily pomocí sítí a sítěných pastí.⁵³⁹ Péče o ně spočívala v regulaci škodné zvěře, zimním přikrmování a bezpečném přezimování části koroptví v koroptvárnách či koroptvích komorách. Tyto komory se od sebe velikostně lišily. Většinou se však počítalo s plochou 0,5 m² na jednu koroptev.⁵⁴⁰ Okna a strop tvořila pytlovina. Důležitou roli hrál také přísun vody, která měla být tekoucí, aby v zimě nezamrzala.⁵⁴¹

Jestliže se koroptvárný dobře postavily, přežily koroptve zimu bez početních ztrát. Na jaře, když nastalo teplejší počasí, se vypouštěly zpět do honitby.⁵⁴² Kvůli zjištění přeživších koroptví se pořizovaly soupisy počtů ptáků před zimou i kolik se jich následně na jaře vypustilo z koroptvárný.⁵⁴³ Na schwarzenberských panstvích se hledala vhodná místa, kde se koroptve mohly chovat. K tomu se pak vyhotovovaly popisy míst

---

⁵³⁴ Dopis knížete Jana Adolfa ze Schwarzenberku vrchnímu hejtmanovi Eliáši Mayerhofferovi z 15. ledna 1668. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁵³⁵ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 29. ledna 1695 zabývající se umístěním křovin do bažantnice v Radomicích. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 55.

⁵³⁶ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 132.

⁵³⁷ TAMTÉŽ, s. 131.

⁵³⁸ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 131.

⁵³⁹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 309.

⁵⁴⁰ TAMTÉŽ.

⁵⁴¹ TAMTÉŽ, s. 310.

⁵⁴² Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichovi Höflingerovi z 13. dubna 1695 o vypuštění 14 párů koroptví na jaře. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁵⁴³ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichovi Höflingerovi z 25. února 1696. TAMTÉŽ.

s počtem, kolik koroptví mohlo na dané místo případně připadnout. Množství koroptví na panstvích rychle přibýval. Zatímco v březnu 1697 bylo v třeboňské bažantnici vysazeno 13 párů koroptví, v roce 1701 už na panství žilo 252 kusů.⁵⁴⁴

Koroptve se mohly prodávat, dovážet na hodovní tabule při nejrůznějších slavnostních příležitostech nebo nechávat pro chovatelské účely. Pro chov se využívaly jednotlivé, zpravidla nejkvalitnější kusy.⁵⁴⁵ Mezi jednotlivými panstvími proto probíhala čilá výměna koroptvích kusů. S jejich rozesíláním musel být vždy obeznámen hejtman panství, který o těchto záležitostech rozhodoval.⁵⁴⁶ Podstatné bylo nejen dodržení počtu slepic na kohouta, ale také stáří jednotlivých kusů, aby byly vhodné k rozmnožování.⁵⁴⁷

---

⁵⁴⁴ Soupis z března 1697 a součet koroptví na Třeboňsku v únoru roku 1701 provedený bažantníkem a polesným. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁵⁴⁵ Dopis mšeckého hejtmána třeboňskému hejtmanovi z 12. března 1688. Mšecký hejtman žádal o zaslání 16 kusů koroptví pro chovatelské účely. TAMTÉŽ.

⁵⁴⁶ Dopis hlubockého hejtmána Andrese Schwanka Frankstädtera třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichovi Höflingerovi z 15. března 1695 týkající se zaslání 6 párů koroptví do Třeboně. TAMTÉŽ.

⁵⁴⁷ Dopis Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Johanu Friedrichovi Höflingerovi z 27. února 1697, ve kterém kníže upozornil na vypuštění 2 starých slepic a jednoho mladého kohouta. TAMTÉŽ.

V.4 Lovy a štvance

Lov představoval společenskou událost, ve které se spojoval hmotný prospěch se zábavou.⁵⁴⁸ Zůstával také jednou z možností, jejímž prostřednictvím se ke slovu dostávala soutěživost v rámci šlechtické společnosti.⁵⁴⁹ Kromě povyražení při něm urození jedinci veřejně prokazovali fyzické schopnosti a odvalu.⁵⁵⁰ Významnou roli zde hrály tradiční šlechtické dovednosti jako jízda na koni, střelba a obratnost při zacházení se zbraněmi.⁵⁵¹ K takovým společenským událostem se zvala nejen domácí, ale také zahraniční nobilita.⁵⁵² Urození se pořádáním velkolepých honů snažili napodobovat císařský dvůr.⁵⁵³ V případě panovníků nesloužila lovecká vášeň pouze k zábavě a k získání nových sil. Zároveň plnila také politické úkoly. Panovník prostřednictvím vizuální reprezentace lovu dával najevo svou suverenitu nad svěřeným územím i tamním obyvatelstvem.⁵⁵⁴ Jednotliví šlechtici rovněž zvali panovníka do vlastní obory. V případě, že pozvání přijal, prokázal tím hostiteli zvláštní čest, která ho v očích šlechtické společnosti vyvyšovala.⁵⁵⁵ Urození jedinci svým hostům i vlastním poddaným při loveckých slavnostech předváděli bohatství a svou moc.⁵⁵⁶ Šlechta mohla pořádat lov pouze na svém vlastním pozemku, jinak se mohla dopustit krádeže.⁵⁵⁷ Poddaní se honů účastnit nemohli, zajišťovali pouze praktické úkoly spojené s přípravami k lovu.⁵⁵⁸

Ohledně lovu vzniklo několik císařských nařízení, které ustanovovaly jeho zákonitost. Roku 1641 vydal císař Ferdinand III. ustanovení, jímž potvrdil šlechtě právo lovu. Poddaným naopak ukládal lovecké roboty.⁵⁵⁹ Významnější událostí se stalo vydání loveckého práva císaře Leopolda I. v roce 1675, ve kterém určil, že výsadní

---

⁵⁴⁸ J. FRANCEK, *Lovecká vášeň*, s. 2.

⁵⁴⁹ J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 151.

⁵⁵⁰ Wilhelm SCHLAG, *Die Jagd*, in: Herbert KNITTLER – Gottfried STANGLER – Renate ZEDINGER (edd.), *Adel im Wandel*, Wien 1990, s. 344.

⁵⁵¹ J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 151.

⁵⁵² V. ČERNÝ, *Hospodářské instrukce*, s. 270.

⁵⁵³ J. FRANCEK, *Lovecká vášeň*, s. 26.

⁵⁵⁴ J. HRBEK, *Císařský hon na královském panství*, s. 5.

⁵⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 11.

⁵⁵⁶ K. G. BLÜCHEL, *Myslivost*, s. 120.

⁵⁵⁷ J. E. CHADT, *Dějiny lovu a lovectví*, s. 140.

⁵⁵⁸ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 147.

⁵⁵⁹ Jiří HANÁK, *Historie českého puškařství a zdroje mysliveckých tradic*, Velké Bílovice 2011, s. 91.

právo lovu měla šlechta, královská města a někteří myslivci.⁵⁶⁰ Dalšího důležitého panovníka v rozvoji myslivosti představoval císař Karel VI., jenž jako vášnivý lovec ulovil za svůj život téměř sto tisíc kusů zvěře.⁵⁶¹ V roce 1713 vydal patent s loveckými instrukcemi, které se týkaly chovu zvěře, s cílem uchovat v lesích jejich vysoký stav pro lovecké zábavy.⁵⁶²

Patent císaře Karla VI. z 31. srpna 1713 přinesl rezolutní zákaz lovu zvěře v době hájení. Od té doby začala honba zvěře více záviset na ročním období. Od 17. století se vysoká zvěř odstřelovala od svátku svaté Trojice až do svátku svatého Ondřeje.⁵⁶³ Černá zvěř se od roku 1713 lovila od 15. října do svátku Tří králů, dále od 2. února (svátek Očištění Panny Marie) do konce masopustu.⁵⁶⁴ Nízká zvěř se naopak mohla lovit i mimo určený čas.⁵⁶⁵ V barokní době se však více kladl důraz na lovení velkých zvířat.⁵⁶⁶

Období od poloviny 17. století do poloviny 18. věku se označuje jako „zlatý věk lovectví“.⁵⁶⁷ Tato doba se pojí s počátkem budování loveckých sbírek na zámku Hluboká nad Vltavou. První zmínky o loveckých aktivitách Schwarzenberků jsou spojené s knížetem Janem Adolfem ze Schwarzenberku. Dějištěm lovu však nebylo schwarzenberské dominium na jihu Čech, ale komorní panství Křivoklát.⁵⁶⁸ Na hlubockém zámku pobývala knížata ze Schwarzenberku v době lovecké sezony v podzimním období.⁵⁶⁹ Nejvíce se loveckých kratochvílí účastnil Adam František ze Schwarzenberku, neboť lov patřil k jeho osobním zálibám.⁵⁷⁰ Ten se mu stal nakonec osudným. V roce 1732 se konal hon na jeleny na císařském panství Brandýs nad Labem. Císař Karel VI. však ranou minul a střela smrtelně zranila právě Adama

---

⁵⁶⁰ J. HANÁK, *Historie českého puškařství*, s. 18.

⁵⁶¹ TAMTÉŽ.

⁵⁶² TAMTÉŽ.

⁵⁶³ J. E. CHADT, *Dějiny lovu*, s. 290.

⁵⁶⁴ J. ČABART, *Vývoj české myslivosti*, s. 153.

⁵⁶⁵ J. E. CHADT, *Dějiny lovu*, s. 290.

⁵⁶⁶ Karl VOCELKA – Lynne HELLER, *Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2012, s. 44.

⁵⁶⁷ Zuzana VAVERKOVÁ, *Lovecké tradice Schwarzenbergů a dochované artefakty*, in: L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ (ed.) *Schwarzenberská krajina*, s. 134.

⁵⁶⁸ TAMTÉŽ.

⁵⁶⁹ J. IVANEGA, *Hluboká*, s. 40.

⁵⁷⁰ TÝŽ, *Lovecká smečka Adama Františka ze Schwarzenberku*, s. 131.

Františka ze Schwarzenberku. Příčinu nešťastné události představovala chyba při rozestavení lovců, kdy císař s knížetem stanuli nevědomky proti sobě.⁵⁷¹

V letech 1708–1713 nechal kníže Adam František ze Schwarzenberku postavit lovecký zámek Ohrada, který se nachází mezi Hlubokou nad Vltavou a dvorem Vondrov. Nepochybně ho k tomu vedla jeho osobní záliba v lovectví i nemalé nároky kladené na šlechtickou sebe prezentaci. Výstavbu svěřil staviteli Pavlu Ignáci Bayerovi, jenž vybudoval rozlehlý zámecký areál.⁵⁷² Nástrovní fresku hlavního sálu, na které je vyobrazena báje o bohyni lovu Dianě, vytvořil malíř Jiří Werle v roce 1715. Až do roku 1938 se na Ohradě nacházelo deset velkých olejomalb od anglického malíře Jana Jiřího Hamiltona. Malíř pracoval ve schwarzenberských službách na obrazech, na nichž měl podle knížecího přání zachytit barokní štvance zvěře.⁵⁷³ Součástí zámku byla také kaple svatého Eustacha, patrona lovu.⁵⁷⁴

Záměr stavby Ohrady také souvisel s plánem realizace psince, ke kterému však z finančních důvodů nakonec nedošlo.⁵⁷⁵ Stavba patřila do staveb, která měla pro šlechtice oddychovou funkci.⁵⁷⁶ Lovecký zámek mohl kníže Adam František ze Schwarzenberku využívat jako reprezentativní letní sídlo, k čemuž nakonec také nedošlo.⁵⁷⁷ Na Ohradě se uspořádalo pouze malé množství lovů, což lze vysvětlit nedostatkem pramenů. Ačkoli se více panských lovů uskutečnilo mimo Ohradu, i přesto hrál lovecký zámek klíčovou roli. Na Ohradě se ukládalo lovecké náčiní, které sloužilo pro pořádání všech druhů honů.⁵⁷⁸ Ne náhodou používali schwarzenberští úředníci pro Ohradu označení „Jagd-haus“, které výmluvně svědčí o způsobu využívání zámku.⁵⁷⁹

Schwarzenberkové vyznávali tradiční německé plachtové hony, jež předpokládaly pečlivou přípravu centrálního prostoru.⁵⁸⁰ Lovecké plachty se začaly používat s rozvojem palných zbraní, neboť se již koncem 17. století objevily lovecké

---

⁵⁷¹ B. PETR – V. RAMEŠ – J. PETR, Schwarzenberské lovecké bratrstvo, s. 75.

⁵⁷² Zdeněk HOJDA, Rezidence české šlechty v baroku, in: Lenka BOBKOVÁ (ed.), Život na šlechtickém sídle v 16. – 18. století, Ústí nad Labem 1992, s. 163.

⁵⁷³ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 46.

⁵⁷⁴ J. IVANEGA, Hluboká, s. 81

⁵⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 72.

⁵⁷⁶ Z. HOJDA, Rezidence české šlechty v baroku, s. 163.

⁵⁷⁷ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Johann Georg de Hamilton, s. 82.

⁵⁷⁸ J. IVANEGA, Hluboká, s. 81.

⁵⁷⁹ Dopis Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 9. května 1925, ve kterém se označení „Jagd Haus“ vyskytuje. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁵⁸⁰ J. HRBEK, Císařský hon, s. 7.

ručnice. Palná zbraň přesto při lovu nepřevládala, protože její nabíjení bylo stále poměrně pomalé a dostřel omezený.⁵⁸¹ V případě plachtového honu se návnada obstavila plátny a střelci čekali uvnitř, až zvěř na plachty narazí, zazmatkuje a vrátí se před hlavně kolečkových ručnic, které střílely na krátké vzdálenosti.⁵⁸² Z pláten se také stavěla střelecká aréna, kdy honci nahnali zvěř do připravených ohrad, jež uzavíraly sítě nebo plachty.⁵⁸³ Na vhodném místě býval postavený pavilon pro panstvo, které odstřelovalo probíhající zvěř naháněnou honci. Tento typ honu se pořádal především na vysokou nebo černou zvěř.⁵⁸⁴

Schwarzenberkové naopak nepodlehli dobově módnímu parforsnímu honu, jenž se od konce 17. století šířil do českých zemí z francouzského dvora Ludvíka XIV.⁵⁸⁵ V Čechách se o rozšíření parforsního honu významně zasloužil hrabě František Antonín Špork. Předmět štvance nepředstavovaly všechny druhy zvěře, ale pouze jeden kus vybraného jelena. Hon charakterizovala jízda na koních, slavnostní kostýmy, náročný ceremoniál, zvláštní parforní psi, doprovod lovecké hudby a oslavy s hodokvasem. František Antonín Špork organizoval parforní hony s velkou slávou a zval na ně nejvýznamnější soudobé osobnosti.⁵⁸⁶ Pro Schwarzenberky však mohly být odrazující náklady na vytvoření prostředí pro tento typ honu, který vyžadoval velké zásahy do krajiny, výcvik personálu, psů i koní.⁵⁸⁷

Kromě plachtových honů si Schwarzenberkové oblíbili také štvance, které se konaly koňmo. Za země jejich zrodu se považovaly Anglie a Francie.⁵⁸⁸ Koně museli oplývat dobrými fyzickými vlastnostmi a speciálně se cvičili.⁵⁸⁹ Ke štvání se používali také psi. Zvěř se pronásledovala tak dlouho, dokud se k ní lovec nepřiblížil na dostřel. Štvala se různá zvěř, nejčastěji jeleni, kanci, zajáci, lišky a medvědi.⁵⁹⁰ Nejvýznamnější však byli pro svou velikost, plachost, impozantní zjev a krásu paroží jeleni. Jelen nepředstavoval vytrvalého běžce. Dovedl vyvinout velkou rychlost na krátkou

---

⁵⁸¹ J. HANÁK, *Historie českého puškařství*, s. 19.

⁵⁸² J. FRANCEK, *Lovecká vášeň*, s. 45.

⁵⁸³ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 101.

⁵⁸⁴ Z. VAVERKOVÁ, *Lovecké tradice Schwarzenbergů*, s. 135.

⁵⁸⁵ TAMTÉŽ, s. 141.

⁵⁸⁶ J. HANÁK, *Historie českého puškařství*, s. 57-58.

⁵⁸⁷ Z. VAVERKOVÁ, *Lovecké tradice Schwarzenbergů*, s. 141.

⁵⁸⁸ P. MARTAN, *Barok – zlatý věk*, s. 20.

⁵⁸⁹ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 39.

⁵⁹⁰ J. E. CHADT, *Dějiny lovu*, s. 342.

vzdálenost, ale brzy ho opouštěly síly.⁵⁹¹ Tento poznatek vedl k založení štvanic, kdy vlci lovili štváním jeleny ve volné přírodě.

Období konce 17. a počátku 18. století představovalo vyvrcholení jeleních chovů.⁵⁹² Rychlí a nepolapitelní jeleni platili za ušlechtilá zvířata, neboť představovali ztělesnění duše nebo božského posla.⁵⁹³ Právo jejich lovu mělo sociálně distinktivní ráz, neboť příslušelo pouze zeměpánům či majitelům panství.⁵⁹⁴ S lovem jelenů také souvisely jelení trofeje, kdy nejstarší pocházely ze 17. věku.⁵⁹⁵ Trofeje sloužily jako důkaz síly, obratnosti a odvahy tehdejšího lovce.⁵⁹⁶ V barokní době tvořily spíše hmotnou připomínku společenské výsady. K dekoraci se používaly nejen preparáty, ale také sochy jeleních hlav. Kromě výzdoby měly trofeje komemorativní funkci, protože tvořily připomínku na konkrétní lovy.⁵⁹⁷

V případě lovu vysoké zvěře se hodnota úlovku určovala podle paroží, které rostlo s věkem samce. To sloužilo jelenům k zařazení se do sociální hierarchie tlupy, obhajobě teritorií v době říje a k obraně proti vlkům. Jeleni nosili paroží v zimě, kdy je nejvíce ohrožovali vlci, v době shazování se už vlčí smečky rozpadaly. Trofejí z uloveného jelena bylo paroží nebo lebka s parožím, dále také párové jelení zuby, špičáky.⁵⁹⁸ Také Schwarzenberkové rozlišovali jeleny podle paroží. Podle soupisů ulovených jelenů po lovu se na panstvích nacházeli jeleni od šesteráků až po šestnácteráky.⁵⁹⁹ Ve zmiňovaných soupisech je řadili sestupně, neboť šestnácterák měl z hlediska myslivosti vyšší hodnotu než jelen s menším parožím.⁶⁰⁰ Nejvíce se v lesích vyskytovali jeleni s menším parožím. Ulovení šestnácteráka tak nepředstavovalo snadný úkol. Pro posouzení hodnoty trofejí sloužily také jejich rozměry a váha.⁶⁰¹ Tyto trofeje

---

⁵⁹¹ J. ANDESKA, Vývoj myslivosti, s. 7.

⁵⁹² TAMTÉŽ, s. 16.

⁵⁹³ N. J. SAUNDERS, Mytická síla zvířat, s. 86.

⁵⁹⁴ J. IVANEGA, Hluboká, s. 88.

⁵⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 20.

⁵⁹⁶ Josef HROMAS - Josef LOCHMAN – Josef MACOUREK, Lovecké trofeje českých zemí, Praha 1974, s. 7.

⁵⁹⁷ J. IVANEGA, Hluboká, s. 89.

⁵⁹⁸ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 162.

⁵⁹⁹ Soupis zastřelené vysoké zvěře po lovu v roce 1737, sepsáno 24. října 1737 vrchním hejtmanem Augustinem Ferdinandem Olbrichtem. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, IB 6W 15.

⁶⁰⁰ V soupisu z 16. října 1737, který vznikl po honu v Třeboni v roce 1737, jsou ulovení jeleni řazeni podle velikosti paroží. TAMTÉŽ.

⁶⁰¹ J. HROMAS - J. LOCHMAN – J. MACOUREK, Lovecké trofeje, s. 9.

si knížata ze Schwarzenberku, stejně jako ostatní šlechtici, nechávali vystavovat na svých zámcích či jiných objektech.

Kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku čas od času také povoloval hejtmanům panství střílet jeleny a následně je za co nejvyšší cenu prodávat. Lovit jelena však mohli pouze v případě, že se vysoká zvěř v lesích přemnožila.⁶⁰² Dále záleželo na tom, aby ho zastřelili v době, kdy byl dostatečně urostlý.⁶⁰³ Patrně tak činili proto, že se tím zvyšovala jeho cena. Kromě jelenů se z vysoké zvěře lovily laně a kolouši. Ti se získávali především kvůli chutnému masu, nikoli s ohledem na trofeje.⁶⁰⁴

S 18. stoletím mizela spontaneita lovů a nastoupilo podrobné plánování lovů, které vyžadovalo téměř matematickou přesnost.⁶⁰⁵ Rozhodnutí o konání lovu na panství patřilo knížatům. Samotná příprava však závisela na mysliveckém personálu.⁶⁰⁶ Kníže proto své nařízení předal lovčímu, jenž měl lov uspořádat a zároveň obstarat dostatečný počet lidí na lesní robotu.⁶⁰⁷ S personálním zajištěním lovu mu pomáhal vrchní hejtman panství s hejtmanem panství. Kromě toho zajišťovali dostatek loveckého náčiní, které k danému lovu bylo potřeba.⁶⁰⁸ Funkce vrchního hejtmana v souvislosti s pořádáním lovu však spočívala spíše v instrukcích, jež posílal hejtmanovi panství.⁶⁰⁹ Hejtman dodával kromě dostatečného počtu poddaných také koně, vozy a lovecké náčiní. Dále posílal jednotlivé lovce na předem určená místa, aby byli vrchnosti v případě potřeby k ruce. S konáním lovů vypomáhal také lesmistr.⁶¹⁰

---

⁶⁰² Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 31. července 1697. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁶⁰³ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 20. září 1702. TAMTÉŽ.

⁶⁰⁴ Soupis zastřelené vysoké zvěře po lovu v roce 1737, sepsáno 24. října 1737 vrchním hejtmanem Augustinem Ferdinandem Olbrichtem. Na panství Třeboň bylo uloveno 303 jelenů, 620 laní a 169 kolouchů. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁶⁰⁵ J. HRBEK, Proměny valdštejské reprezentace, s. 151.

⁶⁰⁶ W. SCHLAG, Die Jagd, s. 345.

⁶⁰⁷ Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku vrchnímu hejtmanovi Augustinu Ferdinandovi Olbrichtovi z 23. prosince 1722. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 18.

⁶⁰⁸ Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku vrchnímu hejtmanovi Matyáši Dráxlerovi z 10. října 1710 o obstarání lidí na blížící se lov na divoká prasata. TAMTÉŽ.

⁶⁰⁹ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanu Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 8. října 1712. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, IB 6W10.

⁶¹⁰ Dopis hlubockého hejtmana Jiřího Karla Eimera z Valtířova z 7. října 1670 o tom, že poslal do Třeboně 6 lovců. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 18.

Hon představoval důležitou událost, která se dlouho plánovala a připravovala. Proto se v korespondenci hejtmanů jednotlivých panství objevovala věta „dá-li pán bůh“, kterou vyjadřovali svá přání o zdařile proběhlém honu. Bohu děkovali také po lovu.⁶¹¹ Ačkoli se příprava lovů prováděla důsledně a pečlivě, mohlo tuto slavnostní událost narušit počasí, které v daný den panovalo. Z toho důvodu se lovu přálo také dobré počasí. Patrně se za něj považoval den bez deště, neboť déšť měl vliv na stav cest, zvěře i na pohodlí samotného panstva.⁶¹²

Lov v oborách či otevřených revírech vyžadoval přítomnost množství poddaných. Z toho důvodu se konaly lovecké roboty, během kterých museli všichni poddaní zastávat různé práce související s přípravou honu. Robotní příkazy tak dávaly vrchnosti možnost získat levnou pracovní sílu. Ta si tak mohla dopřát zábavu v podobě lovu, aniž by musela vynakládat příliš velké peníze na zaplacení lidí.⁶¹³ Mezi povinnosti poddaných patřilo vláčení tenat, velká část honců také naháněla zvěř.⁶¹⁴ V případě, že poddaní měli vyrazit na hon, zanechali své práce a dorazili na určené místo. Lovecké roboty představovaly fyzicky namáhavou práci. Z toho důvodu se jich poddaní nechtěli dobrovolně účastnit.⁶¹⁵ Jako příklad takového počínání může sloužit dopis od poddaných z Lišova hejtmanovi panství Hluboká nad Vltavou Jiřímu Karlu Eimerovi z Valtířova roku 1672. Poddaní uvedli, že se podle urbáře a pamětních knih nikdy nemuseli účastnit honu zvěře a proto prosili, aby i nadále zůstali z této roboty uvolnění.⁶¹⁶ O tom, že žádosti nebylo vyhověno, svědčí dopis z Lišova z 31. října 1694, ve kterém hejtman nadále požadoval osoby z Lišova na hon černé zvěře.⁶¹⁷

Doklad toho, že se jednalo o fyzicky namáhavou robotu, lze nalézt v korespondenci hejtmanů s poddanými. Hejtmani panství požadovali především statné osoby, které dokázaly nosit těžké lovecké náčiní či neúnavně nahánět zvěř. Poddaní

---

⁶¹¹ Dopis vrchního hejtmana Matyáše Dräxlera hlubockému hejtmanu Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 8. října 1712, ve kterém vrchní hejtman děkoval Bohu za zdárný průběh lovu. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁶¹² J. IVANEGA, „...sich auf ein und andern herrschafften mit der Jagdt erlustigen.“, s. 104.

⁶¹³ J. ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 137.

⁶¹⁴ J. ANDESKA, Vývoj myslivosti, s. 10.

⁶¹⁵ J. E. CHADT, Dějiny lovu, s. 149.

⁶¹⁶ Dopis poddaných z Lišova hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi z Valtířova z 29. října 1672. Hejtman panství požadoval z Lišova 50 osob na hon zvěře, ale lišovští poddaní prosili, „...že nás k tomu potahovati neráčíte, tak že by na budoucí věčnost trvati mohlo.“ Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 57.

⁶¹⁷ Dopis poddaných z Lišova hlubockému hejtmanu Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 31. října 1694. Hejtman vyžadoval na lov 20 osob s rychtářem. TAMTÉŽ.

zároveň nepotřebovali zvládat konkrétní dovednosti. Na hony postačovaly obyčejné fyzicky zdatné osoby mužského pohlaví, jež se v hojném množství dostavily k přípravě lovu.⁶¹⁸ O nemalém počtu poddaných potřebných na nahánku zvěře svědčí hon z roku 1712. Na hon na černou zvěř, který se uskutečnil v Třeboni na svátek svatého Václava, požadovala vrchnost celkem 600 honců. Vrchní hejtman třeboňského panství Matyáš Dräxler je žádal v obcích Štěpánovice, Kojákovice a Dunajovice, kdy každá ves měla poskytnout 200 poddaných.⁶¹⁹ Dále se na hon na černou zvěř v roce 1712 mělo dostavit 300 poddaných z Hluboké nad Vltavou a 300 mužů z Protivína společně s rychtářem.⁶²⁰ Honci naháněli zvěř již několik dní před lovem. Na lov v roce 1722 do Třeboně bylo zapotřebí 130 silných a zdatných mužů.⁶²¹ Postupem času se však od honců začala požadovat jistá znalost lovecké roboty.⁶²² Z toho je patrné, že vrchnost stála zejména o osoby, které se již několika honů účastnily a měly již patřičné zkušenosti a dovednosti. Na lovu honci dostávali pivo a chléb.⁶²³ V roce 1730 nařídil kníže Adam František ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Felixi Maxmiliánovi Lintnerovi zajistit poddaným při honu na černou zvěř kromě piva také mouku k upečení chleba.⁶²⁴

Hejtmani na hony nezajišťovali pouze dostatečný počet poddaných, ale také koní a vozů. Roku 1712 potřebovali k lovu na černou zvěř celkem 190 zvířat.⁶²⁵ Koně se využívali jako jezdecké koně během honu nebo se zapřahávali do vozů s náčiním.⁶²⁶ Vozy s loveckým náčiním se ukládaly ve stodole loveckého zámku, odkud se dále převážely na ostatní panství.⁶²⁷ Například v roce 1722 se mělo z Ohrady poslat 20 vozů

---

⁶¹⁸ Dopis poddaných z Lišova hlubockému hejtmanu Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 31. října 1694. Hejtman vyžadoval na lov 20 osob s rychtářem. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 57.

⁶¹⁹ Dopis vrchního hejtmana Matyáše Dräxlera hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi o zajištění lidí a věcí na hon na černou zvěř v Třeboni z 21. září roku 1712. TAMTÉŽ.

⁶²⁰ Dopis vrchního hejtmana Matyáše Dräxlera hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 8. října 1712. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 10.

⁶²¹ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 15. října 1722. TAMTÉŽ.

⁶²² Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hejtmanovi Felixi Maxmiliánu Lintnerovi z 6. října 1727. TAMTÉŽ.

⁶²³ Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Felixi Maxmiliánovi Lintnerovi z 10. října 1730. TAMTÉŽ.

⁶²⁴ TAMTÉŽ.

⁶²⁵ Dopis vrchního hejtmana Matyáše Dräxlera hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 8. října 1712. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁶²⁶ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanovi Václavu Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 8. října 1712. TAMTÉŽ.

⁶²⁷ J. IVANEGA, Hluboká, s. 72.

s náradím na lov do Třeboně. Dále musel hejtman zajistit 6 velkých vozů, vozy typu koleska⁶²⁸ a plachtové vozy. Kromě uvedených vozů se také využívaly žebřinové vozy ze dřeva.⁶²⁹

Kromě vozů a koní se mezi panstvími půjčovala také lana.⁶³⁰ Ta měla spíše doplňující funkci v podobě přívazků různých nástrah pro zvěř, zajištění chytacích pastí a podobně. Důležitější role připadla plachtám, které patřily mezi náradí usměrňující zvěř při lovu. Jednalo se o pruhy plátna, které dosahovalo délky 80 – 90 metrů. Jejich výška činila 2 metry, protože se dole a nahoře rozšiřovaly pruhem sítě. Plachty se v praxi zavěsily na tyče, čímž se vytvořila uzavřená arena. Střelci stáli uvnitř ohrazené plochy a stříleli zvěř, která nemohla z pasti uniknout. Nejčastěji tímto způsobem probíhal lov jelení a černé zvěře. V případě pořádání honů pro význačnější hosty se zvěř s předstihem sehnala do ohrad, z nichž se následně při honu vypouštěla do plachtových výběhů a střílela.⁶³¹ Schwarzenberkové kupovali plachty z cvilinku, který se vyráběl z pytlouiny či podobné hrubší příze. Látku cvilink musela být na panstvích v dostatečné zásobě.⁶³² V některých případech se plachty zhotovovaly také z rezného plátna.⁶³³ Kromě plachet se k lovu dále zajišťovaly dřevorubecké sekery, které se používaly k osekání větví před samotným lovem.⁶³⁴

Mezi panstvími se vypůjčovala také tenata a různé sítě.⁶³⁵ Jednalo se o vertikální past, která se ve svislé poloze nalícila do terénu a zvěř se do ní naháněla.⁶³⁶ Mezi nejčastější sítě patřily vlčí, zajecí, sítě na husy a kachny a další pernatou zvěř. Podle

---

⁶²⁸ Jedná se o předchůdce bryčky.

⁶²⁹ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanovi Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 15. října 1722. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁶³⁰ Dopis treboňského hejtmana Christopa Geoga Sieberta hlubockému hejtmanovi Františku Eliášovi z Heidelbergu z 24. října 1683. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 11.

⁶³¹ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 101.

⁶³² Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Felixi Maxmiliánovi Lintnerovi z 22. května 1726. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁶³³ TAMTÉŽ.

⁶³⁴ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanovi Jiřímu Antonínu Dvořákovi z 15. října 1722, ve kterém požadoval 30 dřevorubeckých seker. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁶³⁵ Například dopis protivínského hejtmana hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi ze 7. srpna 1680, ve kterém žádal o zaslání 6 kusů tenat do Protivína. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 11.

⁶³⁶ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 96.

potřeby se mohlo mezi panstvími posílat různé množství těchto kusů.⁶³⁷ Tenata na zajíce se podobala tenatě na lišky. Dosahovala délky 150 kroků, 1,6 metrů výšky a její oka měřila 8 centimetrů. Tenata se líčila na sošky, což představovaly třímetrové tyče, které měly nahoře zářez nebo kolík k položení horní tětivy. Tenata na zajíce se líčila na 10 sošek, které činily 1,5 metru do výšky.⁶³⁸ Dolní tětiva se připevnila kolíky k zemi, horní se uložila pomocí vidlice na sošky. U tenat stáli ukrytí myslivci s oštěpy, kteří chycenou zvěř usmrtili.⁶³⁹

Lesní personál vedl podrobný inventární soupis předmětů a loveckých pomůcek.⁶⁴⁰ V nich zaznamenával jednotlivé položky a bral v potaz míru jejich zachovalosti. Lovecké náčiní rozdělával podle stáří na staré a nové. V některých případech popsal kromě stáří věcí také jejich – často špatný - stav.⁶⁴¹ To sloužilo k přesnějšímu popisu loveckých pomůcek, aby nedošlo k jejich záměně během zápůjček mezi panstvími. Záznamy také poskytovaly dobrý přehled o stáří a funkčnosti jednotlivých věcí.

Ačkoli vrchnost nabádala lesní personál k šetrnosti, jednotlivé lovecké předměty se opotřebovaly. Lovecké náčiní se proto nechávalo opravovat podle míry jeho poškození.⁶⁴² Protože se mnoho loveckých propriet ukládalo v loveckém zámku Ohrada, putovalo jich odtud k opravě nemalé množství.⁶⁴³ Některé předměty se posílaly k opravě do Českého Krumlova.⁶⁴⁴ Opravy loveckého nářadí se rozlišovaly podle typu daného náčiní a rozsahu řemeslné práce. Nejčastěji se jednalo o práci na vozech. Opravený vůz se musel následně vyzvednout, k čemuž bylo třeba zajistit odpočaté a

---

⁶³⁷ Dopis třeboňského purkrabí hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi z 5. října 1673. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11. Dále dopis protivínského hejtmana hlubockému hejtmanovi Jiřímu Karlu Eimerovi ze 7. srpna 1680, ve kterém žádal o zaslání 6 kusů tenat do Protivína. TAMTÉŽ.

⁶³⁸ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, Tisíc let myslivosti, s. 96 -97.

⁶³⁹ TAMTÉŽ, s. 76.

⁶⁴⁰ Inventář loveckého náčiní, sepsaný 1. srpna 1733. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁶⁴¹ TAMTÉŽ.

⁶⁴² Dopis knížete Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Mikuláši Ignáci Dvořákovi z 5. dubna 1732. Ohledně opravy loveckého náčiní, které mělo být zapláceno z loveckého úřadu. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁶⁴³ Dopis knížete Josefa Adama ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Antonínu Dvořákovi z 17. září 1746 ohledně oprav loveckého nářadí z Ohrady. TAMTÉŽ.

⁶⁴⁴ Dopis knížete Josefa Adama ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Antonu de Bossi z 20. března 1747 ohledně transportu starého vozu z Ohrady do Českého Krumlova. TAMTÉŽ.

postrojené koně.⁶⁴⁵ Na plachtový vůz připadli 4 koně, kteří se museli předem objednat.⁶⁴⁶ Veškeré náklady na opravy se platily z loveckých pokladen.⁶⁴⁷ Pokud by se oprava loveckého náčiní finančně nevyplatila, doporučovali Schwarzenberkové koupi nového předmětu.⁶⁴⁸

Schwarzenberkové také s oblibou využívali k lovu psy. První angličtí psi se na hlubockém panství objevili po roce 1684 za Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku.⁶⁴⁹ Kníže nechal přivést psí plemeno jménem činkuranti (dnešní bígl).⁶⁵⁰ Anglické psy si cenil pro jejich učenlivost a výdrž, pročež je systematicky nakupoval.⁶⁵¹ Větší pozornost lovecké smečce však věnoval až Adam František ze Schwarzenberku. Psi, které si nechával dovážet z Anglie, se dělili na psy vodiče, honiče, vodní psy, psy určené k odchytu zajíců, bažantů a divokých prasat. Nákupem těchto psů kníže demonstroval své společenské postavení a současně šlo o jeho velkou osobní zálibu. Pro psy totiž neměl praktické využití, protože parforsní hony nelze prozatím na hlubockém panství přímo doložit.⁶⁵² Kníže nechal hlubocký psinec vybudovat v Podhradí a následně na Ohradě.⁶⁵³ Hlubokou nad Vltavou zřejmě vybral pro svou výhodnou geografickou polohu, neboť ležela takřka ve středu souvislé domény. Díky tomu se psi spolu s loveckým náčiním mohli posílat také na panství Třeboň a Protivín.⁶⁵⁴

V 17. a 18. století se stal velmi oblíbeným lov vodního ptactva, které tvořilo nedílnou součást šlechtického jídelníčku. Nejčastěji se jednalo o odchyt divokých kachen pomocí kačeníku. Tento typ zařízení se budoval od 17. věku podle vzorů Nizozemí.⁶⁵⁵ Jednalo se o loveckou past, jež se umístila volně v krajině u vodního

---

⁶⁴⁵ Dopis vrchního hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta hlubockému hejtmanovi Františku Vojtěchu Körnerovi z 15. října 1735. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 11.

⁶⁴⁶ Dopis vrchního hejtmana hlubockému hejtmanovi Antonínu Dvořákovi z 16. srpna 1744 ohledně objednávky 64 postrojených koní a dovozu 16 vozů. TAMTÉŽ.

⁶⁴⁷ Soupis plateb z hlubocké lovecké pokladny za opravy vozů a lan, sepsaný v Hluboké nad Vltavou Eleonorou Amálií ze Schwarzenberku 26. července 1735. TAMTÉŽ.

⁶⁴⁸ Dopis Adama Františka ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Václavu Jirímu Dvořákovi z 9. května 1725, ve kterém mu nařizuje opravit části vozů nebo zakoupit nové. TAMTÉŽ.

⁶⁴⁹ J. IVANEGA, *Lovecká smečka*, s. 132.

⁶⁵⁰ B. PETR – V. RAMEŠ – J. PETR, *Schwarzenberské lovecké bratrstvo*, s. 72.

⁶⁵¹ J. IVANEGA, *Lovecká smečka*, s. 132.

⁶⁵² TÝŽ, *Hluboká*, s. 78.

⁶⁵³ TAMTÉŽ.

⁶⁵⁴ J. IVANEGA, *Lovecká smečka*, s. 138.

⁶⁵⁵ J. ANDESKA, *Vývoj myslivosti*, s. 48.

toku.⁶⁵⁶ Koncem 17. století Schwarzenberkové vybudovali kačeník u rybníku Malý Tisý u rybníku Přesečky na Třeboňsku.⁶⁵⁷ Umístění kačeníku se přesně vyměřilo a zakreslilo v mapě, aby co nejlépe plnil svou funkci.⁶⁵⁸ Lov probíhal za pomoci ochočené divoké kachny, která přivábila ostatní divoké kachny. Ty jí následovaly až do síťového rukávce.⁶⁵⁹ Odchyt kachen probíhal převážně v době jarních a podzimních přeletů.⁶⁶⁰

Z genderového hlediska přinesla barokní doba převratné změny v lovu. Manželky šlechticů a císařovny se začaly aktivně účastnit honů. Velkou míru zásluhy měl na tomto osvětovém kroku hrabě František Antonín Špork, který v roce 1695 založil řád svatého Huberta.⁶⁶¹ Členkami řádu se staly manželky urozených šlechticů z rodin, k nimž hrabě Šporka vázaly zájmy jiného druhu než lovecké. Jednalo se především o příbuzné císařské rodiny a ženy šlechticů, jež navštěvovaly Šporkovy lázně v Kuksu.⁶⁶² Jmenovitě se jednalo například o kněžnu Eleonoru Amálii ze Schwarzenberku, manželku bavorského vévody Karla Albrechta Marii Amálii či dokonce císařovnu Alžbětu Kristýnu.⁶⁶³ Mezi členy řádu se však řadily také urozené dámy bez svých manželů.⁶⁶⁴

V posledních letech 17. století se objevil ženský lovecký kroj, jemuž se říkalo amazonka. Tento kroj se velmi podobal mužskému. Tvořil ho přiléhavý aksamitový kabátec, krátká pánská paruka a malý klobouček. Odlišnost od mužského spočívala v tom, že kabát měl rozšířené šosy, které se rozložily na širokou sukni.⁶⁶⁵ Obecně uznávanou ženou, jež se aktivně věnovala lovu, byla kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenberku. Šlechtična se často účastnila lovů se svým manželem Adamem Františkem. Účast na lovech pro ně představovala společnou aktivitu a mohli tak spolu trávit více volného času. Společně se účastnili lovů také v jižních Čechách. Například v roce 1725 knížecí pár zahájil loveckou sezonu na Hluboké nad Vltavou a následně

---

⁶⁵⁶ D. TUMA, Schwarzenberská lovecká zařízení, s. 116.

⁶⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 117.

⁶⁵⁸ Plán zakreslení kačeníku. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

⁶⁵⁹ D. TUMA, Schwarzenberská lovecká zařízení, s. 118.

⁶⁶⁰ J. ČABART, Vývoj české myslivosti, s. 141.

⁶⁶¹ František BEZDĚK – Jaromír KOVÁŘ, František Antonín hrabě Špork a jeho Řád svatého Huberta, Kuks 1998, s. 64.

⁶⁶² P. MARTAN, Barok, s. 84.

⁶⁶³ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁴ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 39.

odjel do Protivína na polní lov.⁶⁶⁶ Schwarzenberkové také zvali na lov na Hlubokou císaře Karla VI. s manželkou Alžbětou Kristýnou.⁶⁶⁷

Jako ikonografický doklad, že se kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenberku aktivně účastnila lovů, může sloužit obraz, na němž se nechala vyobrazit v loveckém úboru se svým malým synem Josefem Adamem.⁶⁶⁸ Na obraze je oblečena do zelených šatů, které symbolizovaly obnovování přírody, dlouhý život, naději a nesmrtelnost.⁶⁶⁹ Kromě toho zelená barva sloužila jako barva myslivosti.⁶⁷⁰ Patrně se mohlo jednat o symbolické vyjádření oblíbené aktivity nebo snahy o předání lovecké záliby svému potomkovi. Kněžna svým portrétním obrazem výmluvně naznačila, že také ženy měly možnost se aktivně účastnit loveckých kratochvílí.

V.5 Zvěřina – prodej a dovoz do schwarzenberské kuchyně

Knížata ze Schwarzenberku se také aktivně zajímala o ulovenou zvěř na svých panstvích. Z toho důvodu požadovala od hejtmanů pravidelné zprávy o počtu ulovených kusů. Šlechtici následně rozhodovali, na co se ulovená zvěř použije.⁶⁷¹ Hejtmani panství informovali vrchnost o ulovených kusech v co nejkratším možném čase. Jestliže maso sloužilo na prodej či přímé konzumaci, nesmělo se zkažit.⁶⁷²

Ze soupisu zvěře lze zjistit, že panství Třeboň a Hluboká nad Vltavou nabízela odlišné druhy zvěře i její množství. Například veškeré kusy bažantů pocházely z panství Hluboká nad Vltavou.⁶⁷³ Stejný případ představovaly křepelky. Panství Hluboká nad Vltavou se dále mohlo pyšnit vyšším výskytem sluk lesních.⁶⁷⁴ Naopak tomu bylo u vysoké zvěře, protože vyšší počet zastřelených jelenů a laní pocházel z panství

---

⁶⁶⁶ J. IVANEGA, Hluboká, s. 40.

⁶⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 45.

⁶⁶⁸ Obraz kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenberku z roku 1727 se nachází na zámku v Českém Krumlově.

⁶⁶⁹ J. STUDENÝ, Křesťanské symboly, s. 343.

⁶⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 342.

⁶⁷¹ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku třeboňskému hejtmanovi Christophu Georgu Siebertovi z 22. června 1684. Třeboňský hejtman musel podat zprávu, kolik se odchytló hus a kachen, jejichž část měl poslat do Lince. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 18.

⁶⁷² TAMTÉŽ.

⁶⁷³ Soupis ulovené zvěře na schwarzenberských panstvích za rok 1721 a 1722. TAMTÉŽ, sign. IB 6W 16.

⁶⁷⁴ TAMTÉŽ.

Třeboň.⁶⁷⁵ Z toho je patrné, že každé panství skýtalo odlišné podmínky pro chov některých druhů. Na obou panstvích se však nacházelo podobné množství černé zvěře, srnců, zajíců, hus a koroptví.⁶⁷⁶

Schwarzenberkové si také nechávali vytvářet soupisy zastřelené zvěře na základě finančního příjmu, který díky tomu získávali. Mezi nejdražší prodané kusy patřil jelen, jehož cena se vyšplhala na částku 8 zlatých a 53 krejcarů.⁶⁷⁷ Z dochovaných pramenů vysvítá, že se za rok ulovilo několik desítek jelenů.⁶⁷⁸ Nejvíce se však lovalo zajíců, kterých se odchytilo řádově několik stovek kusů ročně.⁶⁷⁹ Jejich cena však nebyla tak vysoká jako v případě vysoké zvěře. Klíčovou roli při prodeji hrálo především stáří zajíce, kdy starý kus měl cenu přibližně 18 krejcarů, kdežto mladý odpovídal hodnotě pouze 8 krejcarů.⁶⁸⁰

Pomocí srovnání cen za zvěř na jihočeských panstvích s panstvími v českých zemích lze zjistit, zda se sumy od sebe lišily. Z níže uvedené tabulky je patrné, že pouze v případě koroptví se cena vyšplhala o 6 krejcarů výše než na porovnávaných panstvích. Ostatní zvěř měla nižší cenu. U zajíců cena velmi kolísala, neboť, jak bylo uvedeno výše, se rozlišovali podle velikosti. Lze se domnívat, že odlišné hodnoty v cenách za zvěř vycházely ze skutečnosti, kolik se dané zvěře vyskytovalo na panství. Pokud konkrétní druh nebyl k dostání, jeho hodnota mohla být vyšší.⁶⁸¹ Svou roli pravděpodobně hrála také skutečnost, že zkoumané ceny nepocházely ze stejného roku. V průběhu 18. století došlo v souvislosti se zrychleným populačním a ekonomickým růstem ke zdvojnásobení ceny obilí.⁶⁸²

---

⁶⁷⁵ Soupis ulovené zvěře na schwarzenberských panstvích za rok 1721 a 1722. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 16.

⁶⁷⁶ TAMTÉŽ.

⁶⁷⁷ Soupis ulovené a následně prodané zvěře z roku 1733 v Třeboni. TAMTÉŽ.

⁶⁷⁸ TAMTÉŽ.

⁶⁷⁹ TAMTÉŽ.

⁶⁸⁰ TAMTÉŽ.

⁶⁸¹ Přehled cen za zvěř ve Vršovicích a Merklíně sestavil J. E. CHADT, Dějiny lovu a lovectví, s. 325-326.

⁶⁸² A. VALENTA, Lesk a bída, s. 23.

Tabulka č. 2: Porovnání ceny zvěře.

	husa	koroptev	sluka	srnec	tetřev	zajíc	jelen
1733 – Schwarzenberská panství	14,5 krejcarů	14,6 krejcarů	6,9 krejcarů	1 zlatý 29 krejcarů	50 krejcarů	8-18 krejcarů	8 zlatých 53 krejcarů
1810 - Merklín	30 krejcarů	8 krejcarů	9 krejcarů	-	1 zlatý 30 krejcarů	30 krejcarů	8 - 14 zlatých
1767-69 - Vršovice	-	-	-	2 zlaté	-	20-24 krejcarů	-

Šlechtici zvěřinu konzumovali s oblibou, neboť patřila k přírodním zdrojům potravy.⁶⁸³ Slavnostní hostina symbolizovala potěšení z jídla, vědomí hojnosti a společné jídlo, jejíž slavnost dovytvářel nevšední oděv, místo, gesta a mluva.⁶⁸⁴ Pravidelná konzumace pokrmů ve šlechtické společnosti představovala příležitost k navázání, upevnění nebo rozvíjení společenských kontaktů.⁶⁸⁵ Množství, kvalita a vizuální podoba pokrmů podléhaly přísně daným pravidlům.⁶⁸⁶ Lovená zvěř propůjčovala kuchyni urozenců vysoký status.⁶⁸⁷

Šlechtici se zvěřinou v podobě vysoké zvěře a drůbeže navzájem obdarovávali.⁶⁸⁸ Mnohem častěji jí však získávali z vlastního vrchnostenského hospodaření.⁶⁸⁹ Potraviny na dvory velmožů odesílal hejtman panství.⁶⁹⁰ Spolu s dřívím na topení je dopravovali poddaní formou roboty.⁶⁹¹ Šlechtic při objednávce určil přesný

⁶⁸³ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000 (= Monographia Historica 1), s. 38.

⁶⁸⁴ Tomáš BUBÍK, *Hostina a půst v křesťanské kultuře*, in: Martin FÁREK – Tomáš BUBÍK (edd.), *Náboženství a jídlo*, Pardubice 2005, s. 19.

⁶⁸⁵ Josef HRDLIČKA, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera Historica 8), s. 293.

⁶⁸⁶ TÝŽ, *Jídelníček habsburských slavností*, in: Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 596.

⁶⁸⁷ Paul Freedmann, *Jídlo. Dějiny chuti*, Praha 2008, s. 169.

⁶⁸⁸ Josef HRDLIČKA, *Potraviny na předbělohorském dvoře Pánů z Hradce (Způsoby zásobování a finanční náklady)*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995 (Opera Historica 5), s. 6.

⁶⁸⁹ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 43.

⁶⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 39.

⁶⁹¹ Tomáš KNOZ, *Rezidence a dvůr Karla Staršího ze Žerotína*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera Historica 7), s. 429.

termín, kvalitu a místo, kam měl hejtman maso dodat. Naznačený postup však fungoval také opačně. V takovém případě, když se naskytl vhodná příležitost k lovu, se hejtman dotázal velmože, zda měl zvěřinu odeslat.⁶⁹² Jídlo se však nedováželo pouze pro knížata ze Schwarzenberku, ale také pro početnou skupinu úředníků a služebnictva.⁶⁹³

Z dochovaných pramenů lze zjistit, že se do schwarzenberské kuchyně odesílal pouze malý zlomek ulovené zvěřiny. Největší část z něj tvořili srnci, kachny, husy a zajíci. V případě jelenů, laní a kolouchů se jednalo jen o několik kusů.⁶⁹⁴ Schwarzenberkové si je nechávali dovážet spíše výjimečně, protože převážná většina ulovených kusů byla určena k prodeji. Podle půlročního výpisu z roku 1735 připadlo k prodeji dokonce přibližně 90 % kusů skolených jelenů, laní a kolouchů.⁶⁹⁵ U další zvěře šlo o nižší procentuální zastoupení; u zajíců 70 % a u kachen 60 %. V případě hus připadla k prodeji polovina všech kusů.⁶⁹⁶

Knížata ze Schwarzenberku si nechávala ulovenou zvěř dovážet do Vídně, Prahy nebo Lince.⁶⁹⁷ Každý rok však nebyl k dovozu zvěře vhodný. Mohl za to aktuální stav zvěře, kdy se jí v lesích nevyskytovalo dostatečné množství.⁶⁹⁸ Vrchnostenští úředníci se dokonce dostávali se šlechtici do sporů, neboť vlivem nadměrných odstřelů docházelo k velkému poklesu zvěře.⁶⁹⁹ Do Vídně se knížatům posílala také zvěř, která nebyla určená přímo ke konzumaci. V tomto případě se jednalo o kusy, které se odlišovaly od jiných. Například hejtman treboňského panství zaslal knížeti bobra s dlouhým ocasem, jehož chytil do želez myslivec v Nové řece v Novosedlech.⁷⁰⁰

Některé kusy zvěře se dovážely přímo do vídeňské dvorské kuchyně.⁷⁰¹ Vysokou zvěř zastupovali na šlechtické tabuli srnci, které si vrchnost žádala pro své

---

⁶⁹² J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 40.

⁶⁹³ Bronislav CHOCHOLÁČ, *Collaltovské kuchyňské úcty z 2. poloviny 17. století. Příspěvek ke studiu šlechtické každodennosti*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 43, 1994, s. 49.

⁶⁹⁴ Výpis získané a prodané zvěřiny z 31. října 1735 v Třeboni. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 16.

⁶⁹⁵ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁶ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁷ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁸ Dopis treboňského hejtmána Theobalda Karla Sieberta hlubockému hejtmánovi Františku Eliášovi z Heidelbergu ze 7. února 1696 o tom, že tento rok byl špatný pro lov černé zvěře. Proto se mohlo odeslat do Vídně jen málo kusů. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, IB 6W10.

⁶⁹⁹ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 39.

⁷⁰⁰ Dopis treboňského hejtmána Theobalda Karla Sieberta knížeti Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenberka z 24. května 1696. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 15.

⁷⁰¹ Dopis hlubockého lesmistra treboňskému hejtmánovi Matyáši Dräxlerovi z 18. ledna 1717 o odeslání 14 párů koroptví knížeti do Vídně. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 6W 15.

jemné maso. Její chov ve volnosti se však příliš nedařil kvůli černé zvěři a jelenům. Z toho důvodu se kolouši chovali v oboře.⁷⁰² Šlechtici si cenili především dobře rostlou a tučnou vysokou zvěř.⁷⁰³ Mezi oblíbenou zvěřinu se řadila také černá zvěř. Příkladem toho může být dopis Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanu Františku Eliášovi z Heidelbergu z 28. ledna 1691. Kníže mu nařizoval, aby do vídeňské kuchyně poslal tři nebo čtyři kusy černé zvěře.⁷⁰⁴

Do kuchyně se z jihočeských panství Schwarzenberků dovážela také pernatá zvěř. Masem ptáků lidé doplňovali svou stravu od nepaměti. Pernatou zvěř se rozumělo mnoho ptačích druhů, které se hodily k jídlu.⁷⁰⁵ Drůbež se také považovala za zdraví prospěšnou a dietní stravu.⁷⁰⁶ Na tabulích se často vyskytovaly bažanti, koroptve a tetřevi. V případě bažantů kníže Ferdinand Vilém ze Schwarzenberku upřednostňoval mladší a menší bažanty, kteří oplývali lepší chutí.⁷⁰⁷ Maso starších bažantů mohlo být suché a tuhé.⁷⁰⁸ Dalšího ptáka, který se často objevoval ve schwarzenberské vídeňské kuchyni, představovala sluka. Vrchnost si nechávala sluku lovit a dovážet kvůli jejímu velmi chutnému masu.⁷⁰⁹

---

⁷⁰² J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 191.

⁷⁰³ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 39

⁷⁰⁴ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Františku Eliášovi z Heidelbergu z 28. ledna 1691. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁷⁰⁵ J. ANDRESKA – E. ANDRESKOVÁ, *Tisíc let myslivosti*, s. 290.

⁷⁰⁶ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 193.

⁷⁰⁷ Dopis knížete Ferdinanda Viléma ze Schwarzenberku hlubockému hejtmanovi Andreasi Schwankovi Frankstädterovi z 31. července 1697 o odeslání pár menších bažantů do Vídně. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 10.

⁷⁰⁸ Alena BEZDĚKOVÁ, *Zvěřina*, Praha 2007, s. 8.

⁷⁰⁹ *Masarykův slovník naučný VI*, Praha 1932, s. 727.

VI. Závěr

Autorka se v předkládané diplomové práci zabývala lesním hospodářstvím prvních knížat ze Schwarzenberku na panstvích Třeboň a Hluboká nad Vltavou mezi lety 1650-1750. Časový rozsah zahrnoval dobu od zisku jihočeských panství Schwarzenberky až po ustanovení lesních řádů císařovnou Marií Terezií. Cílem pojednání bylo nastínit podobu vrchnostenské péče o les, její fungování v praxi a vývoj vztahu mezi člověkem a přírodou. Autorka k tomu využila několik rozdílných typů pramenů. Pro určení vrchnostenského pohledu na lesní problematiku se zaměřila na knížecí instrukce, které vrchnost adresovala lesnímu personálu. K nástinu každodenního fungování lesního hospodářství využila korespondenci, účty a soupisy zvěře. Pro upřesnění vývoje krajiny a lesů jí naopak sloužily kartografické prameny.

Autorka se v diplomové práci nejprve věnovala lesnímu personálu, který se staral o schwarzenberské lesy. Postupně dle profesní hierarchie tematizovala jeho pracovní náplň. Vrchní hejtman představoval osobu, která koordinovala chod celého panství. Jeho podřízený – hejtman panství – dohlížel na praktickou stránku lesního hospodaření. Jeho úkol spočíval v pravidelné vizitaci lesa, vedení lesních register a dodávání krmiva pro zvěř. V lese pak pracoval lovmistr, jenž měl na starost lov zvěře a kontrolu podřízeného personálu. Lesmistr pečoval o les i o zvěř. Mezi jeho povinnosti patřilo například hubení škodné zvěře, péče o užitkovou zvěř a prodej dřeva. Nižší lesní personál tvořili hajní, polesný a mládenci. Jejich pracovní náplň spočívala především v kontrole lesa. Autorka se v kapitole zabývala také příjmy lesního personálu, který tvořily finance a deputát.

V další kapitole se autorka věnovala lesnímu porostu. Skladbu raněnovověkého lesa do jisté míry ovlivňovalo chladnější počasí, jež v té době panovalo. Přesto se druhy stromů neodlišovaly od těch, které známe dnes. Ve velkém množství se však kvůli černé zvěři vysazovaly duby. Ve větším množství zde také rostly ovocné stromy, jež sloužily jako potrava pro zvěř. Na jihočeských panstvích se prvně začaly vysazovat modříny, které se musely dovážet z Vídně. Knížata ze Schwarzenberku se snažila zasahovat do lesního hospodaření svými nařízeními lesnímu personálu, aby les více prosperoval. Kvůli rozšíření lesních užitků musel lesní personál vykopávat pařezy.

Stromy se těžily pro stavební a palivové účely. Část jich spotřebovala samotná vrchnost na stavby a opravy budov na jihočeských panstvích nebo v Praze. Většinu dřeva si však kupovali místní poddaní nebo řemeslníci. O veškerém prodaném dřevu rozhodoval hejtman panství, neboť vydával lístek umožňující pokácení stromu. Než došlo k těžbě, stromy vybral a následně ocejoval polesný. Nejčastěji se těžilo v zimním období, především v lednu. Kupec si pak dřevo odvezl do svátku svatého Jiří, přičemž za něj musel zaplatit do svátku svatého Havla.

Cena dřeva závisela na druhu stromu, kvalitě a případném jeho zpracování. Palivové dřevo si poddaní kupovali pouze za 5 krejcarů, kdežto cena buku se v některých případech vyšplhala až na 30 krejcarů. Prodané dřevo lesmistr zapisoval do lesních register, ve kterých uváděl množství a druh prodaného dřeva, den prodeje a získanou finanční částku. Ne každý poddaný si musel dřevo kupovat. Vrchnost ho zdarma poskytla v případě požáru, chudým na stavbu stavení, k výkonu řemesla nebo obecní účely. Mnoho dřeva se také využilo pro potřeby jednotlivých panství. Mezi ně patřily opravy budov, hrází rybníků a stavby mostů.

Na jihočeských panstvích často docházelo ke krádežím dřeva. Schwarzenberští poddaní kradli dřevo jednak na schwarzenberských panstvích, tak také v nedalekých Českých Budějovicích. Poddaní si prostřednictvím krádeží zajišťovali palivové a stavební dřevo pro svou vlastní potřebu. Kvůli prokázání viny je musel osobně dopadnout hajný nebo polesný během pravidelné kontroly lesa. Na místě zlodějům zabavil sekeru a slovně je pokáral. Peněžítý trest, který se nejčastěji uděloval, musel zloděj uhradit vrchnostenské pokladně. Výše sumy záležela na množství ukradeného dřeva a na druhové skladbě stromů. V případě, že dřevo kradl poddaný s několika pomocníky, vrchnost potrestala vždy pouze hlavního viníka.

Od druhé poloviny 13. století existoval v českých zemích dálkový obchod se dřevem. Toho využívali také Schwarzenberkové, kteří část vytěženého dřeva prodávali do Prahy. Často však do Prahy putovalo také dřevo pro vlastní knížecí potřebu. Jednalo se o dřevo na opravy koňských stájí nebo plotů v zahradách jejich pražského paláce. Voroplavba představovala ucelený systém, který se řídil příslušnými pravidly. Předem se domlouvala trasa, aby docházelo k postupné nakládce sjednaných stromů nebo dalších komodit v podobě soli a různého stavebního materiálu. U Schwarzenberků

plavil vor vrátný spolu s devíti plavci. Všichni dostávali peníze za odvedenou práci a příspěvek na jídlo během plavby.

V poslední rozsáhlé kapitole se autorka zabývala několika oblastmi, které se týkaly raně novověké fauny. U škodné zvěře zkoumala zástřeňné peníze, které lesní personál dostával za každé skolené zvíře. Blíže se zaměřila na vlky a rysy, neboť páchali nejvíce škod. Vlci se na schwarzenberských panstvích přemnožili, protože během třicetileté války neprobíhala jejich regulace. U užitkové zvěře autorka zkoumala, jakým způsobem se vrchnost starala o její ochranu a početní nárůst. Především se jednalo o černou a vysokou zvěř. Černá zvěř představovala v očích knížat ze Schwarzenberku oblíbenou loveckou kořist. Pro její udržení na jihočeských panstvích knížata nařizovala vysazovat duby a buky, aby divoká prasata neutíkala do cizích revírů. Na pomezí škodné a užitkové zvěře se nacházeli medvědi. Již od středověku je lidé pokládali za krutá zvířata, která zosobňovala ďábla. Jejich ulovení však reflektovalo sílu a dovednost lovce. Tradice chovu medvědů v Hluboké nad Vltavou sahá do roku 1684. Medvědi v zámeckých příkopech symbolizovali v myšlení tehdejšího člověka překonání strachu a ochočení těchto šelem. Pro tyto účely je knížata ze Schwarzenberku získávala odchycem ve volné přírodě nebo darem.

K zajištění většího počtu užitkové zvěře sloužily obory a bažantnice. Jednalo se o zalesněný ohraničený prostor, jenž sloužil k jejímu chovu a lovu. V oborách se nejčastěji chovali jeleni a černá zvěř, v menším počtu se zde vyskytovali zajáci a srnci. Na Hlubocku založil první oboru již Ondřej Ungnad ze Suneku v roce 1535. Tu později nahradila Stará obora. Obora, která sloužila k chovu bažantů, se nazývala bažantnice. První bažantnici na třeboňském panství založil již Vilém z Rožmberka v roce 1565. Schwarzenberkové pečovali o bažantnice v Červeném Dvoře, Postoloprtech, Kratochvíli, na protivínském panství, v Českém Krumlově a v blízkosti Ohrady. Hlavní úloha bažantnic spočívala v ochraně bažantů a koroptví před škodnou zvěří a přezimování během zimy.

Autorka se dále zabývala lovy a štvanicemi. Schwarzenberkové vyznávali tradiční plachtové lovy. Pravděpodobně nepodlehli dobově oblíbenému parfornímu honu z důvodu jeho vysokých finančních nákladů. Více pořádali štvance, ve kterých využívali loveckých psů. Adam František ze Schwarzenberku pro svou zálibu v lovu nechal postavit lovecký zámek Ohrada a systematicky rozšiřoval četnými nákupy

z Anglie svou loveckou smečku. Spolu s ním se lovů účastnila jeho manželka Eleonora Amálie, jež svou přítomností potvrzovala, že lov nepředstavoval pouze mužskou zábavu. Z praktického hlediska lov zajišťoval hejtman s lesmistrem, kteří museli připravit dostatečné množství poddaných, koní, vozů a loveckého náčiní.

Poslední kapitola tematizovala prodej a dovoz zvěřiny do schwarzenberských kuchyní. Schwarzenberkové si nechávali dovážet pouze malou část ulovené zvěře. Mezi nejoblíbenější patřila drůbež, konkrétně husy, kachny, bažanti a koroptve. Vysokou zvěř a divoká prasata si dopřávali jen zřídka. Pravděpodobně tak činili pouze v případě pořádání velké slavnostní hostiny. Větší množství ulovené zvěře bylo určeno k prodeji.

Autorka se v diplomové práci zabývala schwarzenberskou faunou a flórou. Vzhledem k tomu, že se ke šlechtickým velkostatkům v barokní době zachovalo obrovské množství archiválií, lze některá témata probíraná v diplomové práci rozpracovat mnohem detailněji. Pojednání se proto pokusilo nastínit, jak vypadala péče o lesní hospodaření na panství Třeboň a Hluboká nad Vltavou za prvních knížat ze Schwarzenberku. Pro nedostatek literatury také nelze kvalitně porovnat vývoj lesního hospodářství s jinými šlechtickými rody v českých zemích. Další bádání v případě zmiňovaného tématu by se mohlo ubírat v rozšíření zkoumané doby v rámci environmentálních dějin.

VII. Seznam použitých pramenů a literatury

VII.1 Prameny

VII.1.1 Prameny vydané

BUSINSKÁ, Helena (ed.), Bohuslav Balbín: Krásky a bohatství české země, Praha 1986.

KALOUSEK, Josef (ed.), Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698, Praha 1906.
(= Archiv český 23).

VII.1.2 Prameny nevydané

Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IA 6W 45-47, sign. IA 6W 55, sign. IB 6W 6, sign. IB 6W 8, sign. IB 6W 9, sign. IB 6W 10, sign. IB 6W 11, sign. IB 6W 15, sign. IB 7I 1.

Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4, sign. IA 6W 5, sign. IA 6W 33, sign. IA 6W 36, sign. IB 6W 2, sign. IB 6W 3, sign. IB 6W 4, sign. IB 6W 15-16.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov, ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou (staré oddělení), sign. A 6W 9.

VII.2 Literatura

AMBROŽ, Robin, Lánská obora jako místo významných lovů a politických setkání, *Prameny a studie* 53, 2014, s. 10-27.

ANDRESKA, Jiří, *Vývoj myslivosti, Hluboká nad Vltavou* 1980.

ANDRESKA, Jiří – ANDRESKOVÁ, Erika, *Tisíc let myslivosti, Vimperk* 1993.

ANDRESKOVÁ, Erika, *Vývoj lesů a lesního hospodářství na Hlubocku*, in: BENEŠ, Antonín – ZAVŘEL, Petr – MICHÁLEK, Jan (edd.), *Archeologické nemovité památky v okrese České Budějovice*, Praha 1999, s. 173-177.

BAUEROVÁ, Kristýna, Jan Adolf ze Schwarzenberku a Řád zlatého rouna, České Budějovice 2014 (= bakalářská práce).

BAUEROVÁ, Kristýna, „Ad maiorem gentis gloriam“. Jan Adolf ze Schwarzenberku a Řád zlatého rouna, in: KOVÁROVÁ, Kateřina –SVITÁK, Zbyněk (edd.), Historie 2015/2016. Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.-22. dubna 2016, Brno 2016, s. 43-69.

BEHRINGER, Wolfgang, Kulturní dějiny klimatu: od doby ledové po globální oteplování, Praha 2010.

BERENGER, Jean, Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku, in: BŮŽEK, Václav (ed.), Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků, České Budějovice 2009 (= Opera Historica 13), s. 41–56.

BEZDĚK, František – KOVÁŘ, Jaromír, František Antonín hrabě Sporck a jeho Řád svatého Huberta, Kuks 1998.

BEZDĚKOVÁ, Alena, Zvěřina, Praha 2007.

BEZECNÝ, Zdeněk, Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 5).

BÍLÝ, Jiří L., Právní dějiny na území České republiky, Praha 2003.

BLÁHOVÁ, Lucie – DOSTÁLOVÁ, Jana, Roštýnská obora, Prameny a studie 53, 2014, s. 28-43.

BLÜCHEL, Kurt G., Myslivost. Historie, zbraně, zvěř, Praha 2014.

BRÁZDIL, Rudolf, Historické a současné povodně v České republice, Praha 2005.

BRÁZDIL, Rudolf – KOTYZA, Oldřich, Meteorologické záznamy děkana Bartoloměje Michala Zelenky z Čech z let 1680–1682, 1691–1694 a 1698–1704, Meteorologické zprávy 54, 2001, s. 145–155.

BREJNÍK, Martin, Proměny krajiny a sídel v průběhu jednoho století (1740-1840), Historická geografie 29, 1997, s. 21-50.

BUBÍK, Tomáš, Hostina a půst v křesťanské kultuře, in: FÁREK, Martin – BUBÍK, Tomáš (edd.), Náboženství a jídlo, Pardubice 2005, s. 19-26.

BŮŽEK, Václav, Společnost aristokratických dvorů v českých zemích (1550–1740), Jihočeský sborník historický 64, 1995, s. 196–206.

BŮŽEK, Václav, Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), Člověk českého raného novověku, Praha 2007.

BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii, Praha 2017.

- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha 2002.
- ČABART, Jan, Vývoj české myslivosti, Praha 1958.
- ČECHURA, Jaroslav, Hospodářský pragmatik Jan Adolf ze Schwarzenberka a panství Hluboká nad Vltavou v letech 1661–1681, Jihočeský sborník historický 85, 2016, s. 128-169.
- ČECHURA, Jaroslav, Kriminalita a každodennost v raném novověku, Praha 2008.
- ČENĚK, Miroslav, Bobři, Obnovená tradice 43, 2011, s. 41-48.
- ČERNÝ, Václav, Hospodářské instrukce: přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV.- XIX. století, Praha 1930.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít, Velké dějiny země koruny české VIII: 1618-1683, Praha 2008.
- DVOŘÁK, Jiří, Putování krajinou Schwarzenberského plavebního kanálu (po proudu vody i času), in: CHODĚJOVSKÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert – ADAM, Dušan (edd.), Krajina jako historické jeviště, Praha 2012, s. 199 - 220.
- DRMOTA, Josef, Lov zvířete v našich honitbách, Praha 2011.
- VAN DÜLMEN, Richard, Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly, Praha 2002.
- EHRlich, Marek, Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku, in: GAŽI, Martin (edd.), Schwarzenberkové v české a střeoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 113-116.
- FAGAN, Brian, Malá doba ledová. Jak klima formovalo dějiny v letech 1300 – 1850, Praha 2007.
- FRANCEK, Jindřich, Dějiny loupežnictví: zloději, loupežníci, pytláci a žháři v českých dějinách, Praha 2002.
- FRANCEK, Jindřich, Lovecká vášeň v proměnách staletí, Praha 2008.
- FRANCEK, Jindřich, Zločin a trest v českých dějinách, Praha 2007.
- FREEDMANN, Paul, Jídlo. Dějiny chuti, Praha 2008.
- HANÁK, Jiří, Historie českého puškařství a zdroje mysliveckých tradic, Velké Bílovice 2011.
- HENGERER, Mark – SMÍŠEK, Rostislav, Říšská dvorská rada, in: BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve střeoevropské monarchii, Praha 2017, s. 694 - 696.
- HIML, Pavel, Vrchnost a venkované v myšlení poddanské společnosti na českokrumlovském panství v 17. a 18. století, in: BŮŽEK, Václav (ed.) Život na

dvorech barokní šlechty (1600-1750), České Budějovice 1996 (= Opera Historica 5), s. 639-660.

HOFMANN, Gustav, Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy, Plzeň 1984.

HOJDA, Zdeněk, Rezidence české šlechty v baroku, in: BOBKOVÁ, Lenka (ed.), Život na šlechtickém sídle v 16. – 18. století, Ústí nad Labem 1992, s. 161-178.

HOLEC, František, Obchod s dřívím v Praze ve 14. – 17. století, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 5-100.

HRBEK, Jiří, Proměny valdštejské reprezentace: symbolické sítě valdštejského rodu v 17. a 18. století, Praha 2015.

HRBEK, Jiří, Císařský hon na křivoklátském panství v roce 1721, Rakovnický historický sborník 8, 2011, s. 5-27.

HRDLIČKA, Josef, Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650), České Budějovice 2000 (= Monographia Historica 1).

HRDLIČKA, Josef, Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku, in: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), Na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, České Budějovice 2000 (= Opera Historica 8), s. 293-314.

HRDLIČKA, Josef, Potraviny na předbělohorském dvoře Pánů z Hradce (Způsoby zásobování a finanční náklady), in: BŮŽEK, Václav (ed.), Příspěvky ke každodenní kultuře novověku, České Budějovice 1995 (= Opera Historica 4), s. 5-62.

HRDLIČKA, Josef, Jídelníček habsburských slavností, in: BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii, Praha 2017, s. 596 – 601.

HROMAS, Josef – LOCHMAN, Josef – MACOUREK, Josef, Lovecké trofeje českých zemí, Praha 1974.

HUDEČEK, Ondřej, K několika důvodům nezájmu o environmentální dějiny mezi českými historiky a historičkami, Dějiny – teorie - kritika 9, 2012, s. 246-261.

HUGHES, Johnson Donald, What is environmental history?, Cambridge 2006.

CHADT, Jan Evangelista, Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Louny 1908.

CHADT, Jan Evangelista, Dějiny lesů v Čechách, Písek 1895.

CHADT, Jan Evangelista, Dějiny lesů a lesnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Písek 1913.

CHADT, Jan Evangelista, Lesníci a lovečtí úředníci a služebníci v různých dobách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Písek 1907.

- CHADT, Jan Evangelista, Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Písek 1913.
- CHOCHOLÁČ, Bronislav, Collaltovské kuchyňské účty z 2. poloviny 17. století. Příspěvek ke studiu šlechtické každodennosti, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 43, 1994, s. 45-53.
- IVANEGA, Jan, Hluboká. Lovecký zámek Ohrada a schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou, Praha 2014.
- IVANEGA, Jan, Ohrada, Praha 2014.
- IVANEGA, Jan, Lovecká smečka Adama Františka ze Schwarzenberku, Prameny a studie 48, 2012, s. 131-144.
- IVANEGA, Jan, Vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1703–1732), České Budějovice 2012 (= rigorózní práce).
- IVANEGA, Jan, „...sich auf ein und andern herrschafften mit der Jagdt erlustigen.“ Organizace loveckých zábav barokních Schwarzenbergů v jižních Čechách, Prameny a studie 53, 2014, s. 98-109.
- JEDLIČKOVÁ, Simona – ŠIMEK, Pavel, Lesní estetika a obory – pohled krajinářského architekta? Prameny a studie 53, 2014, s. 110-125.
- JELEČEK, Leoš (edd.), Dealing with Diversity: 2nd international conference of the European society for environmental history Prague 2003, Praha 2003.
- KLABOUC, Jiří, Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo), Praha 1967.
- KNOZ, Tomáš, Rezidence a dvůr Karla Staršího ze Žerotína, in: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera Historica 7), s. 409-439.
- KUBEŠ, Jiří, Die Dienerschaft der Aristokraten in den böhmischen Ländern in den Jahren 1550–1750, in: FUNDÁRKOVÁ, Anna – FAZEKAS, István (edd.), Die weltliche und kirchliche Elite aus dem Königreich Böhmen und Königreich Ungarn am Wiener Kaiserhof im 16. – 17. Jahrhundert, Wien 2013, s. 273–299
- KUBÍKOVÁ, Anna, Ferdinand ze Schwarzenberku. 300 let od úmrtí, Obnovená tradice 14, 2003, s. 30–31.
- MARKUS, Antonín, Rod knížat ze Schwarzenberku, Třeboň 1936.
- MARTAN, Petr, Barok – zlatý věk myslivosti, Vimperk 1992.
- Masarykův slovník naučný VI, Praha 1932.
- MATLAS, Pavel, Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.-18. století, Praha 2011.
- MATLAS, Pavel, Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661-1765), Sborník archivních prací 57, 2007, s. 3-156.

- MATLAS, Pavel, Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků (Schwarzenberská vrchnostenská správa na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století), Sborník archivních prací 61, 2011, s. 435 – 463.
- MATOUŠ, Petr, Carolus Felix a S. Theresia (Příspěvek k poznání karmelitánského řádu), České Budějovice 1999 (= diplomová práce).
- MAŤA, Petr, Svět české aristokracie (1500–1700), Praha 2004.
- MAŤA, Petr, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku, in: HLAVÁČEK, Ivan – HRDINA, Jan – KAHUDA, Jan – DOLEŽALOVÁ, Eva (edd.), Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 245-257.
- MICHŇOVÁ, Nikola, Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce).
- MÍKA, Alois, Feudální velkostatek v Jižních Čechách (XIV. – XVII. stol.), Sborník historický 1, 1953, s. 122-213.
- Naučný slovník lesnický II-III, Praha 1959.
- NEUMANN, Jiří, Z medvědí historie Českokrumlovska, Obnovená tradice 11, 2000, č. 21, s. 2-8.
- NOBICHT, Jakub, Lov a myslivost na panstvích Brtnice a Slavkov ve druhé polovině 18. století, Pardubice 2009 (= diplomová práce).
- NOVOTNÝ, Antonín, Královská obora, Praha 2000.
- NOŽIČKA, Josef, Přehled dějin vývoje našich lesů, Praha 1957.
- Ottův slovník naučný XVIII - XX, Praha 1902 – 1903.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, Johann Georg de Hamilton (1672-1737), malíř zvířat a lidí, České Budějovice 2015.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, Schwarzenbergové 1615–1789, České Budějovice 2009.
- OURODOVÁ – HRONKOVÁ, Ludmila, Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu, in: GAŽI, Martin (ed.), Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 229 – 250.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila (ed.), Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňska: proměna krajiny na vybraných schwarzenberských panstvích v letech 1660-1930, České Budějovice 2017.
- PALECZEK, Raimund, 350 let Schwarzenbergů v Čechách, Obnovená tradice 31, 2005, s. 23–27.
- PALECZEK, Raimund, O začátcích „království Schwarzenberg“ v jižních Čechách. 350 let od příchodu Schwarzenbergů na Třeboň, Archivum Trebonense 12, 2011, s. 283-304.

PALECZEK, Raimund, Mezi tradicemi a modernizací. Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století, in: GAŽI, Martin (ed.), Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 37–46.

PALECZEK, Raimund, Kdo řídil Schwarzenberská panství? Vedoucí schwarzenberští úředníci Hluboká nad Vltavou, Obnovená tradice 22, 2011, s. 58 – 61.

PÁNEK, Jaroslav, Hrdelní soudnictví městečka Čechtice v 17. a 18. století, Středočeský sborník historický 12, 1977, s. 129-181.

PETR, Bohuslav – RAMEŠ, Václav - PETR, Jindřich, Schwarzenberské lovecké bratrstvo. Myslivecké bratrstvo sv. Eustacha v Hluboké nad Vltavou, Praha 2013.

PETRÁŇ, Josef a kol., Dějiny hmotné kultury II/1, Praha 1997.

RAKUŠAN, Ctirad, Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jiné, Obnovená tradice 14, 2003, s. 2–3.

RAKUŠAN, Ctirad, Myslivecký slovník naučný, Praha 1992.

RAMEŠ, Václav, Proměny schwarzenberského panství v Čechách, in: GAŽI, Martin (ed.) Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 25-39.

ROČEK, Ivan, Vývoj lesnického mapování v 17. a 18. století, Obnovená tradice 17, 2006, č. 34, s. 40 – 44.

ROYT, Jan, Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii, Praha 1998.

SAUNDERS, Nicolas J., Mytická síla zvířat, Praha 1996.

SCHAMA, Simon, Krajina a paměť, Praha 2007.

SCHEUFLER, Vladimír, Voroplavba na jihočeských tocích v období pozdního feudalismu, Český lid 54, 1967, s. 201-221.

SCHLAG, Wilhelm, Die Jagd, in: KNITTLER, Herbert – STANGLER, Gottfried – ZEDINGER, Renate (edd.), Adel im Wandel, Wien 1990, s. 342-375.

SIENELL, Stefan, Die Geheime Konferenz unter Kaiser Leopold I. Personelle Strukturen und Methoden zur politischen Entscheidungsfindung am Wiener Hof, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien 2001.

SMÍŠEK, Rostislav, Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I., České Budějovice 2009 (= Monographia Historica 11).

SMÍŠEK, Rostislav (ed.), Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697. Eine vollständige kritische Edition, České Budějovice 2015 (= Documenta res gestas Bohemicae saeculorum XVI.-XVIII. Illustrantia B/5).

SMÍŠEK, Rostislav, Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století), in: KUBEŠ, Jiří (ed.), Šlechtic na cestách v 16. – 18. století, Pardubice 2007, s. 129-161.

SMÍŠEK, Rostislav, Hrabě Jan Adam Questenberk a proměny jeho dvora v první polovině 18. století, in: HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel (edd.), Studentská vědecká konference HISTORIE 2000, České Budějovice 2001, s. 125-156.

STEJSKAL, Aleš, „Jistota“ za „disciplínu“? O jídle, stolování a společenské nerovnosti z pohledu jednoho pramene posledního Švamberka z roku 1616, in: NIKRMAJER, Leoš – PETRÁŠ, Jiří (edd.), Dobrou chuť, České Budějovice 2003, s. 8-15.

STUDENÝ, Jaroslav, Křesťanské symboly, Olomouc 1992.

ŠEBIANOVÁ, Kristýna, O lesní spiritualitě, Acta Filozofické fakulty Západočeské univerzity 8, 2016, s. 57-74.

ŠIMANDL, Milan, Nástin historie ochrany stromů v českých zemích, Prameny a studie 60, 2017, s. 125-138.

ŠIMŮNEK, Robert, Krajina třeboňského panství ve středověku a raném novověku, in: CHODĚJOVSKÁ, Eva – SEMOTANOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert (edd.), Historické krajiny Čech: Třeboňsko – Broumovsko - Praha, Praha 2015, s. 122-244.

ŠIMŮNEK, Robert, Obraz šlechtického panství v Čechách 1500-1750, Praha 2018.

TUMA, David, Vývoj obornictví v českých zemích, Prameny a studie 53, 2014, s. 215-233.

TUMA, David, Stará obora u Hluboké nad Vltavou, in: GAŽI, Martin (ed.), Památky jižních Čech V, České Budějovice 2014, s. 39-60.

TUMA, David, Schwarzenberská lovecká zařízení, in: OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila (ed.), Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňsko, České Budějovice 2017, s. 106-119.

TUMA, David, Zlatý věk obor: z historie obornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Plzeň 2018.

ULIČNÝ, Petr, Architektura Albrechta z Valdštejna, Praha 2017.

VALENTA, Aleš, Lesk a bída barokní aristokracie, Hradec Králové 2011.

VAVERKOVÁ, Zuzana, Lovecké tradice Schwarzenbergů a dochované artefakty, in: OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila (ed.) Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňsko, České Budějovice 2017, s. 132-153.

VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne (edd.), Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu, Praha 2012.

WEBER, Martin, Cílevědomé utváření krajiny v minulosti, in: DEJMAL, Ivan (edd.), Tvář naší země – krajina domova. Krajina jako kulturní prostor, Lomnice nad Popelkou 2001, s. 35-37.

WOITSCH, Jiří, Zapomenutá potaš, Praha 2003.

WOITSCH, Jiří, Člověk a les v dějinách. Ambiciózní teorie versus realita, in: STORCHOVÁ, Lucie (ed.), Conditio humana – konstanta (č)í historická proměnná?

Koncepty historické antropologie a teoretické reflexe v současné historiografii, Praha 2007, s. 173-186.

WOITSCH, Jiří, Les živitel – člověk strašpytel. Strach z lesa ve středověku a raném novověku, Dějiny a současnost 28, 2006, č. 11, s. 30.

WOITSCH, Jiří, Lesní řemesla a vývoj technologie chemického zpracování dřeva v raném novověku, Dějiny věd a techniky 44, 2011, s. 165–181.

WOLF, Adam, Fürst Ferdinand von Schwarzenberg 1652-1703, in: WOLF, Adam (ed.), Geschichtliche binder aus Oesterreich II. Aus dem Zeitalter des Absolutismus und der Aufklärung (1648-1792), Wien 1880, s. 146 – 197.

WOLF, Roman, Naše obory, Praha 1976.

ZÁCHA, Oldřich, Malý myslivecký slovník, Olomouc 2003.

ZÁLOHA, Jiří, O původu Schwarzenberků, Obnovená tradice 12, 2001, s. 55–57.

ZÁLOHA, Jiří, Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku, Hluboká nad Vltavou 1991.

ZÁLOHA, Jiří, Lovecký příběh s nešťastným koncem, Dějiny a současnost 18, 1996, č. 3, s. 18-20.

Noviny

Jagdzeitungen z 15. února 1875.

VIII. Obrazové přílohy

1. Eleonora Amálie ze Schwarzenberku v loveckých šatech z roku 1727. [převzato z https://en.wikipedia.org/wiki/Eleonore_von_Schwarzenberg#/media/File:Maximilian_Hannel_%E2%80%93_Eleonore_von_Schwarzenburg.jpg].
2. Soupis prodaného dřeva z roku 1696. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 6W 4.
3. Soupis ukradeného dřeva hlubockými poddanými z města Českých Budějovic z roku 1716. Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, sign. IB 6W 6.
4. Hodovní sál loveckého zámku Ohrada s obrazy štvanic malíře Jana Jiřího Hamiltona. [převzato z <https://budejovice.rozhlas.cz/na-zamek-ohrada-se-vratily-obrazy-stvanic-ktre-schwarzenbergove-ukryli-pred-7192277>].

Obr. 1: Eleonora Amálie ze Schwarzenberku v loveckých šatech z roku 1727.

+ 2 800 8

l. x. 3

Specification

Wespan allergnädigst Dero Durchlauchtigste
 auß dem Reichs Raths Rathe Herrschafft
 von dem Reichs Rathe durch den Reichs Rat
 durch den Reichs Rat waldbesitzer außgewissh
 worden, wie folgt:

Am 7. Januarij nachgeschickten Durchlauchtigsten
 auß dem Reichs Raths Rathe zu eigener Dero
 mündlich. mündlich

Am 7. Januarij	8.	15. sam weißholz 18. ad	3.
Erma	8.		
Staniat	8.		
Kostka	8.		
Fausch	8.		
Strech	5.		
Am 10. dits	8.		
Am 11. dits	8.		40
Am 12. dits	8.		
Am 13. dits	8.		20
Am 14. dits	8.		
Am 15. dits	8.		20
Am 16. dits	8.		
Am 17. dits	8.		20
Am 18. dits	8.		57
Am 19. dits	8.		20
			8 44

Obr. 2: Soupis prodaného dřeva v roce 1696.

zu
Kriegsruhm

Schwelger zum Herzogtum Leuchtenberg angehöriger
 Unterthanen, welche aus dem Gefolge des Fürsten Ludwig
 nachfolgendes Stamm: Holz unter dem Namen
 Himmels

am 30. Nov. 1715. Johann von Jarowitz auf
 in Twinglan Liechten^{in der Gegend von} 2 Stamm.

am 28. Nov. 1715. Johann von Jarowitz auf
 in Wollowen Leuchten^{in der Gegend von} 1 Stamm

am 30. Nov. 1715. August von Kynowitz auf
 in Twinglan Leuchten^{in der Gegend von} 2 Stamm

am 30. Nov. 1715. Norbert von Kynowitz
 auf in Twinglan Leuchten^{in der Gegend von} 1 Stamm

G. Stamm.

Ludwig am 5. Jan. 1716.

Obr. 3: Soupis ukradeného dřeva hlubockými poddanými z města Českých Budějovic z roku 1716.

Obr. 4: Hodovní sál loveckého zámku Ohrada s obrazy štvanic malíře Jana Jiřího Hamiltona.